

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL
HUNGARIAN CENTRAL STATISTICAL OFFICE

**A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS
INDIKÁTORAI MAGYARORSZÁGON**

***SUSTAINABLE DEVELOPMENT
INDICATORS IN HUNGARY***

Budapest, 2007

ISBN 978-963-235-063-9

Készült:

a Központi Statisztikai Hivatal Mezőgazdasági és Környezetstatisztikai főosztály Környezetstatisztikai osztályán
a Nemzeti számlák, a Szektorszámlák, a Társadalmi szolgáltatások statisztikai,
az Életszínvonal- és munkaügy-statisztikai, a Szolgáltatásstatisztikai,
a Népszámszámok és a Tájékoztatási főosztály közreműködésével

Compiled by:

the Agricultural and Environmental Statistics Department of the Hungarian Central Statistical Office

Environmental Section

with the contribution of:

*National Accounts Department, Sector Account Department, Social Statistics Department, Living Standard and Human
Resources Statistics Department, Services Statistics Department, Population Statistics Department,
Dissemination Department*

Főosztályvezető – Head of Department:

DR. LACZKA ÉVA

Osztályvezető – Head of Section:

AUJESZKY PÁL

Összeállította – Contributors:

AUJESZKY PÁL
BADÓ KATALIN
BÁLINT ORSOLYA
BRANYICZKINÉ GÉCZY GABRIELLA
CSAPÓ ÉVA
DEMETER MIKLÓS
GYÖRFFY BALÁZS
HABLICSEK LÁSZLÓ

HAJDÚ VIKTÓRIA
HEGEDŰS PÉTER
HILBERT LÁSZLÓNÉ
KOLOZSI GERGELY
MÉNESI ÉVA
MENTUSZ ZSÓFIA
MÉSZÁROS ANDREA
NÉMETH MÁRIA
PÁSZTORNÉ STOKKER ERZSÉBET

PATAKINÉ SÁROSI ZSUZSANNA
POZSONYI DÓRA
PRUZSINSZKI JUDIT
DR. SALAMIN PÁLNÉ
SZABÓ ZSUZSANNA
SZILÁGYI GÁBOR
SZIRONY ANNAMÁRIA
SZÜCS ILDIKÓ

Szerkesztette – Edited by:

SZÜCS ILDIKÓ, RAUSZ ATTILA

Fénykép – Photo:

BÁLINT BALÁZS

Másodlagos publikálás csak a forrás megjelölésével történhet!

A kiadvány kialakítása egyedi, annak tördelési, grafikai, elrendezési és megjelenési megoldásai
a KSH tulajdonát képezik. Ezek átvétele, alkalmazása esetén a KSH engedélyét kell kérni.

Any secondary publication is allowed only by the indication of source.

All rights concerning the layout graphics and design work of this publication are reserved for HCSO.

Any kind of reproduction of them have to be approved by HCSO.

A kiadvány megrendelhető – *This publication can be ordered:*

KSH Statisztikai szolgáltatások osztálya – *HCSO, Statistical Service Section*

1024 Budapest, Keleti Károly u. 5-7.

Telefon – *Phone:* (36-1) 345-6550

Fax: (36-1) 345-6699

E-mail: marketing.ksh@ksh.hu

A kiadvány megvásárolható – *This publication can be purchased:*

KSH Statisztikai Szakkönyvesbolt – *HCSO, Statistical Bookshop*

1024 Budapest, Keleti Károly u. 10.

Telefon – *Phone:* (36-1) 212-4348,

valamint a KSH területi szerveinél – *and the regional organizations of the HCSO*

Információs szolgálat – *Information section:*

Telefon – *Phone:* (36-1) 345-6789; Fax: (36-1) 345-6788

Internet: <http://www.ksh.hu>

Nyomdai kivitelezés – *Printed by:* Xerox Magyarország Kft.

2007.TÁSKASZÁM

Köszönetnyilvánítás

Acknowledgement

Jelen kiadvány az Eurostat, az Európai Unió Statisztikai Hivatala által kiadott
„*Measuring progress towards a more sustainable Europe, 2005*”
című munkájának magyarországi adaptációja.

A módszertan kidolgozásáért ezúton szeretnénk köszönetet mondani az
Eurostatnak,
a kiadványban felhasznált adatok összeállításában nyújtott segítségért a
Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumnak,
valamint a következő intézményeknek:

*This data compilation is the Hungarian adaptation of the publication
'Measuring progress towards a more sustainable Europe, 2005'
of Eurostat, Statistical Office of the European Communities*

*We would like to express our gratitude to
Eurostat
for the development of the methodology and to the
Ministry of Environment and Water
and our partners involved in the compilation of data:*

Állami Erdészeti Szolgálat,
"ENERGIA KÖZPONT" Kht.,
Eurostat, Páneurópai Madármonitoring Program,

Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium,
Magyar Tudományos Akadémia Talajtani és
Agrokémiai Kutatóintézet,

Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és
Vízügyi Főigazgatóság Környezetvédelmi
Igazgatósága.

National Forest Service,
"ENERGY CENTRE",
Eurostat Pan-European Common Bird Monitoring
scheme,
Ministry of Agriculture and Regional Development,
Research Institute for Soil Science and Agricultural
Chemistry of the Hungarian Academy
of Sciences,
Directorate for Environmental Protection of National
General Directorate for Environment,
Nature Protection and Water.

Budapest, 2006. november

Budapest, November 2006

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL
HUNGARIAN CENTRAL STATISTICAL OFFICE

TARTALOM

CONTENTS

BEVEZETÉS	
INTRODUCTION	9
1 GAZDASÁGI FEJLŐDÉS	
ECONOMIC DEVELOPMENT	13
1.1 A GDP növekedési üteme	
<i>Growth rate of GDP .....</i>	<i>15</i>
1.2 Beruházások	
<i>Investment .....</i>	<i>16</i>
1.3 Fogyasztási ráta	
<i>Consumption rate .....</i>	<i>17</i>
1.4 Nemzetközi árversenyképességi index	
<i>International price competitiveness .....</i>	<i>18</i>
1.5 Élethosszig tartó tanulás	
<i>Lifelong learning .....</i>	<i>20</i>
1.6 Foglalkoztatottság	
<i>Employment .....</i>	<i>21</i>
1.7 Munkanélküliség	
<i>Unemployment .....</i>	<i>22</i>
2 SZEGÉNYSÉG ÉS TÁRSADALMI KIREKESZTETTSÉG	
POWERTY AND SOCIAL EXCLUSION	23
2.1 Szegénységi arány	
<i>Risk of poverty .....</i>	<i>25</i>
2.2 Jövedelemeloszlás	
<i>Income distribution .....</i>	<i>27</i>
2.3 Tartós munkanélküliség	
<i>Long-term unemployment .....</i>	<i>28</i>
2.4 Munkanélküliséggel sújtott háztartások	
<i>Jobless households .....</i>	<i>29</i>
2.5 Leszakadók	
<i>Early school-leavers .....</i>	<i>30</i>
2.6 Alacsony iskolai végzettségűek	
<i>Persons with low educational attainment .....</i>	<i>31</i>

3	ÖREGEDŐ TÁRSADALOM	
	AGEING SOCIETY	33
3.1	Időskorúak ellátottsági rátája <i>Old-age dependency ratio .....</i>	35
3.2	A 65 éves korban várható élettartam <i>Life expectancy at age 65.....</i>	36
3.3	Teljes termékenységi ráta <i>Total fertility rate.....</i>	37
3.4	Nyugdíjkiadások <i>Pension expenditures .....</i>	38
3.5	Az időskorúak ellátására fordított kiadások <i>Expenditure on care for elderly.....</i>	39
4	EGÉSZSÉG	
	PUBLIC HEALTH	41
4.1	Túlsúlyosak <i>Overweight people.....</i>	43
4.2	Dohányzók <i>Present smokers.....</i>	44
4.3	Öngyilkosság következtében meghaltak aránya <i>Suicide death rate.....</i>	45
4.4	Súlyos munkahelyi balesetek <i>Serious accidents at work.....</i>	46
4.5	Szalmonellafertőzés <i>Salmonellosis incidence rate .....</i>	47
5	ÉGHAJLATVÁLTOZÁS ÉS ENERGIA	
	CLIMATE CHANGE AND ENERGY	49
5.1	Az üvegházhatású gázok kibocsátása <i>Greenhouse gas emissions .....</i>	51
5.2	Teljes primer energiafelhasználás energiaforrások szerint <i>Gross inland energy consumption by fuel.....</i>	55
5.3	Energiaintenzitás <i>Energy intensity .....</i>	56
5.4	Végső energiafelhasználás <i>Final energy consumption.....</i>	58
5.5	A megtermelt villamos energia mennyisége energiaforrások szerint <i>Gross electricity production by fuels .....</i>	60
5.6	Megújuló energiaforrások <i>Renewable energy sources .....</i>	62

6	TERMELÉSI ÉS FOGYASZTÁSI SZOKÁSOK	
	PRODUCTION AND CONSUMPTION PATTERNS.....	65
6.1	Hazai anyagfelhasználás <i>Domestic material consumption.....</i>	67
6.2	Savasodást előidéző és ózonképző anyagok kibocsátása <i>Emission of acidifying substances and ozone precursors .....</i>	69
6.3	Összegyűjtött települési hulladék <i>Municipal waste collected .....</i>	75
6.4	Települési hulladék kezelése – lerakás és égetés <i>Municipal waste treatment – landfill and incineration .....</i>	76
6.5	Háztartások villamosenergia-fogyasztása <i>Electricity consumption by households.....</i>	77
6.6	A háztartások összetétele <i>Household composition .....</i>	78
6.7	Állatállomány-sűrűség <i>Livestock density.....</i>	79
6.8	Nitrogéntöbblet <i>Nitrogen surplus.....</i>	80
6.9	Ökológiai gazdálkodás <i>Organic farming .....</i>	82
7	TERMÉSZETI ERŐFORRÁSOK	
	MANAGEMENT OF NATURAL RESOURCES	83
7.1	A mezőgazdasági élőhelyekhez kötődő madárfajok állományváltozása <i>Population trends of farmland birds .....</i>	85
7.2	Felszínalattvíz-kivétel <i>Groundwater abstraction .....</i>	86
7.3	Települési szennyvíztisztítás <i>Waste water treatment systems.....</i>	88
7.4	Beépített terület <i>Built-up area .....</i>	90
7.5	Levélvesztés <i>Defoliation.....</i>	91

8	KÖZLEKEDÉS	
	TRANSPORT	93
8.1	A közlekedés energiafelhasználása <i>Energy consumption of transport</i>	95
8.2	Személygépjárművek aránya a belföldi személyszállításban <i>Car share in inland passenger transport</i>	97
8.3	A közúti áruszállítás részesedése a szárazföldi áruszállításban <i>Road share of inland freight transport</i>	99
8.4	A szállítási ágazat áruszállítási teljesítménye és a változatlan áron számolt GDP <i>Volume of freight transport and GDP at constant price</i>	100
8.5	A közúti közlekedésben meghaltak száma <i>People killed in road accidents</i>	101

BEVEZETÉS
INTRODUCTION

Az utóbbi évtizedekben egyértelművé vált, hogy a gazdasági növekedés önmagában nem javítja az életminőséget. Az emberi egészséget is veszélyeztető környezeti károk, a kimerülő erőforrások, a csökkenő biodiverzitás, valamint az éghajlatváltozás egyre markánsabb megnyilvánulásai szükségessé tették, hogy a környezeti dimenzió bekerüljön a fejlett országok hosszú távú stratégiáiba. Mivel a gazdaság növekedésével a társadalmi egyenlőtlenségek nem csökkennek, a szegénység és a társadalmi kirekesztettség elleni küzdelem az EU országaiban folyamatosan napirenden van. A fenntartható fejlődés tehát három pillérre: a gazdasági, a társadalmi és a környezeti pillérre épül.

A fenntartható fejlődés az Európai Unió egyik fő célkitűzése, amit az unióról szóló szerződés is megerősít. Az EU az 1992-ben Rio de Janeirown tartott első Föld-csúcson kötelezettséget vállalt a fenntartható fejlődés megvalósítására. Az egész unióra érvényes fenntartható fejlődési stratégiát a 2001 júniusában Göteborgban tartott Európai Tanács-ülés elfogadta, melynek megújítása 2006-ban megtörtént. A stratégia fontos része a fenntarthatóság felé tett elmozdulás mérése, ezért az Európai Bizottság 2005 februárjában indikátorkészletet fogadott el erre vonatkozóan. Az Eurostat a mutatókat folyamatosan fejleszti.

1996-ban az ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottsága az Agenda 21 célkitűzései alapján egy 134 mutatóból álló listára tett javaslatot, amit több országban teszteltek, az Eurostat pedig 1997-ben tanulmányt készített. A tesztelés után az ENSZ kiadta az 59 mutatóból álló felülvizsgált alapindikátorkészletet, ugyanakkor az Eurostat 2001-ben egy 63 indikátort bemutató kiadványt jelentetett meg.

2001-ben a Statisztikai Programbizottság munkacsoportot állított fel, amelynek célja az európai statisztikai rendszerbe illeszkedő fenntartható fejlődési indikátorkészlet kidolgozása. Az indikátorkészletet a Bizottság 2005 februárjában megvitatta, és közleményében jóváhagyta. A közlemény bemutatta a fenntartható fejlődés indikátorok fogalmi keretét, valamint az elfogadott mutatókészletet.

A 2002-ben, Johannesburgban tartott Fenntartható Fejlődés Föld-csúcson a johannesburgi deklaráció és a megvalósítási terv újra megerősítette az 1992-es riói állásfoglalást, aláhúзва a szegénység és a környezetvédelem kérdését. Megerősítette a nyilatkozatot továbbá a termelési és fogyasztási szokások, a vegyszerek használata, a biodiverzitás, a víz és az energia területén, valamint hangsúlyozta a civil társadalom szerepét és a partnerség előnyeit.

A kidolgozott indikátorkészlet 155 mutatót tartalmaz, melyek közül 34 jelenleg még nem állítható elő, további 11-et pedig „közelítő mutatóval” helyettesítettek. Az indikátorok tíz témakörben (gazdasági fejlődés; szegénység és társadalmi kirekesztettség; öregedő társadalom; egészség; éghajlatváltozás és energia; termelési és fogyasztási szokások; természeti erőforrások; közlekedés; jó kormányzás; globális partnerség) mutatják be a fenntartható fejlődés megvalósulásának állapotát.

A hazai kiadvány szerkezetének kialakításakor az Eurostat által kidolgozott témacsoport és mutatóstruktúrát alkalmaztuk, de az ajánlott tizből csak nyolcat mutatunk be. Tervünk a témakörök és az indikátorpaletta folyamatos bővítése.

In the last few decades it became obvious that economic growth itself does not improve quality of life. More and more increasing signs of environmental damages threatening human life, exhausting resources, decreasing biodiversity and climate change required taking into consideration the environmental dimension in the long-term strategies of developed countries. Since social inequalities do not decrease with the economic growth, fights against poverty and social exclusion are permanently appeared in the agenda of EU Member States. Thus, sustainable development is built on 3 pillars: economy, society and environment.

Sustainable development is a fundamental objective of the European Union, enshrined in its Treaty. The Union's commitment to sustainable development at the first Earth Summit in Rio de Janeiro in 1992 ultimately led to an EU-wide sustainable development strategy (SDS), which was adopted by the Gothenburg European Council in June 2001 and was renewed in 2006. Measuring progress towards sustainable development is an integral part of the strategy, and with this in mind, the European Commission adopted a set of sustainable development indicators (SDIs) in February 2005. Indicators are improved continually by Eurostat.

In 1996, the United Nations Commission on Sustainable Development (UNCSD) proposed a list of 134 indicators, defined by reference to the principles and policy guidance provided by Agenda 21, to be tested in selected countries. In 1997, as a contribution to the UN official international testing phase, Eurostat produced a pilot study. After the testing phase, the UN published a revised list of 59 core SDIs. In 2001, a second publication was issued by Eurostat, containing some 63 indicators.

In September 2001, the Statistical Programme Committee established a task force to develop a common response from the European statistical system to the need for indicators on sustainable development. The set of indicators developed by the task force was deliberated on and endorsed by the Commission in February 2005, in a communication which introduced the conceptual framework and the commonly agreed set of SDIs.

Within the framework of the 2002 World Summit on Sustainable Development, the Johannesburg declaration and the plan of implementation reaffirmed and built upon the 1992 Rio commitments, highlighting issues such as poverty and environmental protection but also strengthening commitments in areas such as production and consumption patterns, chemicals, biodiversity, water and energy and emphasized the role of civil society and the benefits of partnership.

The set of indicators comprises 155 indicators, of which 34 are not yet feasible and 11 others are replaced by proxies. The indicators present progress towards sustainable development in 10 themes (economic development; poverty and social exclusion; ageing society; public health, climate change and energy; production and consumption patterns; management of natural resources; transport; good governance; global partnership).

The structure of Hungarian publication was elaborated according to themes and indicator groups developed by Eurostat. We would like to complete the themes and the indicator list.

A mutatók összeállítása során az Eurostat által publikált, „Measuring progress towards a more sustainable Europe, 2005” című munkára támaszkodtunk. Néhány fejezet pedig a KSH „Magyarország környezetterhelési mutatói, 2005” című kiadványa alapján készült.

Az európai indikátorkészlet mutatói hierarchikus rendszerben, három szinten helyezkednek el. Az első szinten lévő 12 indikátor (fő indikátorok) átfogó képet nyújtanak az egyes területeken végbemenő főbb tendenciákról. A második szinten található mutatók – az első szint mutatóival együtt – a fő célkitűzések megvalósulását mérik. A harmadik szint mutatói (elemző mutatók) egy-egy altéma mélyebb elemzésére adnak lehetőséget. Az első szinten 12, a második szinten 45, a harmadik szinten pedig 98 mutató található. A fejezetek a bevezetőt követően mindig az adott téma fő indikátorának bemutatásával kezdődnek, kivéve az „Egészség” fejezetet, amely esetében a fő indikátor előállításához szükséges adatok nem álltak rendelkezésre. Célunk az 1995–2005 közötti időszak bemutatása volt, ettől azokban az esetekben tértünk el, amikor az adatgyűjtési rendszer ezt nem tette lehetővé.

Reményeink szerint kötetünk rendszeres megjelenése hozzájárulhat a hazai fenntartható fejlődés méréséhez.

The base of this data compilation is the publication of Eurostat 'Measuring progress towards a more sustainable Europe, 2005'. Some chapters were elaborated on the basis of 'Environmental pressure indicators of Hungary, 2005' published by the Hungarian Central Statistical Office.

The hierarchical framework lends itself to a pyramid of indicators, Level I consists of a set of 12 high-level indicators (headline indicators) allowing an initial analysis of the theme development. Level II corresponds to the sub-themes of the framework and, together with Level I indicators, monitors progress in achieving the headline policy objectives. Level III facilitates a deeper insight into special issues in the theme. Headline indicators are presented – after a short introduction – at the beginning of each chapter except of 'Public health' chapter for which data needed for the headline indicator were not available. Our goal is to present the period 1995–2005, but in some cases it was not possible because of the data collection system.

We hope that regularly updated publication of the indicator set will contribute to the measurement of sustainable development in Hungary.

1.
GAZDASÁGI FEJLŐDÉS
ECONOMIC DEVELOPMENT

A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen generációk igényeit, miközben nem korlátozza a jövő generációk lehetőségét saját igényeik kielégítésére. Ebben az összefüggésben a Európai Tanács göteborgi ülése arra a megállapításra jutott, hogy a fenntartható fejlődés eléréséhez „a gazdasági teljesítménynek összhangban kell lennie a természeti erőforrások fenntartható felhasználásával, a hulladékkezelés szintjével, a biológiai sokféleség fenntartásával, az ökoszisztémák megőrzésével és a sivatagosodás elkerülésével”.

A gazdaság és a munkaerőpiac fejlődése jelzi, hogy a jelen generáció (gazdasági) szükségletei milyen mértékben kerülnek kielégítésre, míg a beruházások szintje befolyásolja a későbbi generációk lehetőségeit. A fenntartható fejlődéshez kiegyensúlyozott gazdasági növekedésre van szükség, amelyet a környezeti degradációtól, valamint a társadalmi kirekesztettségől elválasztott gazdasági és termelékenységi növekedés, tudás, a beruházások (humán tőkébe és innovatív, ökohatékony termékekbe és folyamatokba), a versenyző vállalkozások, a teljes körű és magas szintű foglalkoztatottság határoznak meg.

A gazdasági növekedés témaköre a fenntartható fejlődés gazdasági dimenziója is egyben, ezáltal kapcsolódik a lisszaboni folyamathoz. 2000 tavaszán, a Európai Tanács lisszaboni ülésén tűzték ki célul azt, hogy az EU-nak „a világ legdinamikusabb tudásalapú gazdaságává kell válnia, alkalmasnak kell lennie a fenntartható gazdasági növekedés, jobb munkahelyek és nagyobb társadalmi kohézió elérésére”.

Az Európai Tanács 2005. márciusi ülése annyiban módosította a lisszaboni stratégiát, hogy az európai gazdasági és foglalkoztatottsági növekedésnek „a fenntartható fejlődés céljával teljes összhangban kell állnia”.

A magyar gazdaság teljesítménye 1995 és 2004 között a külső és belső társadalmi, gazdasági feltételrendszer változásaival összefüggésben egyenetlen ütemben növekedett. A gazdaság nyitottabbá vált, meghatározó gazdasági ágazatokban javult a termelékenység és a versenyképesség. Ezeket a kedvező folyamatokat számos tényező segítette, mint például a technikai megújulás, termelés összetételében bekövetkező változások, a jobb munkaszervezés és a munkaintenzitás növekedése. Az 1997-től kezdődő periódusban először a rendszerváltás óta a dinamikus gazdasági növekedés nem járt együtt a külső pénzügyi egyensúly veszélyes romlásával. Az 1995-ben bevezetett intézkedéscsomag következményeként (egyszeri devizaleértékelés, vámpótlék bevezetése, keresletkorlátozó intézkedések stb.) az egyensúlymutatók látványosan javultak, de ennek ára volt, átmenetileg lefékeződött a gazdasági növekedés. Ezek után 1997-től dinamikusan emelkedett a GDP indexe, amelynek csúcspontja 2000-ben 5,2% volt. Ezen időszakban az ipar, illetve az építőipar volt a növekedés motorja.

2001-től a növekedési ütem mérséklődött. E folyamat oka külső gazdasági feltételek romlása, gazdasági dekonjunktúra világméretű kiterjedése, melynek következtében az export növekedésének üteme lényegesen kisebb volt mint az előző években. 2004-től az Európai Unióhoz történő csatlakozással a GDP növekedési üteme ismét elérte a 2000. évi szintet. A látványos javulás oka termelési oldalról a mezőgazdaság teljesítményének fellendülésében, felhasználási oldalról az export és a beruházások dinamikus növekedésében keresendő.

Sustainable development is as much about meeting the needs of the present generation as it is about enabling future generations to meet their own needs. In this context, the Gothenburg European Council concluded that to achieve sustainable development, 'strong economic performance must go hand in hand with sustainable use of natural resources and levels of waste, maintaining biodiversity, preserving ecosystems and avoiding desertification'.

To a large extent, it is economic and labour market development that indicates the extent to which the (economic) needs of the present generation are met or not, while the level of investment influences the range of options available to future generations. Sustainable development requires a balanced economic development, characterised by sustained economic and productivity growth, high levels of knowledge and investment (both in human capital and in innovative and eco-efficient processes and products), competitive business, and full and high quality employment, that is decoupled from environmental degradation and social exclusion.

The theme 'economic development' highlights the economic dimension of sustainable development and bridges it to the Lisbon process. In spring 2000, the European Council held in Lisbon set itself the ambition of becoming 'the most competitive and dynamic knowledge-based economy in the world, capable of sustainable economic growth with more and better jobs and greater social cohesion'.

The European Council of March 2005 relaunched the Lisbon strategy by refocusing on the promotion of growth and employment in Europe, 'in a manner that is fully consistent with the objective of sustainable development'

Between 1995 and 2004 Hungarian economy shows an uneven increasing trend influenced by the changing economic and social condition. The economy became more opened, in the key sectors productivity and the competitiveness has improved. This development was supported by the modern technical improvement, and by the change in the organization of production, by the better logistic and last but not least by the labour intensity. This period started in 1997, was the first time after the change of regime when the dynamic economic growth wasn't followed by perilous ruin of the external balance of the payment. The provision package was introduced in 1995 (single currency exchange adjustment, introduction of surtax, provision for restricted demand etc) caused either the improved indicators of the balance of payment or temporary slowing down of the economic growth. Since 1997 the GDP growth rate rocketed to 5.2% which was at the top of this period in 2000. In this period the manufacturing and the construction sectors were the driving powers of the good performance.

Since 2001 the growth rate declined. The reasons of this were the failure of external economic condition, and the worldwide spread of poor business performance which was followed by declining export activities. From 2004 joining the EU brought a business recovery, and the GDP growth rate reached 5.2% (year 2000 level) again. The main reasons of growth were the improved agricultural output from the production side and the recovered export and investment performance from the use side.

1.1 A GDP növekedési üteme – *Growth rate of GDP*

Az indikátor az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) növekedési rátája, az előző év százalékában kifejezve. A GDP a gazdasági tevékenység egyik mérőszáma, az előállított termékek és szolgáltatások értéke, csökkentve az előállítás során felhasznált termékek és szolgáltatások értékével.

The indicator is defined as the growth rate of gross domestic product per inhabitant expressed as the percentage change on the previous year. GDP is a measure for the economic activity, defined as the value of all goods and services produced less the value of any goods or services used in their creation.

Amíg az (egy főre jutó) GDP szintje széles körben elterjedt mutatója a gazdasági teljesítménynek és a társadalom életszínvonalának, addig a GDP növekedési üteme a gazdaság dinamizmusáról, versenyképességéről és az új munkahelyek megteremtésének lehetőségéről ad tájékoztatást. A növekedési ráta kiszámítása változatlan áron történik, mivel így csak a volumenváltozásokat mutatja, és az árváltozások kiszűrhetők. A megfelelően magas GDP-növekedési ráta azt jelenti, hogy a társadalom további gazdasági erőforrásokat tud teremteni a jelen generáció (növekvő) gazdasági szükségleteinek kielégítésére, a magasabb jövőbeni megtérülés reményében befektetéseket eszközölhet, vagy más társadalmi és környezeti célokat fogalmazhat meg.

While the level of GDP (per capita) is a widely used measure of the economic performance and the standard of living of a society, the growth rate of this statistic is a measure of the dynamism of the economy, of its ability to catch up with other economies, and its capacity to create new jobs. The growth rate is calculated from figures at constant prices since these give volume movements only (price movements will not inflate the growth rate). A sufficiently high GDP growth rate means that society is generating additional economic resources to meet the (growing) economic needs of the present generation, to invest in view of higher returns in the future, or to address social and environmental concerns.

Fontos azonban hangsúlyozni azt is, hogy az egy főre jutó GDP csak egy közelítő mutatója az állampolgárok anyagi jólétének, nem tekinthető a jólét átfogó mutatószámának. Például a növekvő termelés olyan környezetszennyezéshez vagy egészségi problémákhoz vezethet, amelyek különböző kiadásnövekedést okozhatnak, ezáltal növelik a GDP-t, de nem járulnak hozzá az életminőség javulásához.

It is, however, important to emphasise that, if GDP per capita is a proxy of citizens' material wealth, it cannot be considered as a holistic measure of their well-being. For instance, a growing production can generate pollution or health problems that lead to an increase in various expenditures, both having a positive impact on the GDP, but not contributing to the quality of life.

Az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) volumenindexei, 1995–2005
Volume indices of the per capita gross domestic product (GDP), 1995–2005

(előző év = 100,0% – previous year = 100,0%)

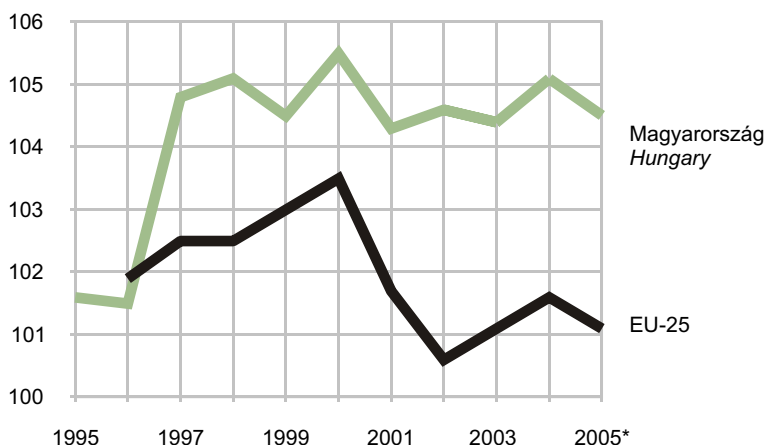
1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
101,6	101,5	104,8	105,1	104,5	105,5	104,3	104,6	104,4	105,1	104,5*

*Előzetes adatok. – Preliminary data.

Megjegyzés: a GDP 2000. évi áron számolva. A GDP számítása 2000-től új módszertan (Id.: Bruttó hazai termék, 2005 (Előzetes adatok II.), Központi Statisztikai Hivatal, Nemzeti számlák és Szektorszámok főosztálya, Budapest, 2006) szerint történt.

Note: GDP is calculated at 2000 prices. GDP is calculated according to new methodology from 2000 (see: Gross Domestic Products, 2005, (Preliminary data II.), Hungarian Central Statistical Office, National Accounts Department, 2006).

Az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) volumenindexei, 1995–2005 (előző év = 100%)
Volume indices of the per capita gross domestic product (GDP), 1995–2005 (previous year = 100%)

*Előzetes adatok. – Preliminary data.

1.2 Beruházások Investment

Az indikátor a beruházást méri a GDP százalékában, a háztartásokra, a közösségi és az üzleti szektorra vonatkozóan.

A ráta megmutatja, hogy a GDP mekkora részét fordítják bruttó beruházásokra. Egy társadalom jövőbeli gazdasági teljesítményét nagymértékben az olyan termékekbe való beruházás határozza meg, mint például az épületek, a gépek, a szállítóeszközök. Ezért a beruházások a növekvő munkaerő-kínálattal együtt közvetlen hatással vannak a potenciális növekedési rátára. A fenntartható fejlődés felől megközelítve a jobb munkalehetőségekhez és az ökohatékonyság javításához való hozzájárulása kulcsfontosságú.

This indicator is defined as investments expressed as a percentage of GDP, for the households, public and business sector.

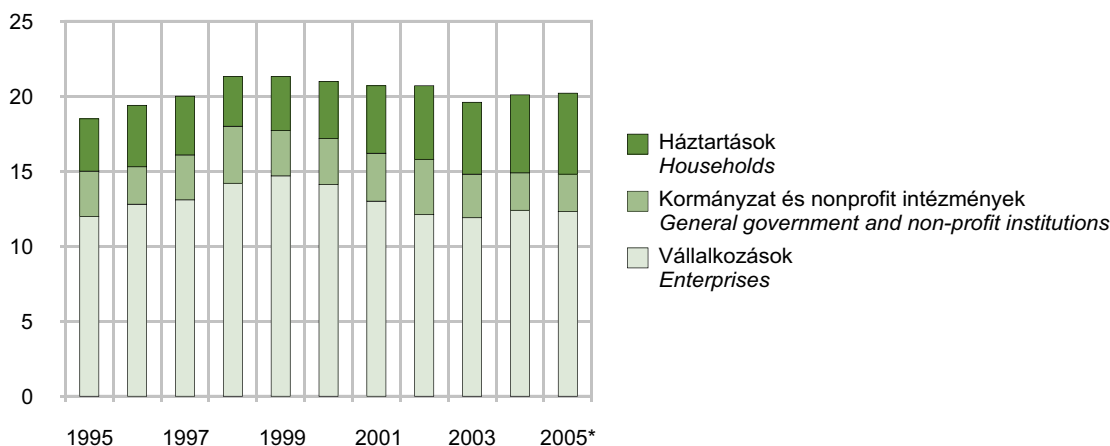
The ratio gives the share of GDP that is used for gross investment. Acquisitions of capital goods such as buildings, machinery and transport equipment by both private and public sectors determine to a large extent the future economic performance of a society. Therefore, together with rising labour supply, it directly impacts on potential growth rates. From a sustainable development perspective, the contribution to better jobs and improvements in eco-efficiency is crucial.

A beruházások aránya az egyes gazdasági szektorokban a GDP százalékában, 1995–2005
Investments by sectors of economy as percentage of GDP, 1995–2005

	(%)										
Megnevezés – <i>Denomination</i>	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
Vállalkozások – <i>Enterprises</i>	12,0	12,8	13,1	14,2	14,7	14,1	13,0	12,1	11,9	12,4	12,3
Kormányzat és nonprofit intézmények <i>General government and non profit institutions</i>	3,0	2,5	3,0	3,8	3,0	3,1	3,2	3,7	2,9	2,5	2,5
Háztartások – <i>Households</i>	3,5	4,1	3,9	3,3	3,6	3,8	4,5	4,9	4,8	5,2	5,4
Összesen – <i>Total</i>	18,5	19,4	20,0	21,2	21,3	21,0	20,7	20,6	19,6	20,1	20,1

*Előzetes adatok. – Preliminary data.

A beruházások aránya az egyes gazdasági szektorokban a GDP arányában (%)
Investments by sectors of economy in the rate of GDP (%)

*Előzetes adatok. – Preliminary data.

1.3 Fogyasztási ráta Consumption rate

A mutató az összes fogyasztási kiadás folyó áron számított aránya a GDP százalékában. A fogyasztási kiadás az egyéni és kollektív szükségletek közvetlen kielégítésére szolgál. A definíció alapján csak a háztartások és a kormányzat fogyasztja a termékeket és a szolgáltatásokat, a többi szereplőnél ez folyó termelő felhasználásként jelentkezik más termékek és szolgáltatások előállításának folyamatában. A fogyasztási kiadások megjelennek maguknál a háztartásoknál, azoknál a nonprofit intézményeknél, amelyek a háztartások számára nyújtanak szolgáltatásokat (vallási közösségek, sport és egyéb szervezetek, politikai pártok stb.), vagy a kormányzatnál, amely a termékeket és szolgáltatásokat vásárolja és termeli, majd fogyasztási célra a háztartások számára kínálja.

The indicator is defined as total consumption rate, expressed as the ratio to the GDP in current prices. Consumption rate consists of expenditure incurred for the direct satisfaction of individual or collective needs. By definition, only private households and general government ultimately consume goods and services, all other actors can only engage in intermediate consumption in the process of producing other goods and services. The expenditure on consumption can be incurred by either private households themselves, or by non-profit institutions serving households (such as religious societies, sports and other clubs, political parties, etc.), or by general government, which purchases or produces goods and services and supplies them directly to private households for consumption purposes.

A fogyasztási kiadás a fogyasztók általános gazdasági helyzetével és saját anyagi helyzetükkel kapcsolatos várakozásait jelzi. Általában a fogyasztásra mint a megtakarítás alternatívájára tekintenek. Egyéb okok mellett a fogyasztás késleltetése a későbbi nyugdíjakra, egészségügyi kiadásokra fordítandó megtakarítások és más elővigyázatossági okok miatt jelentkezhet, de jelezheti a fogyasztók jelenlegi gazdasági helyzetükkel szembeni bizalmatlanságát. Másrészt a magas fogyasztási arány azt is jelentheti, hogy az alacsony jövedelmek nem teszik lehetővé a háztartások számára a jövőbeli fogyasztásra való megtakarítást. Továbbá a magas fogyasztási arány (alacsony megtakarítási ráta) jelezheti, hogy csupán korlátozott mértékben állnak rendelkezésre erőforrások beruházási célokra, hacsak a gazdaság nem vesz fel kölcsönt külföldről (folyófizetési mérleg-hiány).

Consumption rate translates consumers' expectations of the general economic situation and of their own financial situation. Consumption is usually considered as an alternative to saving. Among other reasons, delaying consumption may result from saving for later pensions, health expenditure and other precautionary reasons, but also from a lack of consumers' confidence in their current economic situation. On the other hand, high consumption shares may also reflect low incomes which do not permit households to save for future consumption. Moreover, high consumption rates (low savings rates) indicate that only limited resources are left for investment purposes, unless the economy borrows money from abroad (current account deficit).

A végső fogyasztás aránya a GDP százalékában, 1995–2005 Actual final consumption as percentage of GDP, 1995–2005

(%)										
1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
77,4	74,0	72,4	72,6	74,0	73,2	74,4	76,4	78,8	77,2	78,0

*Előzetes adatok. – Preliminary data.

Megjegyzés: a GDP 2000. évi áron számolva. A GDP számítása 2000-től új módszertan (ld.: Bruttó hazai termék, 2005 (Előzetes adatok II.), Központi Statisztikai Hivatal, Nemzeti számlák és Szektorszámok főosztálya, Budapest, 2006) szerint történt.

Note: GDP is calculated at 2000 prices. GDP is calculated according to new methodology from 2000 (see: Gross Domestic Products, 2005, (Preliminary data II.), Hungarian Central Statistical Office, National Accounts Department, 2006).

1.4 Nemzetközi árversenyképességi index *International price competitiveness*

A mutató a reál effektív árfolyamot (vagy relatív ár- és költségindikátort) jelenti, amely a nominál effektív árfolyam (a valuta értékének több külföldi valuta súlyozott átlagához viszonyított aránya) árindexszel vagy költségindexszel deflálva.

A reál effektív árfolyam az adott ország elsődleges nemzetközi piaci versenytársakhoz viszonyított ár- és költségversenyképességéről ad tájékoztatást. A versenyképességben bekövetkező változások nem csak az árfolyammozgásoktól, hanem a költség- és ártrendektől is függnék. A mutató számításakor kettős exportsúlyokat alkalmazunk, amelyek egyszerre utalnak a hazai és nemzetközi exportpiacokon zajló versenyre. Az index növekedése a versenyképesség visszaesését mutatja.

The indicator is defined as the real effective exchange rate (REER – or relative price and cost indicator) which is the nominal effective exchange rate (measure of the value of a currency against a weighted average of several foreign currencies) deflated by a price index or index of costs.

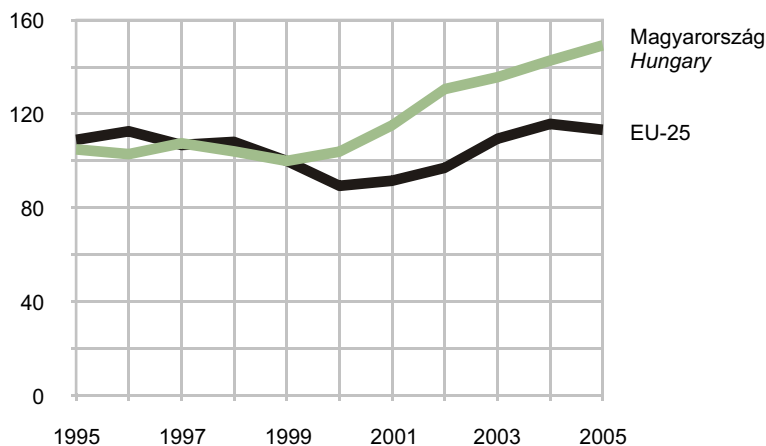
The REER aims to assess a country's (or currency area's) price or cost competitiveness relative to its principal competitors in international markets. Changes in cost and price competitiveness depend not only on exchange rate movements but also on cost and price trends. Double export weights are used to calculate REERs, reflecting not only competition in the home markets of the various competitors, but also competition in export markets elsewhere. A rise in the index means a loss of competitiveness.

Nemzetközi árversenyképességi index (reál effektív devizaárfolyam), 1995–2005
Index of international price competitiveness (real effective exchange rate), 1995–2005

(1999 = 100,00%)

1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
104,88	102,85	107,51	104,03	100,00	103,93	115,17	130,60	135,66	142,77	149,27

Nemzetközi árversenyképességi index (reál effektív devizaárfolyam), 1995–2005 (1999 = 100%)
Index of international price competitiveness (real effective exchange rate), 1995–2005 (1999 = 100%)

1.5 Élethosszig tartó tanulás Lifelong learning

Az indikátor azt mutatja be, hogy a felnőtt lakosság (25–64 évesek) hány százaléka vett részt oktatásban vagy képzésben a kikérdezést megelőző négy hétben.

Az élethosszig tartó tanulás is a fenntartható fejlődés fontos szegmense. Minthogy a társadalmi rendszerek a fenntartható termelési és fogyasztási struktúra kialakítása felé mozdultak el, olyan munkaerőre van szükség, amely hajlandó fejlődni és elfogadni az új technológiák és szervezeti változások térhódítását. Fontos továbbá, hogy az emberek állampolgárként és fogyasztóként készek legyenek új viselkedési szokások elsajátítására. Az élethosszig tartó tanulás az embert alkalmazkodóbbá, nyitottabbá, az új ismeretekre fogékonyabbá teszi.

Ez az oka annak, hogy az élethosszig tartó tanulást a lisszaboni cél elérésének, vagyis egy versenyképesebb tudásalapú gazdaság alapelemének tekintik. Az élethosszig tartó tanulás segítségével a munkavállalók kiegészíthetik és felfrissíthetik ismereteiket, képességeiket és szakértelmüket, valamint megerősíthetik a munkaerő-piaci pozíciójukat.

2002-ben a Barcelonában tartott Tanácsülés célul tűzte ki, hogy 2010-re a felnőtt, munkaképes korú lakosság (25–64 évesek) 12,5%-a vegyen részt az élethosszig tartó tanulásban.

The indicator is defined as the percentage of the adult population aged 25 to 64 participating in education and training during the four weeks prior to the survey.

Lifelong learning is essential to sustainable development. As society shifts towards sustainable production and consumption patterns, workers and citizens will be needed who are willing to develop and adopt new technologies and organisational techniques as workers, as well as new attitudes and behaviour as citizens and consumers. Lifelong learning can contribute to making people more flexible, open-minded and interested in new developments.

This is why lifelong learning is regarded as a core element for reaching the Lisbon goal of becoming the most competitive and dynamic knowledge-based economy in the world. Lifelong learning will help individuals to update and complement their knowledge, competencies and skills, thus contributing positively to reinforce their position in the labour market.

In 2002, the Barcelona Council set a goal for lifelong learning, stipulating that by 2010 the average level of participation should be at least 12.5% of the adult working age population (age group: 25–64 years).

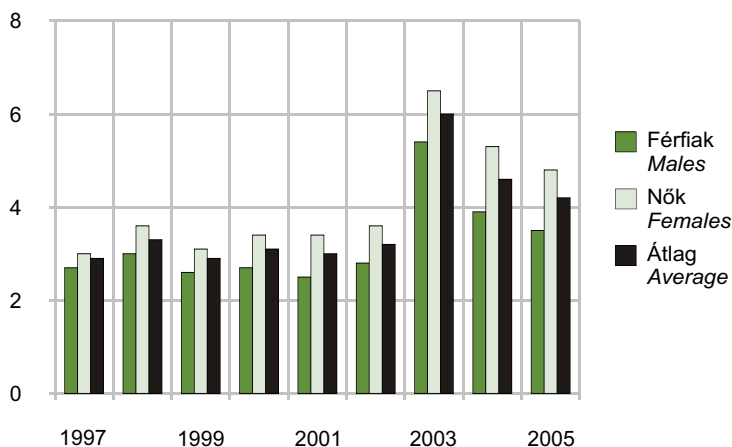
Az oktatásban vagy képzésben résztvevők aránya a 25–64 éves korosztályban
Rate of the population aged 25–64 participating in education or training

									(%)
Megnevezés – <i>Denomination</i>	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003*	2004	2005
Férfiak – <i>Males</i>	2,7	3,0	2,6	2,7	2,5	2,8	5,4	3,9	3,5
Nők – <i>Females</i>	3,0	3,6	3,1	3,4	3,4	3,6	6,5	5,3	4,8
Átlag – <i>Average</i>	2,9	3,3	2,9	3,1	3,0	3,2	6,0	4,6	4,2

*Törés az idősorban. – Break in the time series.

Forrás: Eurostat, NewCronos. – Source: NewCronos, Eurstat.

Az oktatásban vagy képzésben résztvevők aránya a 25–64 éves korosztályban (%)
Rate of the population aged 25–64 participating in education or training (%)

2003-ban került sor a munkaerő-felmérés kiegészítő felvételeként az élethosszig tartó tanulásban való részvételt vizsgáló kérdőív lekérdezésére. Ebben a kiegészítő felvételben a különböző nem iskolarendszerű tanulási formákat sokkal részletesebben elmagyarázták, mint a munkaerőfelmérésben általában. Ennek eredményeképpen érzékelhetően magasabb arányban jelöltek meg iskolarendszeren kívüli oktatásban, képzésben való részvételt a megkérdezett válaszadók az alapkérdőíven is.

A felvétel tanulsága szerint Magyarországon csak egy szűk, magasan képzett fiatalokból álló réteg képezi magát tovább a munkahelyén, illetve egyéb keretek közt. Nyilvánvalóan nem az a cél, hogy az élethosszig tartó tanulás csak egy szűk réteg lehetősége legyen, sokkal inkább az, hogy bárki számára hozzáférhetővé váljék, még akkor is, ha ez csak egy hosszú távon megvalósítható oktatáspolitikai célkitűzés.

Az élethosszig tartó tanulás elterjedése minden szempontból hozzájárul a fenntartható fejlődéshez.

A magasabb képzettségű munkavállalók nagyobb eséllyel találnak munkát, kevésbé veszélyeztetettek a munkanélküliség, a szegénység és a társadalmi kirekesztettség szempontjából. Az élethosszig tartó tanulás jelentős tényezője a tudás és a munkaképesség fenntartásának, így hozzájárul az öregedő társadalommal kapcsolatban kitűzött célok eléréséhez. A magasabb végzettség erőteljesebb produktivitáshoz vezet, így fokozza a versenyképességet és a gazdasági növekedést, úgy, hogy a növekedés nem jár további környezetterheléssel.

Mivel a humántőkébe való befektetésnek alacsony a természetierőforrás-igénye, a gazdasági hatékonyságban – a jobban képzett munkaerőn és tudatos vásárlón keresztül – jelentkező haszon ellensúlyozza a befektetett munkát.

In the second Quarter of 2003 a survey on LLL was conducted as an ad-hoc module supplemented to the Labour Force Survey, following the recommendations of Eurostat. Non-formal education was explained in much more detail in this supplementary questionnaire than it is generally dealt with in the labour force survey. As a result a significantly higher rate of respondents reported participating in this form of education in the standard LFS questionnaire than usual.

Summarising the survey it can be said that there is a rather small group of highly educated young people in Hungary that continues to participate in education and has access to learning environments at the workplaces or in other contexts. It is widely accepted that lifelong learning should not be limited to a small elite group, rather it should be accessible for everyone, even if this policy objective can only be approximated in the long run.

Increase in lifelong learning should contribute positively to all dimensions of sustainable development.

More highly skilled workers have better access to the labour market and are therefore less prone to unemployment and subsequent poverty and social exclusion. Lifelong learning is crucial to maintaining the skills and employability of citizens throughout their working lives and thus to achieving the objectives related to the ageing of society. In addition, more highly skilled workers should achieve higher labour and resource productivity and therefore contribute to competitiveness and growth in the economic dimension as well as decoupling growth from the environmental burden.

As investment in human capital needs little natural resources, the gains in eco-efficiency through better skilled workers and more conscious consumers should outweigh the efforts.

1.6 Foglalkoztatottság Employment

A foglalkoztatás szintje a 15 és 64 év közötti foglalkoztatott népesség és ugyanazon korcsoport teljes népességének hányadosa.

A foglalkoztatottság kulcsfontosságú gazdasági és társadalmi kérdés, amely mind az életminőséget, mind pedig a társadalomba való beilleszkedést befolyásolja. Éppen ezért a foglalkoztatás az EU szakpolitikái között központi szerepet kap, megjelenik az európai foglalkoztatottsági stratégiában is, a teljes foglalkoztatottság pedig a lisszaboni stratégia egyik alapvető célkitűzése.

The total employment rate is calculated by dividing the number of persons aged 15 to 64 years in employment by the total population of the same age group.

Employment is a key economic and social issue as it contributes to both quality of life and social inclusion. Employment is therefore at the centre of EU policies, such as the European employment strategy (EES), and full employment is one of the headline objectives of the Lisbon strategy.

A foglalkoztatás szintje, 1995–2005 Total employment rate, 1995–2005

(%)

Megnevezés – Denomination	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Férfi – Male	59,5	59,5	59,7	60,5	62,4	63,1	62,9	62,9	63,5	63,1	63,1
Nő – Female	45,9	45,2	45,4	47,2	49,0	49,7	49,8	49,8	50,9	50,7	51,0
Összesen – Total	52,5	52,1	52,4	53,7	55,6	56,3	56,2	56,2	57,0	56,8	56,9

1.7 Munkanélküliség – Unemployment

A teljes munkanélküliségi ráta a munkanélküliek számát mutatja a 15–74 évesek körében a munkaerő százalékában. A mutatót 1) nem 2) korcsoport és 3) iskolai végzettség szerinti bontásban állítják elő.

A munkanélküliség növeli az elszegényedés és a társadalmi kirekesztődés kockázatát. Az EU szakpolitikái célul tűzték ki a teljes foglalkoztatottság elérését, valamint a veszélyeztetett társadalmi csoportokban a foglalkoztatottság növelését. A célkitűzések között szerepel továbbá a munkavállalók és vállalatok adaptációs képességének növelése, a rugalmasság és a biztonság közötti helyes arány megtalálása.

The total unemployment rate monitors the number of unemployed persons aged 15–74 as a percentage of the labour force. It is broken down by (1) gender; (2) age group; (3) level of education.

Unemployment increases the risks of poverty and consequent social exclusion. EU policies are orientated towards the promotion of full employment and the increase in employment rates among vulnerable groups. Some objectives aim at improving the adaptability of workers and enterprises, the balance between flexibility and security.

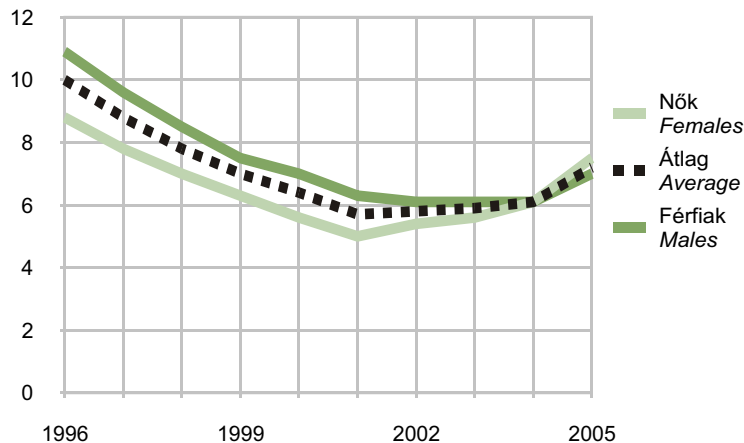
Munkanélküliségi ráta nemek és korcsoportok szerint, 1996–2005
Total unemployment rate, by gender and by age group, 1996–2005

Év Year	Átlag Average			15–24 évesek 15–24 years old			25–74 évesek 25–74 years old		
	Férfiak Males	Nők Females	Átlag Average	Férfiak Males	Nők Females	Átlag Average	Férfiak Males	Nők Females	Átlag Average
1996	10,9	8,8	10,0	21,3	16,4	19,2	9,2	7,7	8,5
1997	9,6	7,8	8,8	18,5	14,5	16,8	8,1	6,7	7,5
1998	8,5	7,0	7,8	15,8	11,6	14,0	7,2	6,2	6,7
1999	7,5	6,3	7,0	14,0	11,5	12,9	6,4	5,4	6,0
2000	7,0	5,6	6,4	13,8	11,2	12,7	5,9	4,8	5,5
2001	6,3	5,0	5,7	12,2	10,0	11,3	5,5	4,3	5,0
2002	6,1	5,4	5,8	13,2	11,9	12,6	5,3	4,7	5,0
2003	6,1	5,6	5,9	13,8	12,9	13,4	5,2	4,8	5,0
2004	6,1	6,1	6,1	16,2	14,4	15,5	5,1	5,4	5,2
2005	7,0	7,5	7,2	19,7	19,1	19,4	5,8	6,5	6,1

Megjegyzés: az 1996–1997-es munkanélküliségi adatokat az 1991. évi népszámlálás bázisán előreszámított népesség alapján; 1998-tól pedig a 2001. évi népszámlálás bázisán visszaszámított népesség alapján súlyoztuk.

Note: unemployment data between 1996–1997 are weighted according to population data calculated forward on the basis of population census taken in 1991, from 1998 they are weighted according to population data calculated backwards on the basis of population census taken in 2001.

Munkanélküliségi ráta a 15–74 évesek körében – Total unemployment rate in the population aged 15–74

Munkanélküliségi ráta legmagasabb iskolai végzettség szerint, 1997–2005
Total unemployment rate by highest level of education attained, 1997–2005

(a 25 és 59 év közötti népesség százalékában – in percentage of population aged 25 to 59)

Megnevezés – Denomination	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Nyolc általános vagy kevesebb Pre-primary, primary and lower secondary education	13,1	13,3	12,2	10,4	10,4	10,6	11,0	11,2	12,4
Középfokú végzettség Upper secondary and post-secondary non-tertiary education	7,2	7,4	5,9	5,6	4,6	4,4	4,8	4,7	6,0
Felsőfokú végzettség Tertiary education - levels	1,7	1,9	1,2	1,3	1,1	1,6	1,2	1,9	2,2

2.
**SZEGÉNYSÉG ÉS TÁRSADALMI
KIREKESZTETTSÉG**
POVERTY AND SOCIAL EXCLUSION

A 2000. márciusi lisszaboni Európai Tanács-ülés felszólította a tagállamokat és az Európai Bizottságot, hogy tegyenek döntő lépéseket a szegénység 2010-re történő megszüntetése érdekében. Ezt az elhatározást erősítette az ugyanabban az évben Nizzában elfogadott Európai Szociális Napi-rend is. A 2001-es göteborgi Európai Tanács-ülésen a társadalmi dimenziót a fenntartható fejlődési stratégia egyik pilléréként határozták meg, Laekenben pedig indikátorkészletben állapodtak meg a legjobb gyakorlati technikák összehasonlítására és a fejlődés mérésére (Laeken-lista). A 2002-ben Barcelonában tartott tanácsülésen a társadalmi felzárkóztatás további hangsúlyt kapott azzal, hogy célkitűzésként fogalmazták meg a szegénység és társadalmi kirekesztettség által fenyegetettek számának jelentős csökkentését 2010-ig.

A szegénység és a társadalmi kirekesztettség meghatározása és mérése nem egyszerű feladat, mivel ezek a kifejezések szorosan összefüggnek a jólét és az életszínvonal nehezen megfogható fogalmával. Annak ellenére, hogy nincs egy általánosan elfogadott meghatározás a szegénység fogalmára, az EU 1984-es Miniszterek Tanácsa-ülésén elfogadottat gyakran használják. Eszerint szegénynek minősülnek „azok a személyek, családok és csoportok, amelyek erőforrásai olyannyira korlátozottak, hogy ezáltal nem élnek az adott tagállam minimálisan elfogadható életszínvonalán”.

A témakör indikátorai az alábbi három alcsoportba sorolhatók.

1. Pénzbeli szegénység, amelyet a szegénységi szinttel, a szegénységi réssel, illetve az országokon belüli egyéni jövedelemegyenlőtlenségekkel összefüggésben mérnek.

2. A munkaerőpiacra történő bejutás: a munkaerőpiacra való bejutási lehetőségek hiánya olyan téma, amely egyaránt érinti a munkaerő-piaci és a társadalmi felzárkóztatás kérdését. A tartós munkanélküliség egyike azoknak a tényezőknek, amelyek a felnőttek és gyerekek szegénységéhez, illetve társadalmi kirekesztettségéhez vezethetnek. A munkanélküli családokban élők száma hatással van a tartósan szegények arányának alakulására.

3. A társadalmi kirekesztettség egyéb tényezői közé sorolandók a rossz lakáskörülmények és a nem megfelelő iskoláztatás, az ezek elleni küzdelemben fontos szerepe van a humántőkébe való befektetésnek, az élethosszig tartó tanulásnak és a társadalombiztosításnak.

The Lisbon European Council of March 2000 asked Member States and the European Commission to take steps towards a decisive impact on the eradication of poverty by 2010. This commitment was further built upon with the European social agenda agreed in Nice in the same year. In 2001, the social dimension was confirmed as one of the pillars of the sustainable development strategy at the Gothenburg Council, and a set of commonly agreed indicators (Laeken indicator set) as a means of comparing best practice and measuring progress was established in Laeken. The goal of social inclusion was further stressed at the Barcelona Council (March 2002), which called for the setting of targets for the significant reduction of the number of persons at risk of poverty and social exclusion by 2010.

Defining and measuring poverty and social exclusion is a difficult task as these notions are closely related to the concepts of well-being and standard of living, which are difficult issues to tackle. Although there is no single universally accepted measure of poverty, the one given by the EU Council of Ministers in 1984 is often used: those regarded as poor are 'those persons, families and groups of persons whose resources are so limited as to exclude them from the minimum acceptable way of life in the Member State to which they belong'.

The indicators in this topic are split into three sub-themes, and address the following issues.

1. Monetary poverty: this aspect is measured with reference to the poverty line but also in terms of 'poverty gap' and of individual income inequality within a country.

2. Access to labour market: lack of access to the labour market is an issue that is both the target of labour market and social inclusion policies. Long-term unemployment is one of the main factors leading to poverty and social exclusion for both adults and children, the number of people living in jobless households is a factor of persistent risk of poverty.

3. Other aspects of social exclusion include elements such as poor housing conditions and inadequate education, which have to be fought against through investment in human capital and lifelong learning, and social security.

2.1 Szegénységi arány Risk of poverty

A szegénységi arány indikátor azok arányát mutatja, akiknek a társadalmi juttatások utáni teljes OECD-2 alapján számolt nettó jövedelme (teljes jövedelem) a nemzeti medián jövedelem 60 százaléka alatt van. A nettó jövedelem az összes forrásból származó teljes jövedelem jövedelemadóval csökkentett összege. A medián az az érték, amely a sokaságot két egyenlő nagyságú részre osztja: az emberek pontosan 50 százaléka esik a medián értéke alá, 50 százalékuk pedig fölé. A háztartások jövedelmét az OECD által meghatározott fogyasztási egységek alapján kalkulálják, amely figyelembe veszi a háztartások méretében és összetételében lévő különbségeket. A háztartásban élő első felnőttet egyes súllyal, a további felnőtteket 0,5-es, a 14 év alatti gyerekeket 0,3-es súllyal veszik figyelembe.

A szegénységi arány mutató a Laeken-indikátorlista vezető mutatója, célja a szegénység és a társadalmi kirekesztettség elleni küzdelem során elért eredmények mérése.

A jövedelem szintje az egyén életszínvonalának egyik legfontosabb meghatározó tényezője. A magasabb jövedelem lehetővé teszi a fogyasztás emelkedését, mert „a termékek és szolgáltatások szélesebb körét teszi elérhetővé” a társadalomban, és ezáltal jobb minőségű életet tesz lehetővé. A szegénységi arány-indikátornak jó kiegészítő mutatója a szegénységi rés, amely azt mutatja, hogy milyen mély a szegénység (a szegénységi küszöbtől való távolságot méri). A társadalmi juttatások a szegénység csökkentésének fontos eszközei.

A szegénységi arány meghatározható nemenként, korcsoportonként és háztartás típusonként, így láthatóvá válik, hogy mely csoportok a legveszélyeztetettebbek. A szegénység különböző mértékben fenyegeti az embereket, befolyásoló tényező az életkor, a nem, a gazdasági aktivitás, valamint az, hogy valaki egyedül vagy nagyobb háztartásban él, és vannak-e eltartott gyerekei.

The 'at-risk-of-poverty rate after social transfers' indicator is defined as the share of persons with an equivalised total net income after social transfers (total income) below the 60% national median income. Net income is total income from all sources minus income tax. The median is the value which splits the distribution of income into two parts of equal size; exactly 50% of people fall below that value and 50% are above it. Household income is 'equivalised' using a methodology established by the OECD, which takes into account differences in household size and composition.) The equivalence scale which is used assigns a weight of 1 to the first adult in a household, 0.5 to the other adult and 0.3 to children.

This 'at-risk-of-poverty rate after social transfers' indicator is the headline indicator within the context of the Laeken indicators list, which aims at measuring progress towards the fight against poverty and social exclusion.

The income level is usually considered as one of the main factors in determining an individual's standard of living. More income enhances consumption by offering 'more choices and access to goods and services' within society and hence also gives rise to a higher quality of life. To complement the risk of poverty rate indicator, a risk of poverty gap can be calculated to identify how severe the poverty risk is. Social transfers are important factors to alleviate poverty.

The at-risk-of-poverty rate is also broken down by gender, age group and household type to show which categories are most vulnerable. People do not face the risk of poverty in the same way, depending on their age, their gender and whether they are single or living in larger households with or without dependent children, and depending on their activity status.

Szegénységi arány Risk of poverty

	(%)			
Megnevezés – Denomination	2000	2001	2002	2003
Szegénységi arány társadalmi juttatások előtt, nyugdíjjal Risk of poverty without social transfers with pensions	16,5	16,8	15,4	17,0

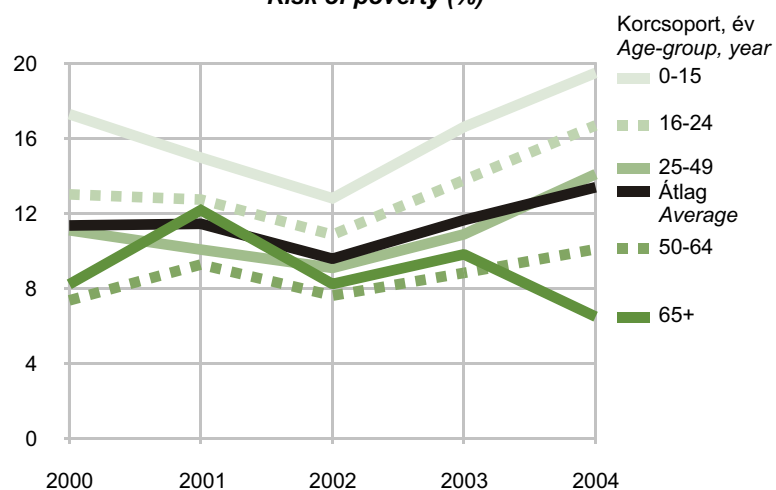
Szegénységi arány társadalmi juttatások után Risk of poverty after social transfers

	(%)				
Megnevezés – Denomination	2000	2001	2002	2003	2004
Teljes népesség – Total	11,4	11,5	9,6	11,7	13,4
Férfiak – Males	10,5	10,7	9,4	11,7	13,8
Nők – Females	12,2	12,1	9,8	11,6	13,1

Megjegyzés: az adatfelvételben 2004-ben módszertani váltás történt – áttérés új adatforrásra, definíciós változások (EU-SILC).

Note: there was a methodological change in the data collection in 2004 – introduction of a new data source, changes in the definition (EU-SILC).

Szegénységi arány (%)
Risk of poverty (%)

2.2 Jövedelemeloszlás Income distribution

A mutató a jövedelemeloszlás egyenlőtlenségét méri, értékét az S80/S20 jövedelemötödök arányával határozzuk meg, ami a népesség fogyasztási egységre jutó jövedelme szerinti felső és alsó ötöde által kapott jövedelem aránya. Minél magasabb ez az arány, annál nagyobb a szakadék a legmagasabb és a legalacsonyabb jövedelmű rétegek között.

Az S80/S20 arány a jövedelemeloszlás egyenlőtlenségét átfogóan méri, a mutató könnyebben értelmezhető, mint a Gini-együttható (amely a teljes jövedelemeloszlást felöleli), mert a népesség leggazdagabb és legszegényebb ötöde közötti arányt mutatja. Az egyenlőtlenség csökkentése hosszú idő óta az EU egyik legfontosabb célkitűzése, és a fenntartható fejlődés fontos tényezője.

The indicator attempts to measure inequality in income distribution and is defined as the S80/S20 income quintile share ratio, which is the ratio of equivalised total net income received by the 20% of the country's population with the highest income (top quintile) to that received by the 20% with the lowest income (lowest quintile). The higher the ratio, the wider the gap between the most (top 20%) and least well off (bottom 20%).

The S80/S20 ratio is a summary measure of inequality in terms of net income available and is considered easier to grasp than the Gini coefficient as it shows the gap between the richest 20% of the population and the poorest 20%. Reducing inequality has been a longstanding commitment of the EU, and is generally considered as an important aspect of sustainable development.

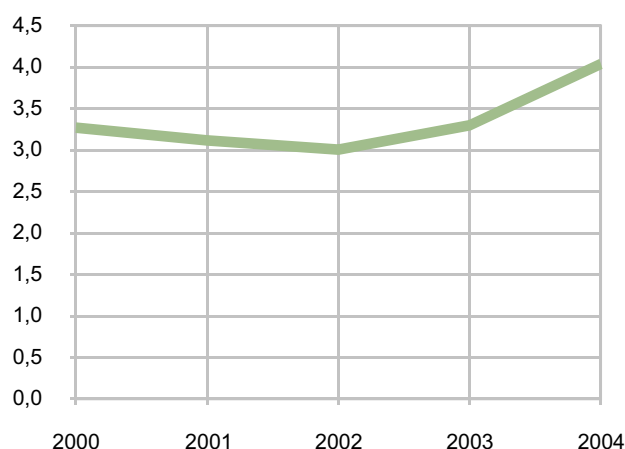
Jövedelemeloszlás Income distribution

Megnevezés – Denomination	2000	2001	2002	2003	2004
S80/S20 jövedelmi kvintilisek aránya S80/S20 income quintile share ratio	3,27	3,12	3,00	3,30	4,04

Megjegyzés: az adatfelvételben 2004-ben módszertani váltás történt – áttérés új adatforrásra, definíciós változások (EU-SILC).

Note: there was a methodological change in the data collection in 2004 – introduction of a new data source, changes in the definition (EU-SILC).

Jövedelemeloszlás (S80/S20 jövedelmi kvintilisek aránya) Income distribution (S80/S20 income quintile share ratio)

2.3 Tartós munkanélküliség Long-term unemployment

A tartós munkanélküliségi arány a legalább 12 hónapja munkanélküliek aránya a munkaerőpiacon aktívak százalékában. Az aktívak a foglalkoztatottak és a munkanélküliek együttes száma.

Munkanélküliek azok a 15 és 74 év közöttiek, akik a referenciahétben nem álltak alkalmazásban, az utóbbi négy hétben aktívan kerestek munkát, és azonnal, vagy két héten belül munkába tudtak volna állni.

A munkanélküliség időtartama a munkakeresés időtartama, vagy az utolsó foglalkoztatás óta eltelt idő (ha ez rövidebb, mint a munkakeresés időtartama).

A foglalkoztatáspolitikai, a gazdaságpolitikával együtt, az egyik fő stratégiai terület az Európai Unió jövője szempontjából. Számos indikátort használnak az 1997-es európai foglalkoztatási stratégia (ún. luxemburgi folyamat) elérésének monitorozására, melynek célja a munkanélküliség elleni küzdelem. A tartós munkanélküliség megfigyelése azért fontos, mert az a szegénységi arány növekedéséhez, a társadalmi kirekesztettség emelkedéséhez vezet.

The long-term unemployment rate is the share of persons who have been unemployed for 12 months or more in the total number of active persons in the labour market. Active persons are those who are either employed or unemployed.

Unemployed persons are all persons aged between 15 and 74 years who were not employed during the reference week, had actively sought work during the past four weeks and were ready to begin working immediately or within two weeks.

The duration of unemployment is defined as the duration of a search for a job or as the length of the period since the last job was held (if this period is shorter than the duration of search).

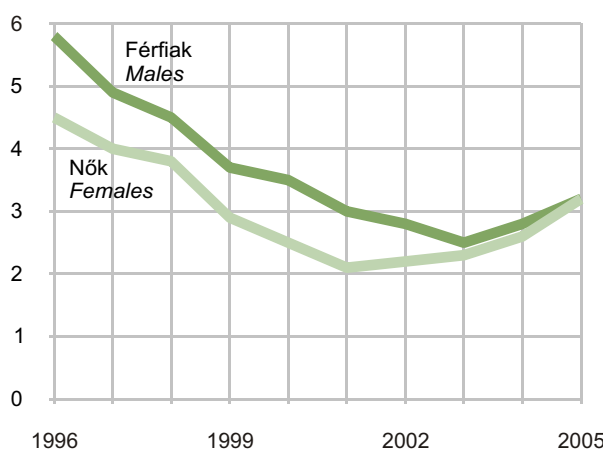
Employment policy is, together with economic policy, a key strategic area for the future of the European Union. Many indicators are used for monitoring the progress towards the attainment of the objectives of the 1997 European employment strategy (EES, also known as the 'Luxembourg process') for fighting against unemployment as a whole. It is also important to monitor the trends in long-term unemployment as it leads to high risks of poverty and especially of social exclusion.

Tartós munkanélküliségi ráta Long-term unemployment rate

(az aktív népesség százalékában – as a percentage of the total active population)

Megnevezés – Denomination	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Férfiak – Males	5,8	3,5	3,0	2,8	2,5	2,8	3,2
Nők – Females	4,5	2,5	2,1	2,2	2,3	2,6	3,2
Összesen – Total	5,2	3,1	2,6	2,5	2,4	2,7	3,2

Tartós munkanélküliségi ráta (az aktív népesség százalékában) Long-term unemployment rate (as a percentage of the total active population)

2.4 Munkanélküliséggel sújtott háztartások Jobless households

A munkanélküliséggel sújtott háztartásokban élők indikátora azon 0–17 éves gyerekek és 18–59 éves személyek arányát mutatja, akik olyan háztartásban élnek, ahol senki nem dolgozik, a 0–17 éves és a 18–59 éves teljes népesség százalékaiban. Azok a háztartások, amelyekben kizárólag 18–24 éves tanulók élnek, nem kerülnek bele a számításba.

A munkanélküliségben érintett háztartások összetételének vizsgálata fontos, mert az egész háztartás jólétét nyilvánvalóan veszélyezteti az a tény, hogy a háztartásban senki sem dolgozik. Azon túl, hogy a munkanélküliséggel sújtott háztartásokban élők a szociális juttatásoktól függnek, elveszítik kapcsolatukat a munkaerőpiaccal, valamint a gyerekek számára megnő a szegénység generációk közötti átörökítésének kockázata, mivel nem dolgozó felnőtt szolgál mintául a gyermek számára. Továbbá ez a helyzet súlyosan akadályozza az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzájutást az egészségügy, a lakhatás, az oktatás és az igazságszolgáltatás területén, valamint más magánszolgáltatások, például a kultúra, a sport és a szabadidős tevékenységek területén.

A nizzai csúcsot (2000. december) követően az európai foglalkoztatási stratégia keretében elfogadták azt a célkitűzést, amely felkéri a tagállamokat, hogy segítsék elő, hogy „mindenki hozzáférjen az erőforrásokhoz, jogokhoz, termékekhez és szolgáltatásokhoz”, ami túlmutat a munkához való hozzáférés hagyományos célkitűzésén.

The 'persons living in jobless households' indicator shows the number of children aged 0–17 years and of persons aged 18–59 years who are living in households where none of the members are working, expressed as a percentage (proportion) of the total population aged 0–17, respectively aged 18–59, who are living in households. Students aged 18–24 who live in households composed solely of students of the same age class are not counted in either numerator or denominator.

It is important to consider the structure of those households affected by joblessness, as it is the well-being of the whole household that is put at risk by the fact that no-one in the household is working. Beyond the dependence on social benefits, living in a jobless household extends the lack of contact to the labour market, and for children it increases the risk of inter-generational transmission of poverty since no working adult is in a position to act as a role model. In addition, access to basic services in the field of health, housing, education, justice and to other private services such as culture, sport and leisure may be seriously hampered.

Following the Nice Council (December 2000), objectives have been agreed within the framework of the European employment strategy asking Member States to facilitate 'access to resources, rights, goods and services for all', thus exceeding the more traditional objective of access to employment.

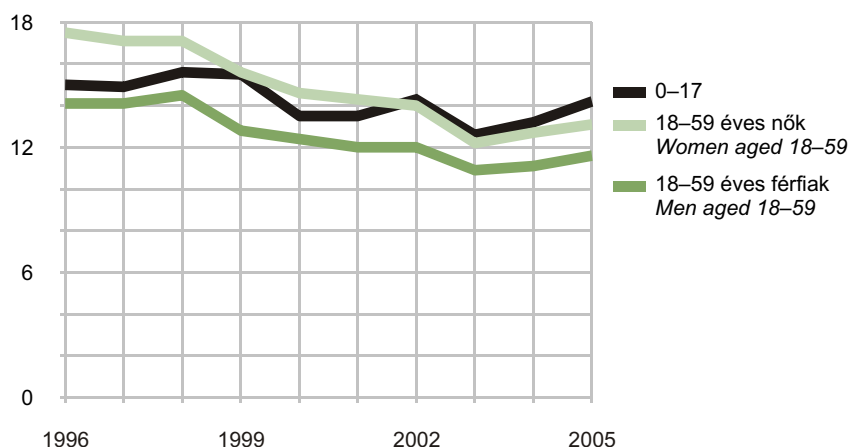
Munkanélküliséggel sújtott háztartások – Jobless households

(a korcsoport százalékában – as a percentage of the age-group)

Korcsoport – Age-group	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005
0 – 17	15,0	13,5	13,5	14,3	12,6	13,2	14,2
18 – 59	15,8	13,5	13,2	13,0	11,6	11,9	12,3
18–59 éves nők Women aged 18–59	17,5	14,6	14,3	14,0	12,2	12,7	13,1
18–59 éves férfiak Men aged 18–59	14,1	12,4	12	12,0	10,9	11,1	11,6

Megjegyzés: II. negyedéves adatok. – Note: data refer to the second quarter.

Munkanélküliséggel sújtott háztartásban élők (a korcsoport százalékában) People living in jobless households (as a percentage of the age-group)

2.5 Leszakadók Early school-leavers

A mutató a 18–24 éves, legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkező és jelenleg oktatásban vagy képzésben részt nem vevő népesség arányát mutatja. Leszakadók azok a 18 és 24 év közöttiek, akiknek a legmagasabb iskolai végzettsége ISCED-0, -1 vagy -2 szintnek felel meg, és a kérdezést megelőző négy hétben nem vettek részt semmilyen oktatásban vagy képzésben (számláló). A mutató nevezője az adott korosztályban lévő teljes népesség, kivéve azok, akik nem válaszoltak a „legmagasabb iskolai végzettség” és az „oktatásban vagy képzésben való részvétel” kérdésekre.

A társadalomban való aktív közreműködés érdekében elengedhetetlen, hogy az emberek bizonyos alapvető tudással és készségekkel rendelkezzenek. Ez rendkívül fontos a társadalmi és politikai életben, de a munkaerőpiacra történő zavartalan belépés szempontjából is elengedhetetlen. Az alapvető tudás és képességek lehetővé teszik, hogy a fiatalok megértsék gyorsan fejlődő, globális környezetben működő társadalmunkat, és be tudjanak illeszkedni.

A leszakadók számának csökkentése döntő fontosságú az Európai Unióban, melynek célja, hogy „a legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdaságot” létrehozza.

The indicator is defined as the percentage of the population aged 18–24 with at most lower secondary education and not in further education or training. Early school-leavers refer to persons aged 18 to 24 in the following two conditions: the highest level of education or training attained is ISCED 0, 1, 2 or 3c short and respondents declared not having received any education or training in the four weeks preceding the survey (numerator). The denominator consists of the total population of the same age group, excluding no answers to the questions on 'highest level of education or training attained' and 'participation in education and training'.

In order to fully participate in society, it is essential that all people have a set of basic knowledge and skills. This is crucial in social and political life but also for a smooth entering of the labour market, and will enable young people to understand and adapt to our fast-evolving societies, especially in the context of globalisation.

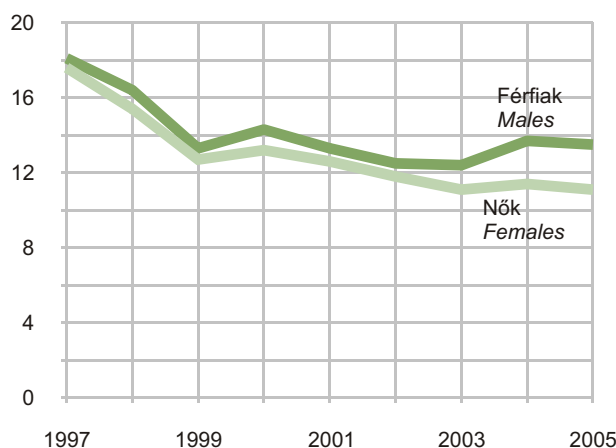
Reducing the number of early school-leavers is crucial in a European Union which has set itself the ambition of becoming 'the most competitive and dynamic knowledge-based economy in the world.'

Leszakadók (a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkező 18–24 évesek aránya a korcsoportban)
Early school-leavers (rate of the population aged 18–24 with at most lower secondary education and not in further education or training in the age-group)

Megnevezés – Denomination	1997	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Férfiak – Males	18,1	14,3	13,3	12,5	12,4	13,7	13,5
Nők – Females	17,6	13,2	12,6	11,8	11,1	11,4	11,1
Összesen – Total	17,8	13,8	12,9	12,2	11,8	12,6	12,3

Megjegyzés: II. negyedéves adatok. – Note: Data refer to the second quarter.

Leszakadók (a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkező 18–24 évesek aránya a korcsoportban, %)
Early school-leavers (rate of the population aged 18–24 with at most lower secondary education and not in further education or training in the age-group, %)

2.6 Alacsony iskolai végzettségűek *Persons with low educational attainment*

Az alacsony iskolai végzettségűek indikátor a 25–64 éves, ISCED-2 vagy alacsonyabb szintű (legfeljebb általános iskolai) végzettséggel rendelkező népesség arányát mutatja.

Az alacsony iskolai végzettség korlátozza mind a személyes, mind a szakmai fejlődést, valamint akadályozza az egyének és csoportok közötti egyenlőtlenségek csökkentésére irányuló társadalmi törekvéseket.

Az alacsony végzettségűek kisebb eséllyel jutnak jól fizetett, biztos álláshoz, ami a későbbiekben alacsony nyugdíjat eredményez. Az alacsony végzettségűek az alapvető képzettség hiánya miatt kevésbé képesek biztosítani maguk és gyermekeik számára az alapvető szükségletek kielégítését, többek között az egészségügy területén.

The 'persons with low educational attainment' indicator is defined as the percentage of the population aged 25–64 years who have achieved ISCED level 2 or less (pre-primary primary and lower secondary).

Low educational attainment is regarded as a barrier to both personal and professional development and is also a drawback for society's ambition of reducing the disparities and inequities between individuals or groups.

The low qualified are less likely to be engaged in well paid and stable employment, which will result in inadequate pension once retired. They are also less capable of providing themselves and their children with basic needs in, for instance, the field of health by their lack of basic education.

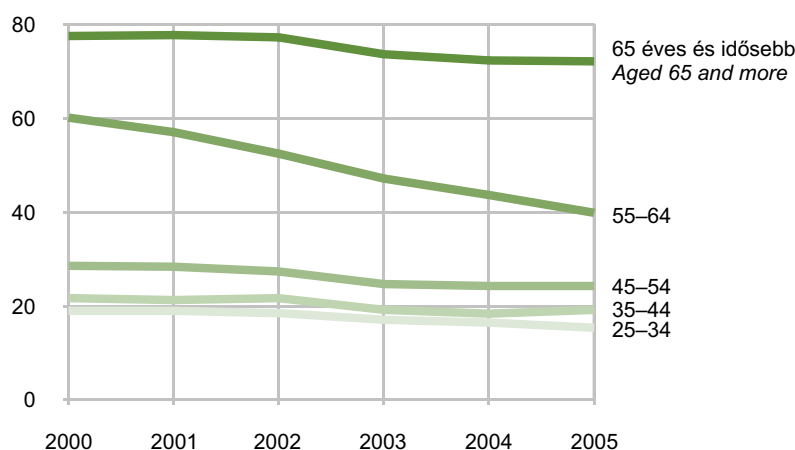
Alacsony iskolai végzettségűek (legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők) *Persons with low educational attainment (with at most lower secondary education)*

(a korcsoport százalékában – as a percentage of the age group)

Korcsoport – Age-group	2000	2001	2002	2003	2004	2005
25–64	30,8	30,1	28,8	26,0	24,9	23,9
25–34	19,0	19,0	18,5	17,1	16,5	15,4
35–44	21,7	21,3	21,7	19,2	18,4	19,2
45–54	28,6	28,4	27,4	24,7	24,3	24,3
55–64	60,2	57,1	52,5	47,2	43,7	39,9
65 éves és idősebb Aged 65 and more	77,6	77,8	77,3	73,7	72,4	72,2

Megjegyzés: II. negyedéves adatok. – Note: data refer to the second quarter.

Alacsony iskolai végzettségűek (legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya a korcsoportban, %) *Persons with low educational attainment (rate of persons with at most lower secondary education in the age-group, %)*

3.
ÖREGEDŐ TÁRSADALOM
AGEING SOCIETY

Európában a II. világháborút követően a megnövekedett születésszám egészen az 1960-as évekig jellemző volt, ez a generáció az elkövetkező 25 évben éri el a nyugdíjkorhatárt. Vannak azonban más, hosszabb távú strukturális tényezők, amelyek befolyásolják a társadalom korösszetételét. Európában ma az emberek hosszabb ideig élnek, mint korábban, és a gyermekvállalási hajlandóság a stabil népesség fenntartásához szükséges szint alatt van. A bevándorlás némileg ellensúlyozza a fenti hatásokat, annak jelenlegi szintje azonban túl alacsony a nagymértékű kompenzációhoz. Mindezek eredményeképp a generációk közötti arány eltolódik, a középkorúak és idősek részaránya növekszik a fiatalok arányához képest.

A fenti demográfiai változásoknak mélyreható következményei vannak. Az Európai Tanács 2000. márciusi, liszaboni ülésén célul tűzte ki annak vizsgálatát, hogy történnek-e megfelelő intézkedések az öregedő népesség hatásait is figyelembe vevő közfinanszírozás hosszú távú fenntarthatósága érdekében. A 2001 márciusában Stockholmban meghozott uniós célkitűzés szerint az EU-ban az 55–64 évesek foglalkoztatottsági arányát 2010-ig 50%-ra kell emelni. Ugyanezen év júniusában a göteborgi tanácsülés lezárásaként kimondták, hogy az öregedő társadalom kihívásainak leküzdésére átfogó stratégia szükséges.

A 2002-ben Laekenben tartott tanácsülés szintén megfogalmazott célkitűzéseket a nyugdíjak és a nyugdíjrendszerek finanszírozásának fenntarthatóságára vonatkozóan. A 2002-es barcelonai tanácsülés iránymutatásokat készített az egészségügy és az idősgondozás területén a kitűzött célok (elérhetőség, minőség és a rendszerek finanszírozhatóságának fenntartása) alapján, ugyanakkor elismerte, hogy az uniós egészségügyi rendszerek a szolidaritás, egyenlőség és egyetemesség elvén alapulnak.

Az Európai Tanács 2003-as brüsszeli ülésén arra ösztönözte a tagállamokat, hogy „a nemzeti munkaerőpiacokat alkítsák át az idősek, a nők, a bevándorlók és a fiatalok munkaerő-kínálatának növelésével, az aktív öregség támogatásával, a korai nyugdíjba vonulás visszaszorításával”.

The post-war baby boom lasted well into the 1960s and this generation will continue to reach retirement age over the next 25 years. However, there are other, longer-term structural factors which are also influencing the age distribution of the population. Europeans are living longer than they used to and their birth rate has fallen well below the level needed to sustain a stable population. Although immigration may compensate to some extent for these effects, current levels are too low to make a major contribution. As a result the balance between the generations is changing and the numbers of middle-aged and elderly people are growing in relation to the young.

These demographic changes have profound implications. The European Council, at its meeting in Lisbon in March 2000, requested an assessment of whether adequate concrete measures were being taken to 'ensure the long-term sustainability of public finances, examining the different dimensions involved, including the impact of ageing populations'. At Stockholm, in March 2001, it was 'agreed to set an EU target for increasing the average EU employment rate among older women and men (55–64) to 50% by 2010', and in June of the same year, the conclusions from the Gothenburg Council emphasised the need for a comprehensive approach to meet the challenges of an ageing society.

The Laeken Council (2002) also set out objectives in the area of pensions, including adequacy of pensions and financial sustainability of pensions systems, and the Barcelona Council (2002) prepared orientations in the field of healthcare and care for the elderly based on three objectives (accessibility, quality, financial sustainability of systems), while recognising at the same time that all health systems in the EU are based on the principles of solidarity, equity and universality.

At the Brussels meeting in March 2003 the European Council urged Member States 'to maintain the momentum of reform of national labour markets by focusing on increasing labour supply particularly amongst older people, women, immigrants and young people; encouraging active ageing, by discouraging early retirement incentives'.

3.1 Időskorúak ellátottsági rátája *Old-age dependency ratio*

Az időskorúak ellátottsági rátája a 65 éves és idősebb lakosságnak a 15 és 64 év közötti lakossághoz viszonyított arányát mutatja. A várható rátával kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy kiszámítása a jövőre vonatkozó feltételezéseken, nem pedig tényeken alapszik.

A mutató a nyugdíjas és a munkaképes korú lakosság arányát mutatja, és mint ilyen, az idősekről való gondoskodás és a nyugdíjak potenciális jövőbeni finanszírozási terhet vizsgálja. A kérdés vitatéma a legtöbb európai országban, mivel átlagosan a GDP 11%-át fordítják az idősek támogatására, melynek nagy része időskori nyugdíjként jelentkezik.

Old-age dependency ratio is defined as the number of persons aged 65 and over expressed as a percentage of the number of persons aged between 15 and 64. It should be noted that projections are based on assumptions about the future, not on certainties.

The indicator is an approximation of the ratio between the retired and working age populations and as such provides an insight into the potential future financial burden of care for the elderly, and especially pensions. This issue is a topic of discussion in most European countries as about 11% of GDP is spent on support for the elderly, of which the major part is old-age pensions.

Időskorúak ellátottsági rátája ***Old-age dependency ratio***

(az időskorú, 65–X éves népesség a 15–64 év közötti népesség százalékában
population aged 65 and over as a percentage of the population aged between 15 and 64)

1995. I. 1.	2000. I. 1.	2001. I. 1.	2002. I. 1.	2003. I. 1.	2004. I. 1.	2005. I. 1.
20,9	22,0	22,2	22,3	22,4	22,6	22,7

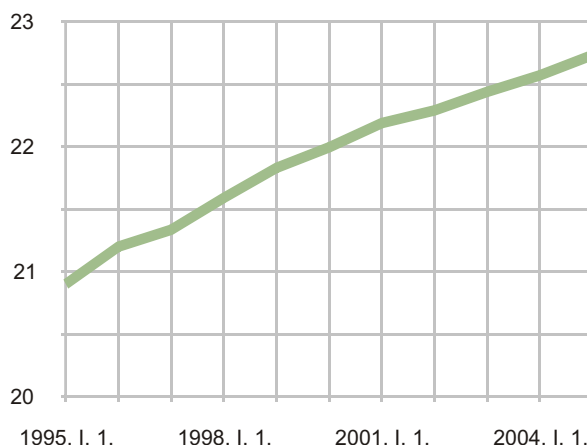
Várható időskorú ellátottsági ráta ***Projected old-age dependency ratio***

(az időskorú, 65–X éves népesség a 15–64 év közötti népesség százalékában
population aged 65 and over as a percentage of the population aged between 15 and 64)

2010	2030	2050
24,1	33,1	47,3

Forrás: KSH, Népességtudományi Kutató Intézet, 2005.
Source: HCSO, Demography Research Institute, 2005.

Az időskorúak ellátottsági rátája (az idős népesség (65–X éves) a 15–64 év közötti népesség százalékában) ***Old-age dependency ratio*** ***(population aged 65 and over as a percentage of the population aged between 15 and 64)***

3.2 A 65 éves korban várható élettartam Life expectancy at age 65

Az indikátor a 65 évet betöltött nők és férfiak hátralévő éveinek átlagos számát mutatja, amennyiben hátralévő életükben a jelenlegi halálozási jellemzők lesznek mérvadóak (korspecifikus halálozási valószínűségek).

The indicator is defined as life expectancy at age 65, by gender. It refers to the mean number of years still to be lived by a man or a woman who has reached the age of 65, if subjected throughout the rest of his or her life to the current mortality conditions (age-specific probabilities of dying).

A mutató az életkörülmények javulásáról ad tájékoztatást, különösen vagyoni, lakhatási, táplálkozási és egészségügyi szempontból. A várható élettartam növekedése a mai társadalmak egyik célkitűzése, amely az előnyökön túl kihívásokat is magában hordoz, főként a közfinanszírozás fenntarthatósága, az egészségügyi rendszerek és az időskorúak ellátásának vonatkozásában.

The indicator reflects improvements in living conditions, especially in terms of wealth, housing, nutrition and health-care. An increased life expectancy is a goal of our societies and is advantageous to them, but it also challenges the sustainability of public finances, the healthcare system and the provision of care for the elderly.

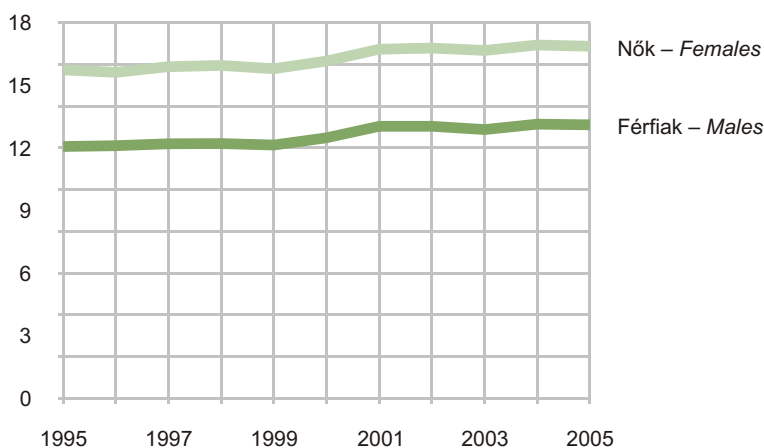
A lisszaboni stratégia felhívja a figyelmet, hogy szükséges az egészségügyi rendszerek idősödő társadalomhoz igazodó átalakítása, miközben biztosítani kell az ellátottság, a minőség, az elérhetőség és a finanszírozás fenntarthatóságát.

The Lisbon strategy calls for the adaptation of healthcare systems to an ageing population while at the same time guaranteeing adequacy, quality, accessibility and financial sustainability.

A 65 éves korban várható élettartam nemek szerint
Life expectancy at age 65 by gender

Megnevezés – Denomination	(év – years)						
	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Férfiak – Males	12,07	12,49	13,04	13,04	12,88	13,14	13,11
Nők – Females	15,75	16,17	16,74	16,79	16,68	16,94	16,88

A 65 éves korban várható életartam nemek szerint (év)
Life expectancy at age 65 by gender (years)

3.3 Teljes termékenységi ráta *Total fertility rate*

Az indikátor egy nő élete során élve született gyermekeinek átlagos számát mutatja, feltételezve, hogy a nő szülőképes évei során az adott év kor szerinti termékenységi rátái szerint szülne. Ez a ráta tehát egy feltételezett generáció termékenységét mutatja, és az egy adott évben a különböző korcsoportú nők termékenységi rátaiból számítandó.

A populáció jövőbeni nagysága és korösszetétele nagymértékben függ a teljes termékenységi rátától. Általánosan elfogadott, hogy ha a többi tényező változatlan, akkor a 2,1-es érték biztosítja a többé-kevésbé stabil populációnagyságot és korösszetételt. Egy ember élete során a mutató trendjét hosszú távú hatások érik. Ez az oka annak, hogy az indikátort hosszabb időtávon szükséges vizsgálni. A periodikus változások ennek a mutatónak az esetében normálisnak tekinthetők, de a hosszabb ideig fennálló kilengések, akár a helyettesítési szint felett, akár az alatt, a generációk közötti egyensúly eltolódásához vezetnek, ami szükségessé teszi a jövőbeli nyugdíjalapok, társadalombiztosítási tartalékok és az időskorúak gondoskodását biztosító ellátórendszerek tervezésekor ennek figyelembevételét.

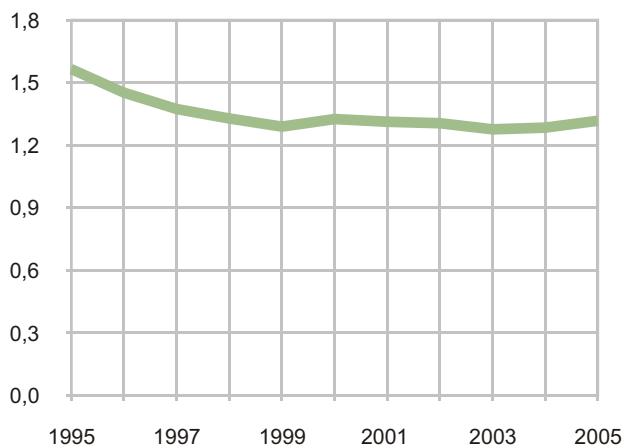
The indicator is defined as the mean number of children that would be born alive to a woman during her lifetime if she were to pass through her childbearing years conforming to the fertility rates by age of a given year. This rate is therefore the completed fertility of a hypothetical generation, computed by adding the fertility rates by age for women in a given year.

Future population size and age distribution within that population are to a very large extent determined by the total fertility rate. It is generally considered that at a level of 2.1, other things being equal, the total fertility rate would lead to a more or less stable population size and age distribution. Given the lifespan of a human being, the trends in this indicator exert long-term impacts. For this reason it is necessary to consider the development of the indicator over a rather long time frame. Periodic fluctuations in this indicator are normal, but sustained periods above or below the replacement level lead to a shift in the balance between generations and the need to plan for future demands on pension funds, social security and provision for education and care for the elderly.

Termékenységi ráta
Fertility rate

Megnevezés – <i>Denomination</i>	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Teljes termékenységi arányszám <i>Total fertility rate</i>	1,57	1,33	1,31	1,31	1,28	1,28	1,32

Teljes termékenységi ráta
Total fertility rate

3.4 Nyugdíjkiadások *Pension expenditures*

Az indikátor a nyugdíjkiadások GDP-hez viszonyított arányát mutatja, magába foglalja az öregségi nyugdíjakat, az idő előtti időskori nyugdíjakat, a részleges nyugdíjakat, a rokkantnyugdíjakat, a hátramaradottaknak fizetett nyugdíjakat és a korai nyugdíjba vonulási juttatást.

A mutató nem csupán az öregségi nyugdíjra vonatkozik. A nyugdíjrendszerek modernizálása az európai napirend fontos kérdése. A lisszaboni stratégia és a laekeni tanácsülés célkitűzései kettősek: 1) biztosítani, hogy az idős emberek ne kelljen a szegénység kockázatával megküzdniük és megfelelő életszínvonalon élhessenek, 2) a foglalkoztatottság magas szintjén keresztül biztosítani a nyugdíjrendszerek finanszírozásának fenntarthatóságát. Ez utóbbi célkitűzés eléréséhez szükség van az idősebb munkavállalók foglalkoztatottsági rátájának és a nyugdíjba vonulók átlag-életkorának növelésére.

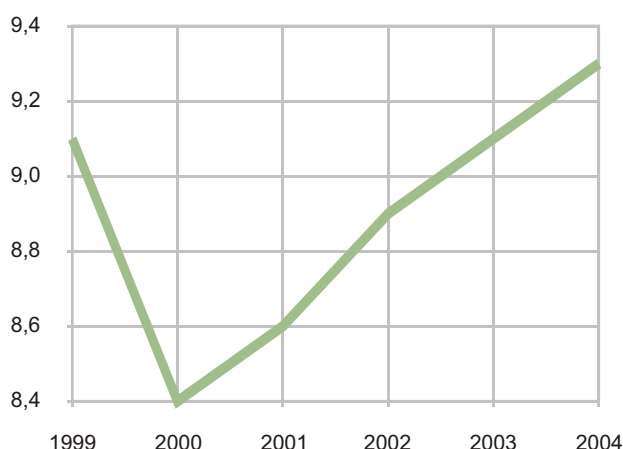
The indicator is defined as the share of pension expenditures in GDP. Pensions include old-age pension, anticipated old-age pension, partial pension, disability pension, survivors' pension and early retirement benefit.

It should be noted that this indicator is not limited to old-age pensions. The modernisation of pension systems is an important item on the European agenda; objectives set in the Lisbon strategy and endorsed by the Laeken Council are twofold, aimed at: (1) ensuring their adequacy so that older people are not placed at risk of poverty and can enjoy a decent standard of living; and (2) maintaining the financial sustainability of pension systems notably through a high level of employment. This second objective includes targets designed to increase the employment rate of older workers and the average age at which people stop working.

Nyugdíjkiadások *Pension expenditures*

	(%)					
Megnevezés – Denomination	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Az állami nyugdíj kiadások a GDP arányában <i>Public pensions expenditure as rate of GDP</i>	9,1	8,4	8,6	8,9	9,1	9,3

Az állami nyugdíjkiadások a GDP arányában (%) *Public pensions expenditure as rate of GDP (%)*

3.5 Az időskorúak ellátására fordított kiadások *Expenditure on care for elderly*

Az indikátor a szociális háló időskorúakra fordított kiadásainak GDP-hez viszonyított részarányát mutatja. A kiadások jelentkezhetnek gondozási díj, szállás vagy a mindennapi tevékenységhez való segítségnyújtás formájában. A szociális hálót egyharmad részben a központi kormányzat adó alapú transzfereiből, kétharmad részben pedig a munkaadók és a biztosított személyek befizetéseiből finanszírozzák.

A lisszaboni stratégia elvárja a tagállamoktól az „egészséges” közfinanszírozás hosszú távú fenntartását, figyelembe véve a népesség öregedésének hatásait is.

The indicator is defined as the percentage share of social protection expenditure devoted to old-age care in GDP. These expenditures cover care allowance, accommodation, and assistance in carrying out daily tasks. Social protection is financed from both general government tax-funded transfers, accounting for one-third of the total and social contributions, paid by employers and by protected persons (around two-thirds).

The Lisbon strategy requires Member States to maintain 'healthy' public finances in the long term, taking into consideration the impact of ageing populations.

Az időskorúak ellátására fordított kiadások *Expenditure on care for elderly*

	(%)					
Megnevezés – Denomination	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Az időskorúak ellátására fordított kiadások a GDP arányában <i>Public expenditure on care for the elderly as rate of GDP</i>	7,2	6,8	6,9	7,5	7,4	7,4

4.
EGÉSZSÉG
PUBLIC HEALTH

Az Európai Unióról szóló szerződés 152. cikkelye értelmében magas szintű egészségvédelemre van szükség az Európai Közösség tagállamaiban. Ez a nyilatkozat annak elismerése, hogy miközben az egészség kulcsfontosságú az unió polgárainak jóléte szempontjából és a polgárok alapvető joga, nagymértékben függ a környezet, a mezőgazdaság, az ipar, a kereskedelem, a társadalom és a gazdaság területén hozott politikai döntésektől. Az egészséges népesség a gazdasági fejlődés elengedhetetlen feltétele. Az egészségi állapot javítása, a várható élettartam, valamint az egészségben eltöltött életek számának növelése hosszabb, termelékenyebb aktív korszakot biztosít. A nem kielégítő egészségi állapot növeli az egészségügyi ellátórendszer kiadásait, a munkahelytől távol töltött időtartamot, így a produktivitás csökkenését eredményezi.

A 152. cikkely nyomatékosítja, hogy a közösségi program, amely a nemzeti szabályozásokat hivatott kiegészíteni, biztosítja a népesség egészségének javítását, a betegség-, illetve járványmegelőzést, segítséget nyújt a veszélyforrások elkerülésében. Az Európai Tanács Göteborgban 2001 júniusában a közegészségügyet a fenntartható fejlődési stratégia négy leginkább kiemelt területe közé sorolta. Megállapította, hogy az Európai Uniónak intézkedéseket kell hoznia annak érdekében, hogy eloszlassa az állampolgárok élelmiszer-biztonsággal és -minőséggel, a vegyi anyagok használatával, a fertőzőes járványok kialakulásával, és az antibiotikumokkal szembeni rezisztenciával kapcsolatos aggodalmait.

Article 152 of the Treaty establishing the European Community lays down that 'a high level of human health protection shall be ensured in the definition and implementation of all Community policies and activities'. This is a recognition of the fact that whilst health is key to the well-being of European citizens, and is a fundamental right, it is also heavily dependent on policies in a wide range of areas, including environmental, agricultural, industrial, trade, social and economic. The health of the population is also indispensable to economic development. Improvements in health status, and increases in life expectancy and in healthy life years, lead to longer, more productive working lives. Ill health results in healthcare costs, absence from work and a loss in productivity.

The EU Treaty (Article 152) states that 'Community action, which shall complement national policies, shall be directed towards improving public health, preventing human illness and diseases, and obviating sources of danger to human health'. At the Gothenburg European Council in June 2001, public health was singled out as one of the four priority areas for the sustainable development strategy. It was stated that 'the European Union must respond to citizens' concerns about the safety and quality of food, use of chemicals and issues related to outbreaks of infectious diseases and resistance to antibiotics.

4.1 Túlsúlyosak Overweight people

Az indikátor a túlsúlyos népesség arányát mutatja. Túlsúlyosnak számít az, akinek a testtömegindexe (TTI) 27 vagy azt meghaladó. Ebbe a kategóriába sorolják azokat is, akik kórosan túlsúlyosak („elhízottak”), vagyis akik esetében a TTI értéke 30 vagy annál nagyobb. A testtömegindex a felnőttek testének zsírtartalmát mutatja a kilogrammban mért test-súly és a méterben kifejezett testmagasság négyzetének hányadosaként. Az Országos Lakossági Egészségfelmérés adatainak elemzése során a 25-ös és annál magasabb testtömegindexszel rendelkezőket tekintették túlsúlyosnak.

A túlsúly fontos népegészségügyi probléma, amely valamennyi korosztályt és jövedelmi csoportot érint. A genetikai hajlam mellett (pl. pajzsmirigyműködési rendellenesség) a túlsúly az étrend és a mozgás közötti egyensúly felborulásának eredménye. A túlsúlyos gyermekek különösen veszélyeztetettek, az egészségtelen étkezési szokások, valamint az ülő életmód éveken keresztül történő fenntartása ugyanis elhízáshoz vezet. Az elhízás az egyik legsúlyosabb egészségügyi probléma Európában, sok esetben cukorbetegséghez, magas vérnyomáshoz, szívbetegeységhez és rákos betegségekhez vezet.

The indicator is defined as the percentage of overweight people. Overweight people are those with a body mass index (BMI) greater than or equal to 27. This includes people who are severely overweight ('obese'), having a BMI greater than or equal to 30. The BMI is a measure of the body fat content of adults calculated as the ratio between the weight measured in kilograms, and the square of the height measured in metres. In the course of analysis of Hungarian National Health Interview Survey data, people with a BMI greater or equal to 25 are considered overweight.

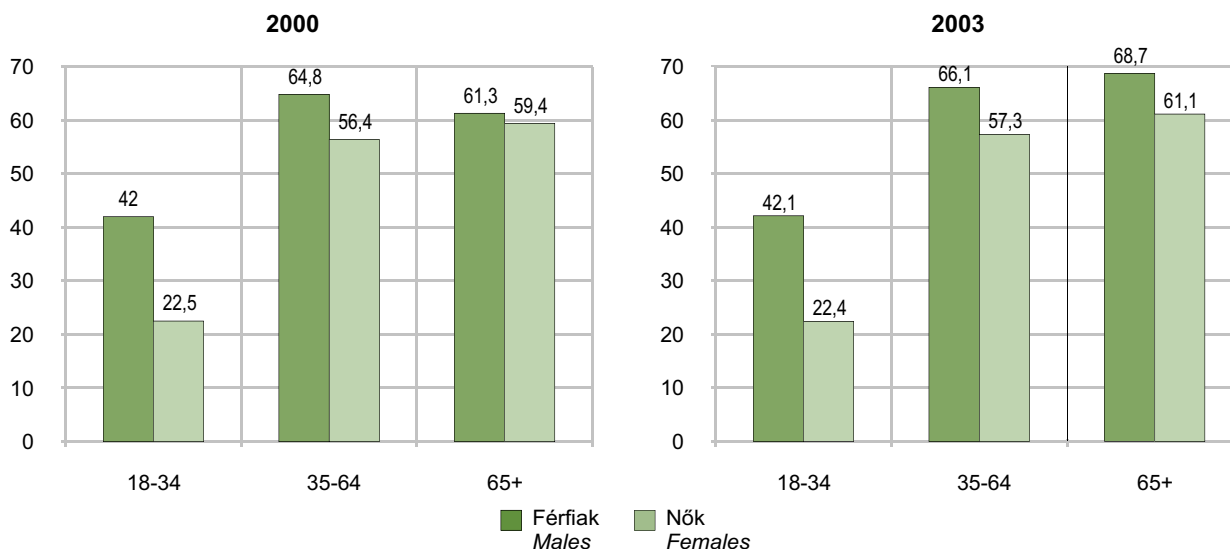
Being overweight is an important public health problem, affecting all income and age groups. Apart from genetic predisposition (e.g. in the case of under-active thyroid), the condition results from an imbalance between diet and activity. Overweight children are of particular concern, because when unhealthy nutritional habits and a sedentary lifestyle are maintained over years the result is obesity. And obesity is one of the most serious risks to health in Europe, being linked to diabetes, hypertension, heart disease and cancer.

A túlsúlyos személyek aránya nemek és korcsoportok szerint
Rate of overweight persons, by gender and by age-group

					(%)
Év – Year	Korcsoport – Age-group			Összesen Total	
	18–34	35–64	65+		
Férfiak – Males					
2000	42,0	64,8	61,3	56,5	
2003	42,1	66,1	68,7	58,3	
Nők – Females					
2000	22,5	56,4	59,4	47,0	
2003	22,4	57,3	61,1	47,8	

Forrás: Országos Lakossági Egészségfelmérés – Kutatási jelentés.
Source: Hungarian National Health Interview Survey – Research Report.

A túlsúlyos személyek aránya nemek és korcsoportok szerint (%)
Rate of overweight persons by gender and by age-group (%)

4.2 Dohányzók Present smokers

Az indikátor a dohányzók arányát mutatja a népesség egészéhez viszonyítva. Dohányzónak számít, aki bevallottan rendszeresen, vagy esetenként dohányzik.

A dohányzás jelentős kockázati tényező a szív- és érrendszeri betegségek, a krónikus hörghurut, a tüdőtágulat és a tüdőrák kialakulásában, valamint az egyik vezető elkerülhető halálok és megbetegedés a társadalomban. Az unió 25 tagországában évente 650 000 halálozásért felelős, ennek közel fele a 35–69 éves korosztályt érinti. A passzív dohányzás a nem dohányzók esetében szintén egészségkárosodáshoz vezet, különösen az érzékenyebb csoportok esetében. A dohányzás elleni küzdelem az EU népegészségügyi politikájában fontos szerepet kap.

The indicator is defined as the percentage share of current tobacco smokers out of the total population. A person is a present smoker if he/she declares that they smoke tobacco daily or occasionally.

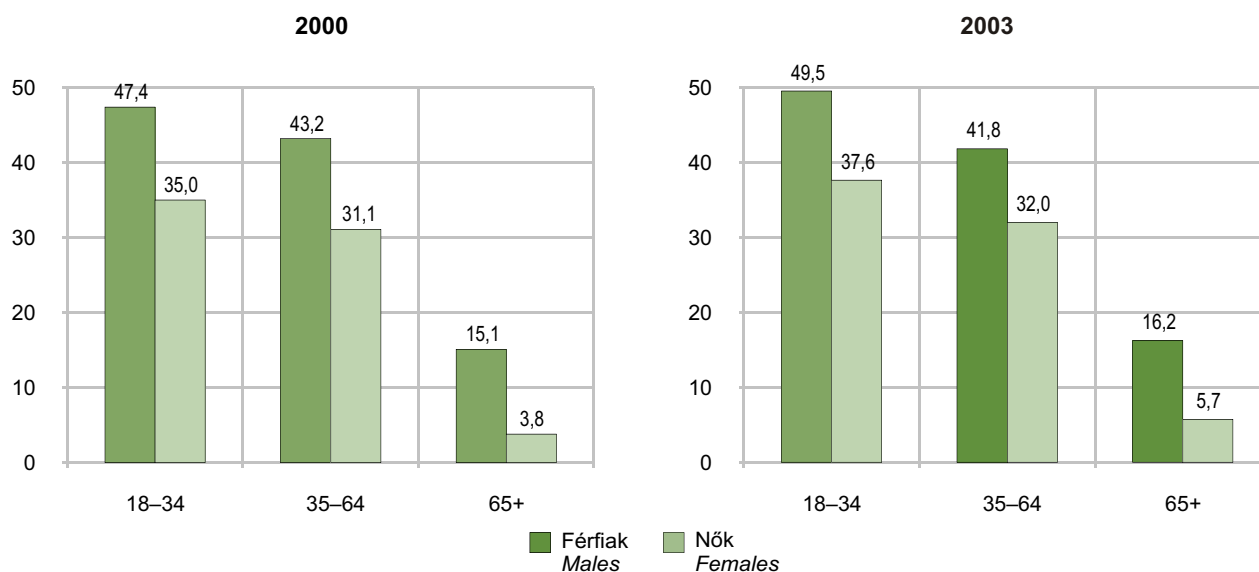
Tobacco use is a major risk factor for diseases of the heart and blood vessels, chronic bronchitis, emphysema and lung cancer, and remains the leading avoidable cause of death and disease in our society. It is responsible for 650 000 deaths a year in the EU-25, of which nearly half are in the 35 to 69 year-old age group. Secondary smoking also has health impacts on non-smokers, in particular on vulnerable groups. The fight against tobacco is thus of importance on the EU public health agenda.

Dohányzók aránya nemek és korcsoportok szerint
Percentage of present smokers, by gender and by age-group

					(%)
Év – Year	Korcsoport – Age-group			Összesen Total	
	18–34	35–64	65+		
Férfiak – Males					
2000	47,4	43,2	15,1	40,6	
2003	49,5	41,8	16,2	40,5	
Nők – Females					
2000	35,0	31,1	3,8	26,3	
2003	37,6	32,0	5,7	27,9	

Forrás: Országos Lakossági Egészségfelmérés – Kutatási jelentés.
Source: Hungarian National Health Interview Survey – Research Report.

Dohányzók aránya nemek és korcsoportok szerint (%)
Percentage of present smokers, by gender and by age group (%)

4.3 Öngyilkosság következtében meghaltak aránya Suicide death rate

Az indikátor a 100 000 főre jutó öngyilkosságok arányát mutatja nemenként.

A nemzetközi összehasonlítások során standardizált adatokkal dolgozunk. A standardizált arány egy összehangolt mutató, amely országok és nemek közötti összehasonlításra ad lehetőséget, korcsoportos standard európai népességgel számolva az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organisation) ajánlásának megfelelően.

Az adatok összehasonlításánál figyelembe kell venni, hogy a rögzítés módszertana az egyes országok és időszakok között eltérő lehet. Az adatok továbbá nem tartalmazzák a nem meghatározható szándékú eseteket (amelyek egy részét az öngyilkosságokhoz kellene sorolni), és azon öngyilkossági kísérleteket, amelyek nem végződtek halállal.

A legjellemzőbb halálokok fontossági sorrendben: az ischémiás szívbetegség és az agyérrendszeri megbetegedések, majd a rákos betegségek, a krónikus májbetegségek, a közlekedési balesetek és az öngyilkosság következnek. Az öngyilkossági ráta fontos mutatója a mentális egészségi állapotnak.

The indicator is defined as the death rate from suicide and intentional self-harm per 100 000 people, by gender.

International comparisons are made by standardised data. Standardised rates are adjusted rates that enable comparisons between countries and between the genders, using a 'standard' population that is structured by age in the 'region of Europe' as defined by the WHO.

Figures should be interpreted with care as suicide registration methods vary between countries and over time. Moreover, the figures do not include deaths from events of undetermined intent (part of which should be considered as suicides) and attempted suicides which did not result in death.

The most common causes of death are, in order of importance, ischaemic heart disease and cerebrovascular disease followed by cancer, chronic liver disease, transport accidents and suicides. Suicide is therefore a major public health concern. The suicide death rate is an important indicator of mental health.

Öngyilkosok aránya nemek szerint Suicide death rate by gender

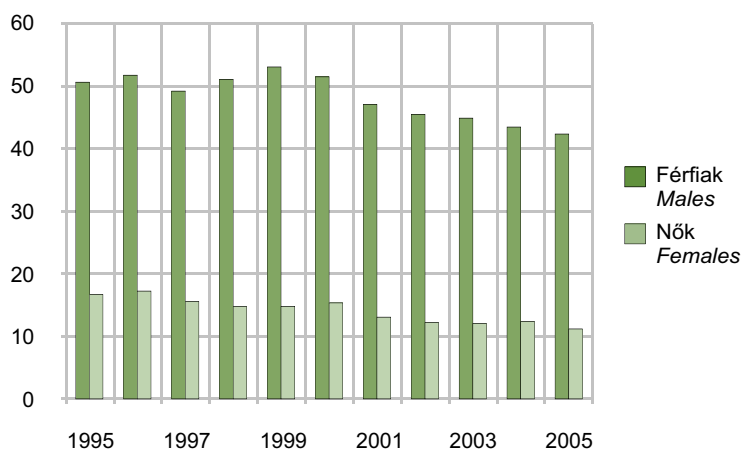
(100 000 lakosra jutó halálokok száma – number of death per 100 000 inhabitants)

Nem – Gender	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Férfiak – Males	50,6	51,7	49,2	51,1	53,1	51,5	47,1	45,5	44,9	43,5	42,3
Nők – Females	16,7	17,2	15,6	14,7	14,8	15,4	13,0	12,2	12,0	12,3	11,2

Megjegyzés: 2005-től a haláloki feldolgozásban változás történt. A kézi módszert felváltotta az automatikus haláloki feldolgozás, mely során a szöveges haláloki bejegyzések kódolása és a statisztikában közölt elsődleges halálók kiválasztása gépi úton készül.

Note: from 2005 modifications were made in the data processing of causes of death. Manual data processing was succeeded by automatic data processing for causes of death.

Öngyilkosok aránya nemek szerint (100 000 lakosra jutó halálokok száma) Suicide death rate by gender (number of death per 100 000 inhabitants)

4.4 Súlyos munkahelyi balesetek Serious accidents at work

Magyarországon az 1993. évi XCIII. törvény értelmében munkabaleset az a baleset, amely a munkavállalót szervezett munkavégzés során vagy azzal összefüggésben éri, annak helyétől és időpontjától és a munkavállaló (sérült) közrehatásának mértékétől függetlenül. A munkabaleseti statisztika a három napot meghaladó keresőképtelenséget, illetve a halált okozó munkabaleseti esetek adatait tartalmazza.

Az indikátor a súlyos munkahelyi balesetek előfordulási arányát mutatja az 1998-as adatot használva bázisévként. A 100 000 foglalkoztatottra jutó súlyos munkahelyi balesetek előfordulási aránya azon munkahelyi balesetek számából adódik, amelyekből származó sérülések három napnál hosszabb munkából való távolmaradást okoznak.

A munkahelyi egészséggel és biztonsággal kapcsolatos hosszú távú közösségi politika jelentős hatással van az egészségügyre és a magas szintű egészségvédelem biztosítására. Ez a politika a megelőzésen alapul a munkahelyi kockázati tényezőkkel, a munkabalesetekkel és a foglalkozási megbetegedésekkel szembeni védekezés biztosítása érdekében.

A mutatót az Európai Munkabaleseti Statisztika (ESAW) című projekt keretében dolgozták ki a munkahelyi egészség és biztonság alakulásának megfigyelésére az unióban, valamint a közösségi szinten és az egyes tagországokban folyó balesetmegelőzési tevékenység támogatására. A projekt céljai: adatszolgáltatás a magas kockázati tényezőjű csoportokra és szektorokra vonatkozóan, továbbá indikátorok előállítása a balesetek okaira és társadalmi-gazdasági költségeire vonatkozóan.

In Hungary, according to the act XCIII of 1993, 'accident at work' are accidents resulted from or related to organized work, independently of the place and the time of it and the extent of the contribution of the injured. Statistics on accidents at work include data on cases with more than 3 days lost from work and on fatal work accidents.

The indicator is defined as the incidence rate of serious accidents at work, indexed on the rate in 1998 (1998 = 100). The incidence rate of serious accidents at work is the number of accidents at work resulting in more than three days' absence per 100 000 persons in employment.

The longstanding Community policy on health and safety at work is of particular relevance to public health and to ensuring the attainment of a high level of health protection. It is based on a preventive approach towards protection against workplace risks, work accidents and occupational diseases.

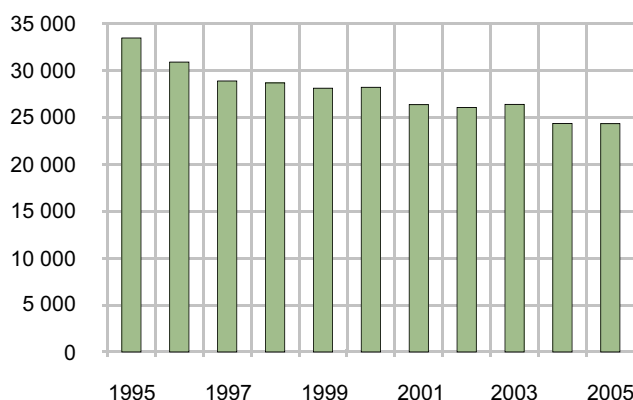
The indicator, developed within the framework of the ESAW (European statistics on accidents at work) project, is used for monitoring trends in health and safety at work in the Union and for promoting accident prevention both at Community level and in the individual Member States. The goals are to provide data on high-risk groups and sectors and indicators on both the causes and the socioeconomic costs of accidents at work.

Munkabaleset során megsérült*, meghalt személyek száma
Number of persons injured*, killed in accident at work

Megsérültek, meghaltak Persons injured, killed	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Száma, fő – Number, persons	33 471	30 910	28 896	28 688	28 116	28 220	26 369	26 072	26 392	24 355	24 346
Aránya, % – Rate, %	123	110	103	100	93	94	86	84	83	79	..

*A 3 napnál hosszabb keresőképtelenséggel járó esetek.
*Cases with more than 3 days lost from work.

Munkabaleset során megsérült*, meghalt személyek száma (fő)
Number of persons injured*, killed in accident at work (person)

*A 3 napnál hosszabb keresőképtelenséggel járó esetek.
*Cases with more than 3 days lost from work.

4.5 Szalmonellafertőzés *Salmonellosis incidence rate*

Az indikátor a bejelentett új szalmonellás megbetegedések 100 000 lakosra jutó számát mutatja.

A szalmonellafertőzés az emésztőrendszert megtámadó szalmonellabaktérium által okozott ételmérgezéses megbetegedés. Általában fekáliával fertőzött táppal etetett állatokból származó élelmiszer (hús, tojás, tej) útján jut az emberi szervezetbe. A szalmonella fertőző betegség, az Európai Unió lakosságának egésze ki van téve a fertőzés veszélyének.

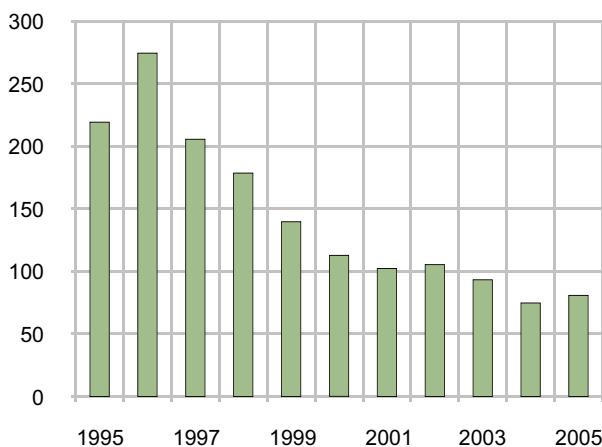
The indicator is defined as the number of reported new cases of salmonellosis per 100 000 persons.

Salmonellosis is a food-borne illness caused by the Salmonella bacterium which infects the digestive system. It is usually transmitted to humans by contaminated meat, eggs or milk from animals which have been given feeding stuffs contaminated with animal faeces. Salmonellosis is a communicable disease, threatening the health of the citizens of the European Union.

A szalmonellafertőzések száma és aránya
Number and rate of salmonellosis

Év – Year	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Bejelentett esetek <i>Number of reported cases</i>	22 474	28 046	20 928	18 107	14 109	11 507	10 433	10 721	9 457	7 557	8 157
100 000 lakosra jutó megbetegedés <i>Reported cases per 100 000 inhabitants</i>	219,4	274,6	205,7	178,7	139,8	112,7	102,4	105,5	93,4	74,8	80,9

100 000 lakosra jutó megbetegedés
Reported cases per 100 000 population

5. ÉGHAJLATVÁLTOZÁS ÉS ENERGIA *CLIMATE CHANGE AND ENERGY*

Mára tudományosan elfogadott tény, hogy az emberi tevékenységek – mint a szén, az olaj vagy a gáz elégetése – során keletkező üvegházhatású gázok kibocsátása általános felmelegedést okoz a Föld légkörében. Ennek legvalószínűbb velejárója az éghajlatváltozás, ami azonban a Földön területileg különböző mértékben fejt ki hatását. Változás várható a mezőgazdasági termelésben, a földhasználatban, a járványzónákban, a vízkészletben, és minden bizonnyal jellemző lesz a természeti katasztrófák (hőhullámok, elsivatagosodás, árvizek) veszélyének növekedése, aminek jelentős gazdasági és társadalmi következményei lehetnek.

Az éghajlatváltozás nagymértékben fenyegeti a fenntartható fejlődés megvalósíthatóságát. Ennek kapcsán a Bizottság a göteborgi ülésen felkérte az Európai Tanácsot, hogy tegye meg azokat a lépéseket, amelyek révén elérhető a „tiszt” energiaforrásokra való áttérés és az energiafogyasztás csökkentése. A megújuló erőforrásokból megtermelt villamos energia részesedésének, valamint a kapcsolt energiatermelés (a villamos energia és a hasznosítható hőenergia együttes előállítása) növelése a fosszilis erőforrások használatának csökkenéséhez vezet. Ez fontos része az európai klímaváltozás programnak, amely számba veszi azokat az intézkedéseket, amelyek az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése és a kiotói vállalások elérése érdekében szükségesek.

Az egyes üvegházhatású gázok globális felmelegítési képessége (GWP) eltérő. (100 éves időhorizonton $\text{CO}_2 = 1$, $\text{CH}_4 = 21$. Ez azt jelenti, hogy 100 év alatt 1 tonna metán 21 tonna CO_2 -nek megfelelő felmelegedést okoz.) Az üvegházhatású gázok GWP-egyenérték segítségével számított kibocsátásainak mutatói összehasonlíthatók.

Magyarország a Kiotói Jegyzőkönyv keretében vállalta, hogy a választott 1985–1987-es időszakhoz viszonyítva az üvegházhatású gázok kibocsátását 2008–2012-es időszakra 6%-kal csökkenti. Ez a vállalás országonként eltérő, az EU-15-é 8%.

There is scientific evidence that emissions of greenhouse gases (GHG) from human activities, such as the burning of coal, oil and gas, are causing an overall warming of the earth's atmosphere and that climate change is the most likely result, while different parts of the world will be affected differently. The effects are expected to include changes in agricultural patterns, land use, disease zones, water supplies, and an increased risk of natural disasters (e.g. heat waves, droughts, and flooding), with potentially major economic and social consequences.

The Commission's communication to the Gothenburg European Council identified climate change as one of the main threats to sustainable development and emphasised the need for increased use of 'clean' energy and clear action to reduce energy demand. An increased use of electricity produced from renewable energy sources and an increased use of cogeneration (simultaneous production of electricity and useable heat) geared towards reducing the consumption of fossil fuels constitute important parts of the European climate change programme which is a package of measures proposed to reduce greenhouse gas emissions and to comply with the Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC).

The Greenhouse Warming Potential (GWP) of the individual gases differs from one another. (In a time horizon of 100 years for $\text{CO}_2=1$, for $\text{CH}_4=21$. It means that in a 100 year's time 1 tonnes of methane cause as much warming as 21 tonnes of carbon dioxide.) Thus indicators of greenhouse gases emissions calculated with GWP equivalent are comparable.

By the ratification of Kyoto Protocol, Hungary has undertaken to decrease the emission of greenhouse gases by 6% by the period 2008–2012 considering the period 1985–1987 as a reference. This percentage is different country by country, for the EU15 it accounts for 8%.

5.1 Az üvegházhatású gázok kibocsátása Greenhouse gas emissions

Az üvegházhatású gázok kibocsátása nem CO₂-egyenértékben, hanem az egyes gázok kibocsátásának mennyiségében szerepel.

Greenhouse gas emissions are presented in quantity by gases and not in CO₂ equivalents.

Szén-dioxid-kibocsátás – Emission of carbon dioxide

A mutató a nettó, azaz az antropogén forrásból származó összes szén-dioxid kibocsátásának az erdők szénmegkötésével csökkentett mennyiségét mutatja. A szén-dioxid a legjelentősebb üvegházhatású gáz.

The indicator represents the net emission of CO₂ originated from anthropogenic source reduced by carbon absorption of forests. carbon dioxide is the most significant greenhouse gas.

Magyarország átlagos erdőszélessége az 1990–2000 közötti időszakot tekintve 18,5%, amelynek szénmegkötő képessége az összkibocsátás 4-5%-át ellensúlyozza. Ezzel az aránnyal hazánk jelenleg az európai országok élmezőnyébe tartozik.

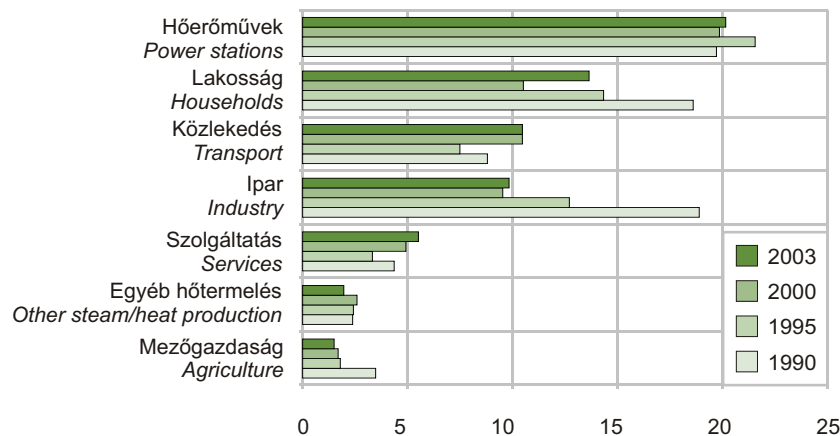
Average forestation of Hungary was 18.5% for the period 1990–2000, the carbon absorption ability can balance the 4-5% of the total emission. With this ratio Hungary has a good position comparing with the European countries.

Egy főre eső szén-dioxid-kibocsátás – Emission of carbon dioxide per capita

(tonna/fő – tons/capita)										
Megnevezés – Denomination	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Magyarország – Hungary	6,5	5,1	5,5	5,4	5,4	5,7	5,4	5,4	5,2	5,5
EU-15	9,1	8,8	9,0	8,8	8,9	8,8	8,9	9,0	8,9	9,1

Forrás: Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatóság Környezetvédelmi Igazgatósága; Eurostat.
Source: Directorate for Environmental Protection of National General Directorate for Environment, Nature Protection and Water; Eurostat.

A szén-dioxid kibocsátásának alakulása ágazati bontásban (millió tonna) Change of carbon dioxide emission by industries (million tons)

Megjegyzés: az adatok a szén-dioxid-kibocsátás bruttó értékét mutatják.
Note: data represent gross value of carbon dioxide emission.

Hazánkban az 1990 és 2003 közötti években a kibocsátások 18%-kal (ezen belül a leglátványosabban 1990 és 1992 között, 16%-kal) 67,5 millió tonnáról 55,5 millió tonnára mérséklődtek, így hazánk – mintegy automatikusan – teljesíti a Kiotói Jegyzőkönyv keretében vállalt csökkentési kötelezettségét.

In Hungary the CO₂ emissions decreased by 18% (particularly from 1990 to 1992 with 16%) from 67.5 to 55.5 million tons in the period 1990–2003, thus Hungary can automatically meet the Kyoto Protocol requirements.

A kibocsátott szén-dioxid mennyiségének csaknem 83%-a az erőművekben, háztartásokban és ipari létesítményekben használt fosszilis tüzelőanyagok elégetéséből származik. 1990 és 2003 között az ipar és a közlekedés szén-dioxid-kibocsátása némi csökkenés után növekedett, az erőművek és az egyéb ágazaté jelentősen csökkent.

83% of emitted CO₂ is originated from combustion of fossil fuels combusted in power plants, households and industrial establishments. Over the period 1990–2003 emission of industry and transport activities after a slight fluctuation rose respectively, but other divisions and power plants emitted significantly less pollutants.

Metánkibocsátás Emission of methane

A mutató kizárólag az antropogén forrásból származó összes metánkibocsátást tartalmazza. A metán a második legfontosabb üvegházhatású gáz. Bár mennyisége jóval kevesebb a szén-dioxidénál, de mivel a globális felmelegítési képessége huszonegyszerese a szén-dioxidénak, hatása nem elhanyagolható.

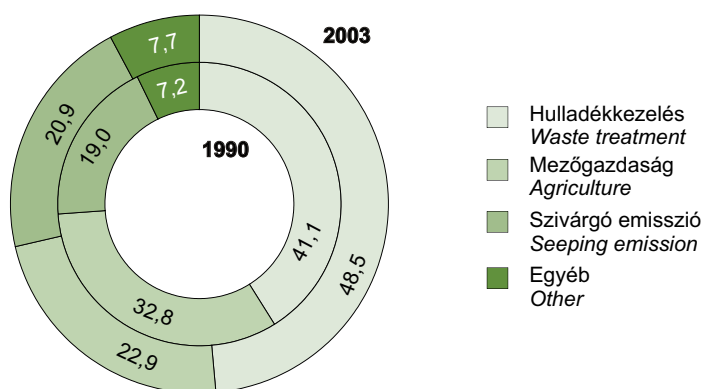
The indicator represents solely the total methane emissions originated from anthropogenic sources. Methane is the second most important greenhouse gas. Though the quantity of CH₄ is much less than that of CO₂, due to its GWP equivalent (21 times more than CO₂'s), its influence is relevant.

Egy főre eső metánkibocsátás – Emission of methane per capita

	(kg/fő – kg/capita)									
Megnevezés – Denomination	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Magyarország – Hungary	53,2	46,3	47,0	46,6	48,2	46,6	47,1	48,4	45,8	44,8
EU-15	57,0	52,1	51,3	49,9	48,7	47,2	45,6	44,2	42,9	41,5

Forrás: Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatóság Környezetvédelmi Igazgatósága; Eurostat.
Source: Directorate for Environmental Protection of National General Directorate for Environment, Nature Protection and Water; Eurostat.

A metán kibocsátásának alakulása ágazati bontásban (%) Change of methane emission by industries (%)

A kibocsátás főbb forrásai a mezőgazdasági tevékenységek (állatállomány, különösen a szarvasmarha-állomány, rizsföldek), a bányászat, a földgázkitermelés és -szállítás, valamint a hulladéklerakók.

The agricultural activities (livestock, particularly stock of cattle, rice-swamps), mining extraction and transportation of gas and the landfills are the main sources of the emissions.

A kibocsátások ágazatok közti megoszlása az elmúlt évtized alatt gyakorlatilag nem változott. Magyarországon az összes metánkibocsátás csaknem fele hulladékkezelés során keletkezik. További jelentős szennyező forrás a mezőgazdaság, illetve a földgázszállítás (szivárgó emisszió).

The distribution of emissions among the industries did not alter during the last decade. In Hungary 50% of the total emission of CH₄ arises during the waste treatment. Additional relevant emission sources are agriculture and transportation of natural gas (seeping emission).

Dinitrogén-oxid-kibocsátás Emission of nitrous oxide

A mutató kizárólag az emberi tevékenység során keletkező összes kibocsátott dinitrogén-oxidra vonatkozik. A dinitrogén-oxid a harmadik legfontosabb üvegházhatású gáz. Globális felmelegítési képessége* 310, légköri tartózkodási ideje is rendkívül hosszú, meghaladja a 100 évet. A hosszú élettartam miatt a dinitrogén-oxid feljuthat a sztratoszférába, és kémiai reakciókon keresztül károsíthatja az ózonsréteget, ami részben kihat az éghajlatváltozásra.

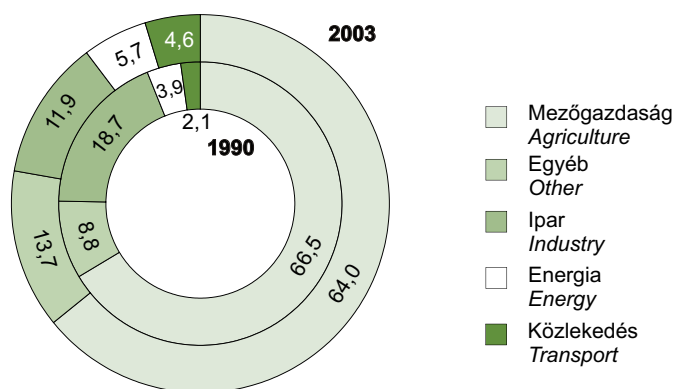
The indicator represents solely the total nitrous oxide emissions originated from anthropogenic activities. Nitrous oxide is the third most important greenhouse gas. Its GWP equivalent* is 310, and its presence in the atmosphere is particularly long, more than 100 years. Due to this long-life existence N_2O can get into the stratosphere and through chemical reactions it can cause damage in the ozone layer that partly influences the climate change.

Egy főre eső dinitrogén-oxid-kibocsátás – Emission of nitrous oxide per capita

	(kg/fő – kg/capita)									
Megnevezés – Denomination	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Magyarország – Hungary	5,9	3,9	4,2	4,1	4,1	4,1	4,0	4,3	4,0	4,0
EU-15	3,5	3,4	3,5	3,5	3,2	3,0	3,0	2,9	2,9	2,8

Forrás: Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatóság Környezetvédelmi Igazgatósága; Eurostat.
Source: Directorate for Environmental Protection of National General Directorate for Environment, Nature Protection and Water; Eurostat.

A dinitrogén-oxid kibocsátásának alakulása ágazati bontásban (%) Change of nitrous oxide emission by industries (%)

A dinitrogén-oxid-kibocsátás legjelentősebb forrása az intenzív mezőgazdaság és néhány ipari technológia. A talajok dinitrogén-oxid kibocsátását erősen befolyásolja a nitrogéntartalmú műtrágyák használata. Maga a műtrágyagyártás is jelentős szennyezőforrás, csak úgy, mint a salétromsavgyártás, a mezőgazdasági hulladékok elégetése, és a kérődző állatok tartása.

The main source of N_2O emissions are the intensive agricultural activity and several industrial technologies. Use of fertilizers containing nitrogen strongly affects the N_2O emission of soil. The production of fertilizers and nitric acid, combustion of agricultural waste and breeding of ruminant animals are also relevant emission sources.

*Az egyes üvegházhatású gázok globális felmelegítési képessége (GWP) eltérő. (100 éves időhorizonton $CO_2 = 1$, $CH_4 = 21$. Ez azt jelenti, hogy 100 év alatt 1 tonna metán 21 tonna CO_2 -nek megfelelő felmelegedést okoz.)

*The Greenhouse Warming Potential (GWP) of the individual gases differs from one another. (In a time horizon of 100 years for $CO_2=1$, for $CH_4=21$. It means that in a 100 year's time 1 tonnes of methane cause as much warming as 21 tonnes of carbon dioxide.)

A részlegesen fluorozott szénhidrogének, a perfluor-szénhidrogének és a kén-hexafluorid kibocsátása

Emission of hydrofluorcarbons, perfluorinated compounds and sulphur hexafluoride

Ez az új mutató a Kiotói Jegyzőkönyvben szereplő három ipari gázcsoport, a részlegesen fluorozott szénhidrogének (HFC-k), a perfluor-szénhidrogének (PFC-k) és a kén-hexafluorid (SF₆) kibocsátását tartalmazza. A mutató aggregált, az egyes összetevők kibocsátott mennyiségének és globális felmelegítési képességük (GWP) szorzatainak szén-dioxid-egyenértékben számított összege.

Ezen gázok jelentősége az éghajlatváltozás befolyásolásában nő, mivel a légköri tartózkodási idejük hosszú, és felmelegítési képességük is magas. Emellett ózonlebon-tók is, így kihatnak az éghajlatváltozásra.

This new indicator contains three groups of industrial gases presented in Kyoto Protocol: hydrofluorcarbons (HFCs), perfluorinated compounds (PFCs) and sulphur hexafluoride (SF₆) emissions. The indicator is aggregated, it is calculated as sum of multiplication of certain components and their Global Warming Potential in CO₂ equivalent.

The significance of these gases is increasing in influence on the climate change, because their residence in the atmosphere is long and their warming potential is high. Moreover, these gases through their ozone layer depletion potential affect the climate change as well.

A részlegesen fluorozott szénhidrogének kibocsátása Emission of partly halogenated fluorocarbons

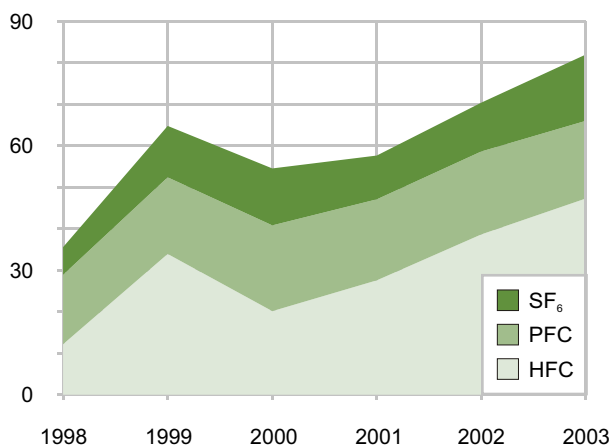
(kt CO₂-egyenérték – kt CO₂ equivalent)

Megnevezés – Denomination	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Magyarország – Hungary	365	663	557	587	715	831

Forrás: Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatóság Környezetvédelmi Igazgatósága.

Source: Directorate for Environmental Protection of National General Directorate for Environment, Nature Protection and Water.

A részlegesen fluorozott szénhidrogének kibocsátásának alakulása (kt CO₂-egyenérték) Change of emission of partly halogenated fluorocarbons (kt CO₂ equivalent)

5.2 Teljes primer energiafelhasználás energiaforrások szerint Gross inland energy consumption by fuel

Az indikátor a villamos energia, a hőenergia, és az egyéb, rendelkezésre álló energiaforrások formájában felhasznált energia összes mennyiségét mutatja. Az indikátor figyelembe veszi az elsődleges termelés, a behozatal és a készletváltozás nagyságát, de nem tartalmazza az exportált mennyiséget.

A mutatót egy főre vetített kg olajegyenértékben (kgoe) adjuk meg. Egy tonna olaj 41 868 MJ nettó fűtőegyenértékkel bír.

Az indikátor az egyik legfontosabb ún. terhelésindikátor (DPSIR-modell), amely bemutatja a rendelkezésre álló energiaforrásokkal kapcsolatban felmerülő környezetterhelés mértékét. A különböző energiaforrások tudatos és kiegyensúlyozott felhasználása fontos lépést jelenthet a fenntartható gazdaság felé. Napjaink egyre fokozódó energiaszükséglete a nem megújuló energiaforrások (fosszilis és a nukleáris energia) mind kiterjedtebb felhasználását igényli, a fosszilis energiaforrások révén történő energiatermelés azonban az egyik legfőbb forrása az üvegházhatású gázok kibocsátásának. Hosszú távon az energiafelhasználást behatárolja a források elérhetősége, ami azt jelenti, hogy a fosszilis energiaforrások felhasználását jelentősen csökkenteni kell.

The indicator presents the total use of energy in the form of electricity, fuel and heat. The indicator includes the primary energy production, imports and stocks build-up, but excludes export activities.

The indicator is presented in kg of oil equivalent (kgoe) per capita per year. One tonne oil equals to 41 868 MJ in calorific value.

This indicator represents the overall pressure on energy resources. The balanced use of different energy sources is an important factor in a move to sustainable economy. At present energy demand requires the extensive use of non-renewable energy sources such as fossil fuels and nuclear power. The combustion of fossil fuels is by far largest source of greenhouse gas emissions. In the long run the energy use will be constrained by resource availability, which implies that the dominance of fossil fuels has to be reduced substantially.

Primer energiafelhasználás energiaforrások szerint Gross inland energy consumption by energy sources

(kgoe / fő – kgoe / capita)								
Megnevezés – Denomination	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Mindösszesen – Total	277,4	253,3	251,4	254,9	250,8	257,4	257,1	273,0
Ebből – of which								
Hazai források – Inland sources	146,1	134,3	115,6	112,2	108,8	102,5	100,4	101,3
Ebből – of which								
Szén – Coal	55,1	44,2	41,2	36,8	33,0	35,9	33,7	29,7
Kőolaj – Crude oil	79,6	73,2	66,5	65,1	59,3	60,5	60,8	70,3
Földgáz – Natural gas	86,0	89,8	96,5	104,8	108,2	116,6	115,1	119,9
Villamos energia – Electricity	43,7	37,7	39,8	38,8	39,4	34,2	37,1	41,2
Megújuló energiaforrások – Renewables	7,3	8,8	8,6	8,8	8,8	9,1	9,5	11,1
Behozatal – Imports	134,3	121,1	138,8	135,8	143,5	159,9	157,0	173,5
Készletváltozás – Stock exchange	3,0	2,1	3,0	-6,8	1,5	5,0	0,3	1,8

Forrás: Energia Központ Kht. – Source: Energy Centre Hungary Pbe.

Nemzetközi összehasonlításban Magyarországon viszonylag alacsony az egy főre jutó energiafelhasználás, az EU valamennyi tagállamában magasabb a mutató értéke. A rendszerváltás után az energiafelhasználás visszaesett, az azt követő időszakban mérsékelt növekedést mutat. Hazánk primer energiahordozók tekintetében jelentős importra szorult saját forrásainak szűkössége miatt, bár energetikai importfüggőségünk még az EU-átlag alatti. Az import részaránya azonban évről évre nő, napjainkban 60% körül van. Az energiaellátást biztosító energiaforrások szerkezete világszerte, így hazánkban is jelentős változásokon ment keresztül. Magyarországon az elmúlt években a széntermelés erősen csökkent, a kőolajtermékek felhasználása az utóbbi években 10%-kal visszaesett, a földgáz felhasználásának felfutása azonban különösen a lakosság körében igen látványos.

In Hungary the gross inland energy consumption per capita is well under the EU average, all member countries exhibit higher values. After the change of regime in Hungary, there was a high decrease in energy consumption, from then it increased gradually. Hungary is over 60 % dependent on all energy products because of its rare resources, nevertheless it is still under the EU-average, the absolute figure is rather high. The structure of primary energy products has changed all over the world, likewise in Hungary. In the last few years the production of solid fuels has dropped significantly, alike the consumption of oil (decrease of 10%), while the use of natural gas rose remarkably, especially in the households.

5.3 Energiaintenzitás Energy intensity

Az indikátor az egységnyi megtermelt GDP-hez felhasznált energia mennyiségét mutatja. Az infláció hatásának kizárása érdekében a GDP változatlan áron szerepel.

The indicator presents the ratio between the gross inland energy consumption of the gross domestic product calculated for the calendar year. The GDP figures are taken at constant prices to avoid the impact of inflation.

Az energiaintenzitás megmutatja, hogy az energiafelhasználás milyen mértékben válik el a gazdasági növekedéstől. Szétválásról beszélünk, ha az energiafelhasználás növekedése kisebb mértékű, mint a gazdaság, azaz a GDP növekedésének a mértéke. Szétválás tehát, ha változatlan vagy csökkenő energiafelhasználás mellett a GDP nő. Teljes szétválásnak nevezzük, ha az energiafelhasználás állandó vagy csökken, míg a GDP növekszik. Relatív szétválásnak nevezzük, ha az energiafelhasználás növekszik ugyan, de kisebb mértékben, mint a GDP.

Energy intensity is a measure of how much energy is used to produce unit of economic output, and identifies to what extent there is a decoupling between energy consumption (GIC) and economic growth. Decoupling occurs when the growth rate is used less than of its economic driving force, in other words, GDP. Absolute decoupling occurs when GIC is stable or decreasing while GDP is growing. Decoupling is relative when the growth in GIC is positive, but less than the growth of GDP.

Az energiaintenzitás változását a mindenkori energiaigényekre és energiahatékonyságra hatást gyakorló egyéb körülmények (pl. időjárás) is befolyásolhatják.

A change in total energy intensity can be the result of changes in energy demand resulting from other factors, such as weather conditions.

Energiaintenzitás Energy intensity

	(kg oe/1000 euro)									
Megnevezés – Denomination	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU-15	205,4	209,4	202,7	201,0	195,7	190,5	191,4	188,4	189,5	187,5
EU-25	230,4	235,0	227,6	224,2	214,9	208,8	209,7	206,5	207,6	204,9
Cseh Köztársaság – Czech Republic	965,8	952,1	969,5	946,5	868,4	888,4	883,9	875,8	891,2	851,8
Lengyelország – Poland	962,8	972,9	878,5	792,3	730,2	680,2	673,5	654,2	623,1	596,6
Magyarország – Hungary	740,6	747,5	700,5	661,9	642,0	600,5	588,6	579,6	566,6	534,1
Szlovákia – Slovakia	1 155,4	1 051,8	1 055,8	997,6	976,5	955,9	1 015,8	976,0	929,6	854,3

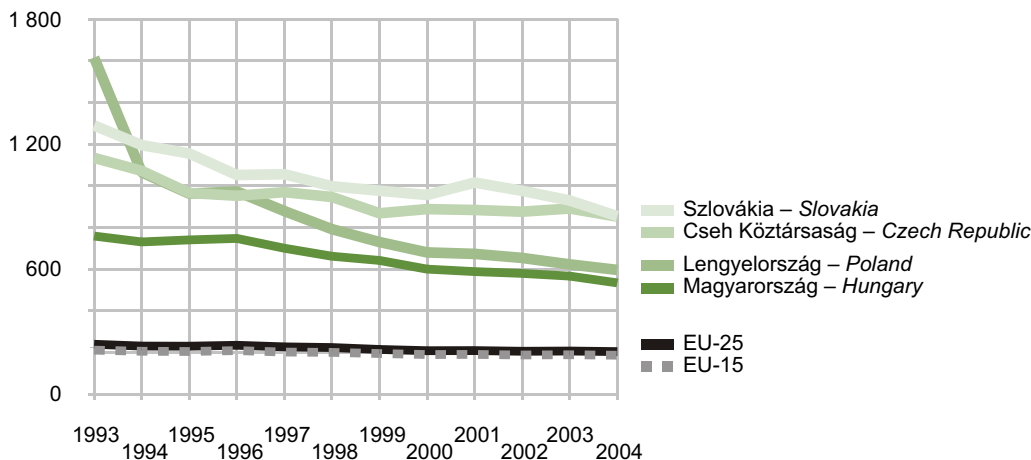
Megjegyzés: a GDP 2000. évi áron számolva. A GDP számítása 2000-től új módszertan (ld.: Bruttó hazai termék, 2005 (Előzetes adatok II.), Központi Statisztikai Hivatal, Nemzeti számlák és Szektorszámok főosztálya, Budapest, 2006) szerint történt.

Forrás: Eurostat.

Note: GDP is calculated at 2000 prices. GDP is calculated according to new methodology from 2000 (see: Gross Domestic Products, 2005, (Preliminary data II.), Hungarian Central Statistical Office, National Accounts Department, 2006).

Source: Eurostat.

Az energiaintenzitás alakulása (kg oe / 1000 euro) Energy intensity (kg oe / 1000 euro)

1991 és 2001 között az EU 25 tagállamának energaintenzitása – azaz az egységni megtermelt GDP-hez felhasznált energia mennyisége – csökkent, és ez a csökkenés 1996-tól kezdődően számottevő. Az EU-15 értékeit tekintve hasonló tendencia figyelhető meg, 2001-ben egységni gazdasági termeléshez 10%-kal kevesebb energia volt szükséges, mint 1991-ben; a fenti időszakban az energaintenzitás értéke a legtöbb tagállamnál csökkent. Bár 1991 és 2001 között az energaintenzitás az új tagállamok esetében javult a legnagyobb mértékben, a mutató abszolút értékben még így is jóval magasabb, mint a régi tagállamokban.

Csak a későbbiekben várható, hogy az új tagállamok energaintenzitása az EU fejlett gazdasággal rendelkező tagállamaiban jellemző jóval alacsonyabb értékeket megközelítse.

A fenti időszakban hazánkban az energaintenzitás – stagnáló energiafelhasználás és az 1990-es évek közepétől javuló GDP következtében – javult: 1996-ról 2004-re közel egyharmadával, évente átlagosan 4,1%-kal csökkent. Számos kormányzati energetikai célkitűzés továbbra is az energiatakarékosság térhódítását, az energiahatékonyabb technológiák és technikák alkalmazásának támogatását helyezi középpontba.

Over the last decade energy intensity decreased in the EU-25 and this reduction has been particularly pronounced since 1996. A comparison of the EU-15 countries and the new Member States shows that convergence is far, energy intensity fell by 10 percentage points since 1991. Even though the new Member States show a much higher decrease rate in energy intensity over the last decade, it is still much higher in absolute figures.

Energy intensity in the new Member States is expected to approximate the value of EU15 having a more developed economy only in the future.

In the period mentioned above energy intensity – since fairly stable energy production, and increasing GDP – improved: it showed a decrease of nearly 30% from 1996 by 2004. The most significant decrease was recorded between the period of 1996–2004: energy intensity represented an annual decrease of 4,1% per year.

5.4 Végző energiafelhasználás Final energy consumption

Az indikátor a végfelhasználók számára energiafelhasználás céljából átadott energia mennyiségét mutatja. Magában foglalja az átadott villamos energia mennyiségét, de nem tartalmazza a villamosenergia-termelés céljából felhasznált energiát. A mutató figyelembe veszi az elsődleges termelés, a behozatal és a készletváltozás nagyságát, de nem tartalmazza az exportált mennyiséget.

A végző energiafelhasználást tonna olajegyenértékben (toe) mérjük. Egy tonna olaj 41 868 MJ nettó fűtőegyenértékkel bír.

A végző energiafelhasználás számos környezetterheléshez szorosan kapcsolódik. A mutató jelentős hatást gyakorol a primer energiafelhasználás, illetve a fosszilis energiaforrások termelésének alakulására. Fontos nyomon követni a végfelhasználók energiaigényének alakulását annak érdekében, hogy a társadalom energiaigénye és a negatív környezeti hatások egyidejű mérséklése megvalósítható legyen. Az indikátor mindemellett közvetlen mérőszám lehet az egyes intézkedések hatékonyságának bemutatására is.

The indicator presents the energy supplied to the final consumers for all energy uses. It includes electricity delivered to the final consumers, but does not include the energy consumed in generating electricity. The indicator includes the primary energy production, imports and stocks build-up, but excludes export activities.

Final energy consumption is measured in tons of oil equivalent (toe). One tonne oil equals with 41 868 MJ in calorific value.

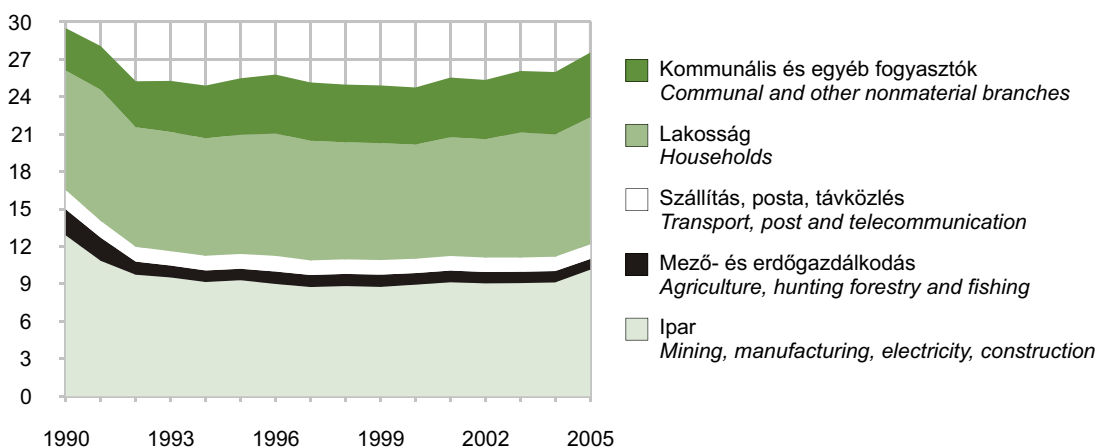
Demand from the final consumer for energy is the driving force behind GIC and the burning of fossil fuels. Trends in final energy consumption need to be monitored so as to identify areas growth and to allow appropriate measures to be developed, so the society's energy needs are met while reducing the negative impact on the environment. Changes in FEC can also give a first indication of how effective past measures have been made.

Végző energiafelhasználás – Final energy consumption

	(mtoe)						
Megnevezés – Denomination	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ipar <i>Mining, manufacturing, electricity, construction</i>	9,3	8,9	9,1	9,1	9,1	9,1	10,1
Mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás, halászat <i>Agriculture, hunting, forestry and fishing</i>	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Szállítás, posta és távközlés <i>Transport, post and telecommunication</i>	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1	1,2	1,2
Lakosság <i>Households</i>	9,6	9,1	9,5	9,5	10,0	9,8	10,2
Kommunális és egyéb nem anyagi ágak <i>Communal and other nonmaterial branches</i>	4,5	4,6	4,8	4,8	4,9	5,0	5,2
Összesen – Total	25,5	24,7	25,5	25,4	26,1	26,0	27,5

Forrás: Energia Központ Kht. – Source: Energy Centre Hungary Pbe.

Végző energiafelhasználás (mtoe) – Final energy consumption (mtoe)

Noha az energiafelhasználás alapvetően az időjárástól függően változik, a GDP növekedése az energiafelhasználás emelkedésével jár, így általánosságban elmondható, hogy a felhasználást növelő és csökkentő tényezők egymást kiegyenlítik. Magyarország elsődleges energiafelhasználása 2005-ben 6%-kal meghaladta a 2004. évi felhasználást, amely növekedés hátterében több tényező együttes hatása áll, így az előző évinél kedvezőtlenebb időjárás és az ipar magasabb energiaigénye.

Nevertheless energy consumption pattern is primarily based on weather conditions, increase in GDP will raise energy consumption, thus in general these two factors will balance each other. In 2005 primary energy consumption of Hungary was 6% more than the consumption of 2004, which was due to different factors, ie. more unfavourable weather conditions and higher energy demand in industry.

5.5 A megtermelt villamos energia mennyisége energiaforrások szerint

Gross electricity production by fuels

Az indikátor az ország valamennyi erőművében megtermelt villamos energia egy főre jutó mennyiségét mutatja.

A mutató a fosszilis energiaforrásokból (kőolaj, kőszén, lignit, földgáz) megtermelt villamos energia egy főre jutó értékét is megadja. Információt nyújt a villamosenergia-termelés okozta nem megújuló erőforrások kimerítéséről. A mutató mértékegysége kWh/fő.

A világ energiafogyasztásának napjainkban mintegy 90%-a fosszilis energiaforrásokból származik, ugyanakkor hazánkban az atomenergia nagyobb részaránya miatt ez az érték 60% körüli. A fosszilis energiaforrások részaránya becslések szerint 2010-ig változatlan, a vízi és egyéb megújuló energia részaránya viszont a korábbi előrejelzésekkel ellentétben alacsonyabb marad. A villamos energia termelése komoly környezetterhelést jelent, a folyamatosan növekvő energiaigények a fosszilis energiaforrások kimerülését vetítik előre. Környezetünk védelme érdekében szükséges lenne a megújuló energiaforrások részarányának növelése és az energiaigények csökkentése.

The indicator presents gross electricity generation in all types of power plants.

Electricity generation from fossil fuels corresponds to the total amount of electricity produced from fossil resources (oil, coal, lignite and gas, including blast furnace gas). The indicator represents the overall pressure on non-renewable resources due to the production of electricity. The indicator is presented here in kWh/capita.

Energy consumption of the world is based on fossil fuels (90%), Hungary is less dependent on fossil energy sources (60%) since nuclear energy represents a high contribution. According to several estimations share of fossil fuels remains stable until 2010, but on the contrary to these predictions the contribution of renewable is expected to be lower. From an environmental point of view, there is an urgent need to substitute renewable energy sources for fossil fuels in electricity generation and to reduce electricity use.

Megtermelt villamos energia

Gross electricity production

Megnevezés – Denomination	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Megtermelt villamos energia mennyisége, kWh/fő <i>Electricity production from fossil fuels, kWh/capita</i>	3 690,3	3 510,7	3 574,7	3 559,3	3 370,7	3 334,8	3 544,3
Volumenindex, előző év = 100,0 <i>Volume index, previous years = 100,0</i>	100,0	94,7	103,5	99,3	94,4	98,7	106,1
Fosszilis energiaforrásokból megtermelt villamos energia részaránya a teljes villamos energiaigényre vetítve, % <i>Share of electricity production from fossil fuels in total electricity demand, %</i>	61,3	58,9	60,4	60,7	66,7	61,8	55,9
Volumenindex, előző év = 100,0 <i>Volume index, previous years = 100,0</i>	100,0	91,0	106,0	99,8	103,8	91,5	95,9
Megújuló energiaforrásokból megtermelt villamos energia részaránya a teljes energiaigényre vetítve, % <i>Share of electricity production from renewable energy sources in total electricity demand, %</i>	0,7	0,8	0,9	0,8	1,1	2,9	5,4
Volumenindex, előző év = 100,0 <i>Volume index, previous years = 100,0</i>	100,0	102,1	112,3	86,6	136,0	261,6	201,0
Nukleáris energiaforrásokból megtermelt villamos energia részaránya a teljes energiaigényre vetítve, % <i>Share of electricity production from nuclear energy sources in total electricity demand, %</i>	37,9	40,3	38,8	38,6	32,3	35,3	38,7
Volumenindex, előző év = 100,0 <i>Volume index, previous years = 100,0</i>	100,0	100,6	99,6	98,8	78,9	108,2	116,1

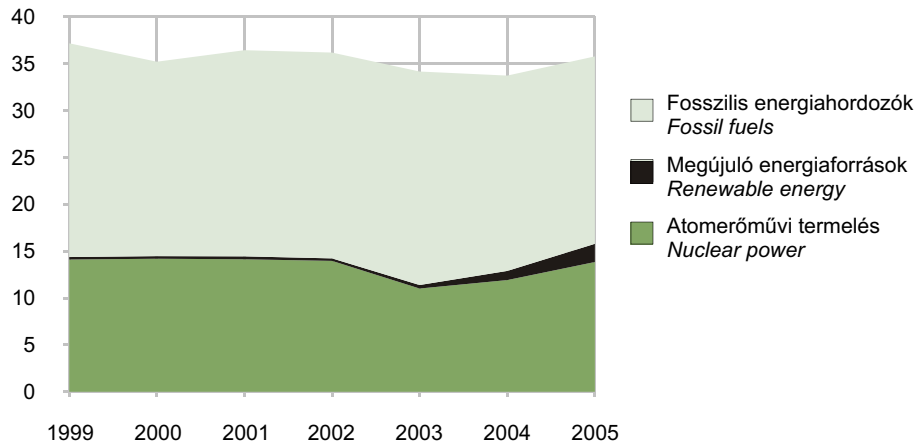
Megjegyzés: a megújuló energia a vízerőművek, a szélerőművek, a hulladékégetők által termelt villamosenergia és az egyéb biomassza- és biogázbázisú villamosenergia.

Forrás: Energia Központ Kht.

Note: renewable energy consist of hydro-, wind-power and electricity produced by waste incinerators and other electricity based on biomass and biogas.

Source Energy Centre Hungary Pbe.

Villamosenergia-termelés energiaforrások szerint (MWh)
Electricity production by energy sources (MWh)

Az atomerőművekkel kapcsolatosan az egész világon tapasztalható ellenérzés, valamint a fokozódó felhasználói igények a fosszilis energiaforrások felhasználásának növekedését idézték elő. Hazánkban az 1990-es évek elején a fosszilis energiahordozók felhasználása az ipari termelés jelentős visszaesése következtében mintegy 6%-kal csökkent, 1993-tól azonban lassú növekedésnek indult (1–2%). 2005-ben a fosszilis energiaforrásokkal termelt villamos energia részaránya közel 60% volt, elsődlegességük várhatóan továbbra is megmarad. A 2003. április 10-i, a paksi atomerőműben történt üzemzavar következtében a fosszilis energiahordozók felhasználásának növekedése kiugró értéket mutat.

A csatlakozási tárgyalások során Magyarország kötelezettséget vállalt, hogy 2010-ig a megújuló energiahordozóval megtermelt villamosenergia-felhasználás részarányát 3,6%-ra növeli.

The role of nuclear energy continues to be controversial, nevertheless the total production of electricity is steadily growing, thus the consumption of fossil fuels is still increasing. Because of the decreasing industrial output in the beginning of the 90s in Hungary the electricity production from fossil fuels has dropped by almost 6%, although from 1993 until now it shows a slight increase (1–2%). In 2005 the electricity production from fossil fuels represents 60% of the total electricity demand that is expected to remain stable. On the 10th of April in 2003 there was a breakdown in the Nuclear Power Station in Paks, hence the share of fossil fuels of this year is considered an outlier value.

During the accession negotiations Hungary assumed an obligation to reach a 3.6% share of renewable electricity for 2010.

5.6 Megújuló energiaforrások Renewable energy sources

Az indikátor a megújuló energiaforrások, úgymint szél, víz, geotermikus források, napenergia, illetve biomassza (tűzifa) és biogáz felhasználása révén megtermelt primer energia mennyiségét mutatja kilotonna olajegyenértékben, illetve a teljes primer energiafelhasználásra vetített százalékos arányban.

Környezetünk és természeti erőforrásaink védelmének legfőbb záloga a megújuló energiaforrások részarányának növelése, melyek esetében például jóval kevesebb az üvegházhatású gázkibocsátás, mint a fosszilis energiaforrások esetében.

Az Európai Parlament 8522/97 sz. határozata, a „Zöld Könyv” előírja, hogy a megújuló energia részarányának 2010-re az EU-ban átlagosan 12%-ot kell elérnie.

A megújuló energiaforrásokból megtermelt energia teljes energiafelhasználásra vetített részarányával kapcsolatban a Közösség hazánkkal szemben eddig konkrét kötelezettségvállalást még nem kért, a hazai célkitűzés 6-7% körüli érték.

The indicator presents the production of energy from renewable energy resources (wind, hydro, geothermal, biomass, biogas and solar sources) as percentage of gross national electricity imports, minus exports. It is measured in tons of oil equivalent (toe), as a percentage of gross inland energy consumption.

The protection of our environment and natural resources should be based on the increase of the contribution of renewable sources to gross energy consumption that is associated with much lower greenhouse gas emissions than energy produced from fossil fuels.

The directive of the European Parliament (8522/97) so-called 'Green Paper' aims at the share of renewable energy sources reaching an average percentage that of 12% by 2010 for the EU.

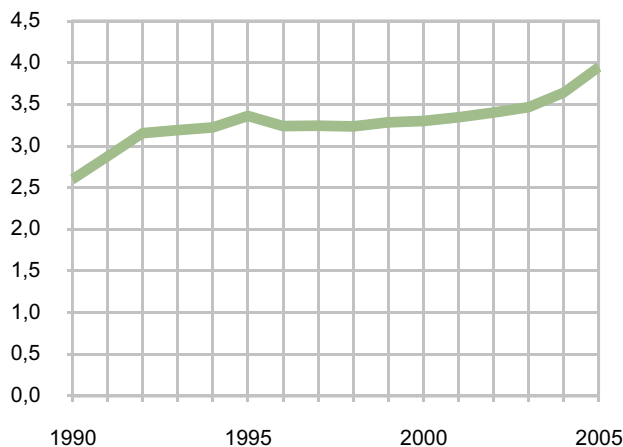
Regarding gross inland consumption from renewable the EU have not set any targets so far, nevertheless Hungary aims at reaching a contribution of 6-7% to total gross inland consumption.

A megújuló energiaforrásokból megtermelt primer energia mennyisége energiaforrások szerint Primer energy production from renewable resources by fuels

Megnevezés – Denomination	1990	1995	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Biomassza – Biomass	645	769	742	729	763	759	797	834	974
Vízerművi villamos energia – Hydropower	14	14	16	14	17	17	14	18	18
Geotermális – Geothermal	86	86	86	86	86	86	86	86	86
Biogáz – Biogas	1	1	1	2	3	3	5	6	7
Napenergia – Solar thermal	1	1	1	1	1	1	2	2	2
Összesen – Total	747	871	845	832	869	866	904	946	1 086

Forrás: Energia Központ Kht. – Source Energy Centre Hungary Pbe.

A megújuló energiaforrásokból megtermelt energia részaránya a primer energiafelhasználásban (%) Share of energy from renewable resources in gross inland energy consumption (%)

A megújuló energiaforrásokból felhasznált energia mennyisége az EU-25 tagállamaiban az 1991–2001 között eltelt tíz évben több mint 35%-kal növekedett (ennél pontosabb adat egyes országok hiányos adatszolgáltatása miatt nem adható meg), ennek ellenére 2001-ben a teljes energiafelhasználásra vetített részesedés mindössze 6% körül volt. Hazánkban a fenti tízéves időszakot tekintve a megújuló energiaforrások részaránya 14%-kal, évente átlagosan 1,2%-kal növekedett, ezzel 2005-re részesedésük 3,9%-ot ért el. A biomassza, mint megújuló energiaforrás felhasználása meghatározó, (80%-ot meghaladó érték), a vízenergia jelentősége jóval kisebb (2% körüli érték). Meg kell azonban említenünk, hogy a megújuló energiaforrásokra vonatkozó energiastatisztika nagyrészt szakértői becslésekre támaszkodik.

The EU-25 gross inland consumption from renewable rose by more than 35% – an accurate figure can not be given due to lack of data for some countries – over the period 1991–2001 but still made only a small contribution of 6% in 2001 to total gross inland consumption. Hungary in the period mentioned above showed a smaller increase of 20%, that means a yearly average growth of 1.4%, reaching a share of 3.9% by 2005 to total gross inland consumption. The most significant contribution was that of biomass (accounting for about 80% of gross inland consumption from renewable) followed by hydro (about 2%). It should be noted that statistical data on the consumption of renewable energy sources are mainly based on estimations of experts.

6.
TERMELÉSI ÉS FOGYASZTÁSI SZOKÁSOK
PRODUCTION AND CONSUMPTION PATTERNS

A termelési és fogyasztási minták a fenntartható fejlődés fő kérdései. Számos környezeti és egészségügyi probléma hozható kapcsolatba az áruk termelésével, használatával és a feleslegessé vált termékek kezelésével egy adott országon belül. Továbbá fontos erőforrások kimerülnek, mielőtt megfelelő helyettesítőket találnának, és ez komolyan fenyegeti a kívánatosnak tartott gazdasági fejlődést. Ezek a problémák nemcsak azokban az országokban jelentkeznek, ahol a termékeket fogyasztják, hanem azokban is, ahonnan a nyersanyagot és a késztermékeket importálják.

A problémát már a 2002-es johannesburgi Föld-csúcson is felismerték, amely kiemelten kezelte a fenntartható fogyasztás kérdéskörét. Az EU által is támogatott, Johannesburgban elfogadott megvalósítási terv értelmében „minden államnak előtérbe kell helyeznie a fenntartható fogyasztási és termelési mintákat, és a fejlett országoknak e folyamat élére kell állniuk, hogy minden ország hasznosíthassa a tapasztalatokat”.

A gazdasági és kormányzati szféra és a fogyasztók egyaránt felelősek döntéseik globális társadalmi és környezeti hatásáért. A társadalmi, környezeti és gazdasági megfontolásokat egy termék életciklusának minden fázisában figyelembe kell venni, a kitermeléstől a feldolgozáson, szállításon, termelésen és fogyasztáson át egészen a lerakásig, illetve újrahasznosításig.

A jelenlegi termelési és fogyasztási minták természeti erőforrásokra rakódó terheit csökkentendő, elengedhetetlen az erőforrás-használat, illetve az ahhoz kapcsolódó környezet-terhelés elválasztása a gazdasági növekedéstől. Ez az EU fenntartható fejlődési stratégiájának egyik kulcskérdése, egyben az egyik prioritás a 6. Környezetvédelmi Akcióprogramban. Ennek keretében törekedni kell a hatékonyabb erőforrás-kihasználásra, a környezetbarát technológiák és termékek kifejlesztésére, különös tekintettel a megújuló erőforrások és az újrahasznosítás kínált lehetőségekre. Szükség van továbbá az emberek környezettudatos gondolkodásmódjának kialakítására annak érdekében, hogy a kevésbé környezetszennyező termékek fogyasztását részesítsék előnyben. Ezek a változások kedvező hatással lesznek az erőforrás- és általában a gazdasági hatékonyságra, valamint az innovációknak köszönhetően a versenyképességre is.

Production and consumption patterns are at the heart of sustainable development. Many environmental and health problems are connected to the production, use and disposal of goods used within a country. Moreover, if essential scarce resources are depleted before affordable replacements are found, this will pose a serious threat to economic development. These problems occur not only in the country where the goods are consumed, but also in the countries from which raw materials and finished goods are imported.

This was recognised at the World Summit on Sustainable Development in Johannesburg in 2002, which gave priority to sustainable consumption patterns. The Johannesburg plan of implementation, endorsed by the EU, states that 'all countries should promote sustainable consumption and production patterns, with the developed countries taking the lead and with all countries benefiting from the process'.

Businesses, public administrations and consumers are all collectively responsible for the global social and environmental impacts of their decisions. Social, environmental and economic considerations should be integrated into all stages of the life-cycle of products, from extraction, processing, transporting, production and consumption through to disposal and recycling.

To lighten the burden of current production and consumption patterns on natural resources, a decoupling of resource use, as well as the associated environmental pressures from economic growth is necessary. This is one of the focal points of the EU sustainable development strategy, and one of the priorities of the Sixth Environmental Action plan. It implies setting up strategies for better resource management and efficiency, aimed at developing more environmentally friendly technologies and products with a particular focus on the potential offered by renewable resources and recycling. It also requires changes in people's behaviour, switching consumer choice towards less environmentally harmful products and services. Such changes are expected to improve resource efficiency, eco-efficiency, and also economic efficiency more generally, as well as competitiveness through enhanced innovation.

6.1 Hazai anyagfelhasználás Domestic material consumption

A hazai anyagfelhasználás a nemzetgazdaságban közvetlenül felhasznált anyagok teljes mennyiségét mutatja. A definíció szerint a hazai anyagfelhasználás a nemzetgazdaságba bekerülő összes anyag (felhasznált hazai kitermelés és import) és az exportált anyagok különbségével egyenlő.

Közgazdasági értelemben a hazai anyagfelhasználás a nemzetgazdaság rezidenseinek anyagfelhasználását mutatja. Az export nem számít tehát bele a mutatóba, mivel meg kell különböztetni a hazai igények szerinti fogyasztást az exportpiac igényei által támasztott keresletől. Az indikátort más kulcsfontosságú mutatókhoz (például a bruttó belföldi energiafogyasztás) hasonlóan definiáljuk.

Környezeti értelemben a mutató az anyagok nemzetgazdaságon belüli felhasználása által okozott környezetterhelés mérésére szolgál, amely során az anyagokat a teljes életciklusuk alatt vizsgáljuk, függetlenül attól, hogy a környezet terhelése az országon belül, vagy abban az országban történik, ahonnan a terméket importálták.

Az EU fenntartható fejlődési stratégiája hangsúlyt helyez a gazdasági növekedés, az erőforrás-használat és a hulladékkezelés szétválasztására. A 6. Környezetvédelmi Akcióprogram szintén célként tűzi ki az erőforrás-felhasználás és a gazdasági növekedés szétválasztását, amelyhez jelentős erőforráshatékonyság-növekedésre, a gazdaság dematerializálására és a hulladékkezelés megelőzésére van szükség. Az akcióprogram megvalósítására az Európai Bizottság tematikus stratégiát dolgozott ki a természeti erőforrások fenntartható használatára vonatkozóan, melynek keretében a szakpolitikai beavatkozás legfontosabb területei kerültek meghatározásra.

Az indikátor a kimerülő erőforrások használatának abszolút szintjét mutatja, a GDP-vel kombinálva pedig lehetőséget biztosít annak a vizsgálatára, hogy megvalósul-e a természeti erőforrások felhasználásának a gazdasági növekedéstől való szétválasztása.

Domestic Material Consumption (DMC) measures the total amount of material directly used in the economy. It is defined as all materials directly entering the national economy (used domestic extraction plus imports), minus the materials that are exported.

In economic terms, DMC reflects consumption by the residents of a national economy. Exports are deducted to distinguish the consumption driven by domestic demand from that driven by the export market. It is defined in the same way as other key physical indicators such as gross inland energy consumption.

In environmental terms, DMC is a proxy for all the pressures associated with the use of materials within the economy of a country throughout their life cycle, irrespective of whether the pressures occurred in the country itself or in the country from which it was imported.

The EU strategy for sustainable development emphasises the strategic objective of breaking the link between economic growth, the use of resources and the generation of waste. The Sixth Environmental Action Programme also seeks 'to achieve a decoupling of resource use from economic growth, through significantly improved resource efficiency, dematerialisation of the economy and waste prevention'. As part of the action plan implementation, the European Commission is developing a thematic strategy on the sustainable use of natural resources, which identified priority areas for policy intervention.

DMC provides an assessment of the absolute level of use of scarce resources, and combined with GDP, it also provides insights into whether decoupling between the use of natural resource and growth of the economy is taking place.

Hazai anyagfelhasználás Domestic material consumption

(ezer tonna – thousand tons)

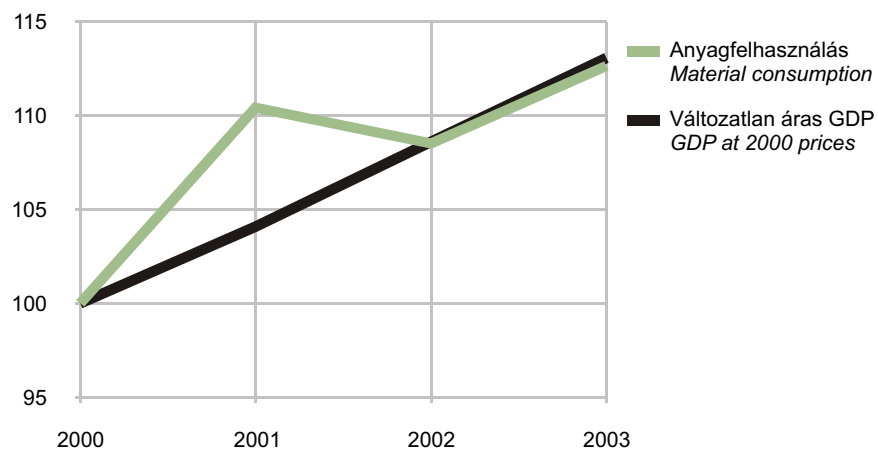
Megnevezés – Denomination	2000	2001	2002	2003
Hazai anyagfelhasználás Domestic material consumption	116 570	128 726	126 501	131 322
Fosszilis tüzelőanyagok és ásványvagyron kitermelése <i>Domestic extraction of fossil fuels and mineral</i>	73 498	79 582	80 167	85 383
Biomassza hazai kitermelése <i>Domestic extraction of biomass</i>	25 553	32 913	27 945	23 819
Termékek és anyagok behozatala <i>Import of products and materials</i>	37 131	37 945	41 418	44 931
Termékek és anyagok kivitele <i>Export of products and materials</i>	19 612	21 714	23 030	22 811
Erőforrás termelékenység (euró/tonna)* <i>Resource productivity (EUR/tons)*</i>	446	421	447	448

*GDP változatlan áron / hazai anyagfelhasználás.

*GDP at constant price / domestic material consumption.

A hazai anyagfelhasználás változása (2000 = 100%)
Trend of domestic material consumption (2000 = 100%)

6.2 Savasodást előidéző és ózonképző anyagok kibocsátása Emissions of acidifying substances and ozone precursors

A savasodást és ózonképződést okozó gázok nem savasodási, illetve ózonképző ekvivalensben, hanem kibocsátásuk mennyiségében, külön mutatóként szerepelnek.

Acidifying substances and ozone precursors are not expressed in acid and NMVOC equivalents, they are presented as individual indicators.

Nitrogén-oxidok kibocsátása – Emission of nitrogen oxides

A mutató a nitrogén-oxidok emberi tevékenységből származó éves összes kibocsátását követi nyomon. A mutató tartalmazza mind a nitrogén-monoxid, mind a nitrogén-dioxid kibocsátását nitrogén-dioxidra átszámított értékben.

The indicator represents the total emission of NO_x originated from anthropogenic activities. It consists of NO and NO₂ emissions in NO₂ equivalent.

A légtérbe került nitrogén-oxidok a kibocsátó forrástól nagy távolságra eljutva leülepednek, és egy sor problémát okoznak. Így szerepet játszanak a savasodásban, az eutrofizációban, valamint megnövekedett koncentrációjuk révén a fotokémiai füstköd (szmog) kialakulásában.

NO_x in the atmosphere may get far away from emission sources and settle down causing several environmental problems. It fills a part in acidification, eutrophication, and due to its increased concentration in generation of smog.

A nitrogén-oxidok kibocsátása – Emission of nitrogen oxides

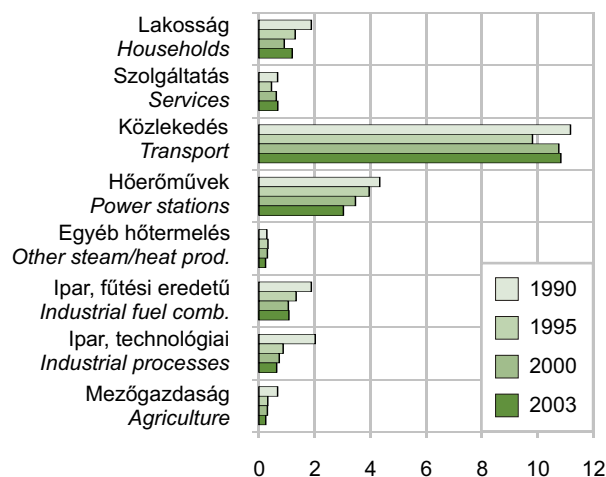
(kg/fő – kg/capita)

Megnevezés – Denomination	1980	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Magyarország – Hungary	25	25	23	18	19	19	20	20	18	18	18	18
EU-15	38	37	37	31	31	29	28	27	27	26	25	24

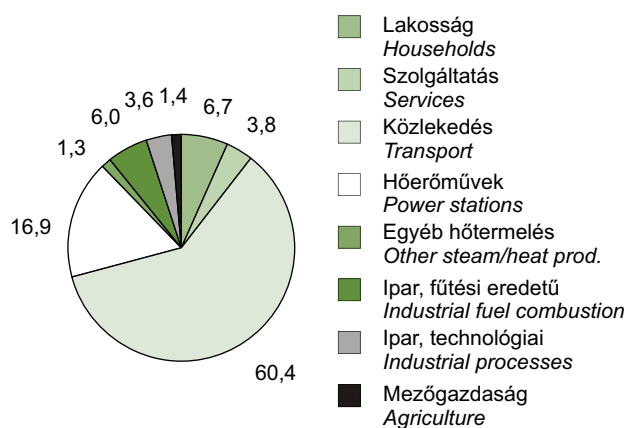
Forrás: Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatóság Környezetvédelmi Igazgatósága; Eurostat.

Source: Directorate for Environmental Protection of National General Directorate for Environment, Nature Protection and Water; Eurostat.

Nitrogén-oxid-kibocsátás ágazati bontásban (kg/fő) Emission of nitrogen oxides by industries (kg/capita)

A nitrogén-oxid-kibocsátás szerkezete, 2003 (%) Structure of emission of nitrogen oxides, 2003 (%)

Hazánkban a nitrogén-oxidok kibocsátási szintje 1992-től 1998-ig folyamatosan emelkedett, azonban 1990-hez viszonyítva 2003-ra összmenyisége 22%-kal csökkent.

Over the period of 1990–2003 the emission of NO_x in Hungary decreased by 22%, nevertheless from 1990 to 1998 constant increase can be observed.

1988-ban fogadták el a Szófiai Jegyzőkönyvet, amely a nitrogén-oxidok kibocsátásának és azok országhatárokon való átáramlásának szabályozásáról szól. Az ebben megfogalmazott előírások szerint a nitrogén-oxidok kibocsátását 1994-re az 1987-es szintre kell csökkenteni. E jegyzőkönyvhöz Magyarország is csatlakozott.

In 1988 the Sophia Protocol was ratified on the regulation of emission and transboundary flow of nitrogen oxides. According to its prescriptions it is a must to decrease the NO_x emission to the level of the year 1987 by 1994. Hungary has joined the Protocol.

A nitrogén-oxidok kibocsátásának legjelentősebb forrása a közúti közlekedés, több mint 50%-os részaránnyal. A hőerőművek kibocsátása az összkibocsátás egyötödét teszi ki.

Road transport exhibits the highest contribution of NO_x emission, recording a share of 50%. NO_x emission of power plants represents 1/5 part of the total emission.

Kén-dioxid-kibocsátás Emission of sulphur dioxide

A mutató az emberi tevékenységekből származó összes kén-dioxid kibocsátását tartalmazza.

The indicator represents the total emission of SO₂ originated from anthropogenic activities.

A kén-dioxid kibocsátása leginkább a savasodásért felelős, továbbá előidézője a téli szmog kialakulásának.

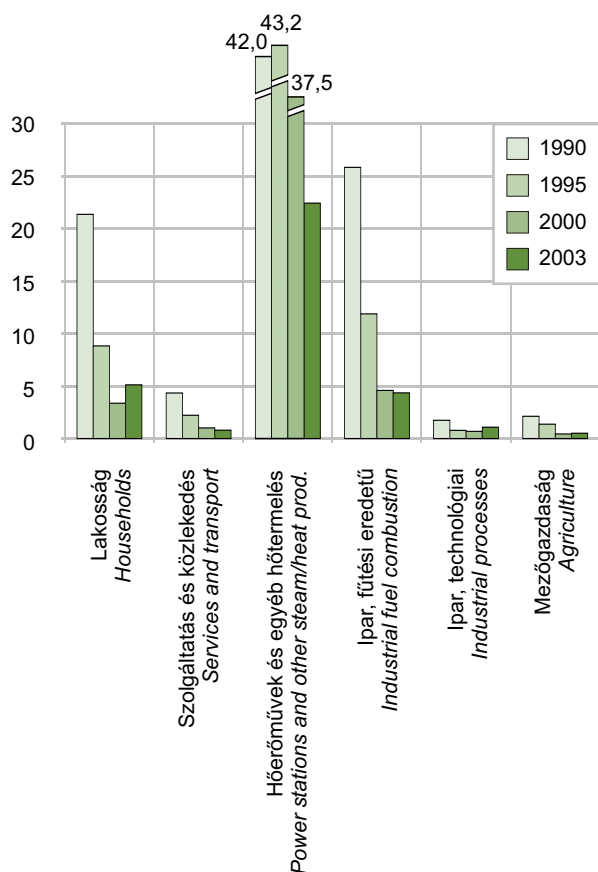
Emission of SO₂ mainly responsible for acidification and winter smog.

A kén-dioxid kibocsátása – Emission of sulphur dioxide

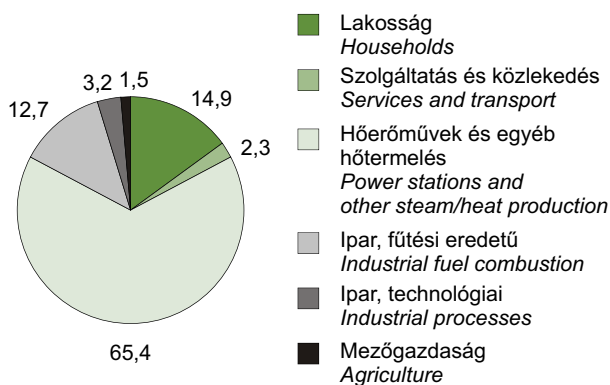
Megnevezés Denomination	1980	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Magyarország Hungary	152	132	97	68	65	64	58	58	48	39	36	34
EU-15	65	54	45	27	24	22	20	18	16	15	15	14

Forrás: Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatóság Környezetvédelmi Igazgatósága; Eurostat.
Source: Directorate for Environmental Protection of National General Directorate for Environment, Nature Protection and Water; Eurostat.

Kén-dioxid-kibocsátás ágazati bontásban (kg/fő) Emission of sulphur dioxide by industries (kg/capita)

A kén-dioxid-kibocsátás szerkezete, 2003 (%) Structure of emission of sulphur dioxide, 2003 (%)

A kibocsátott kén-dioxid mennyisége csökkenő tendenciát mutat: 1980 és 2003 között 1633 ezer tonnáról 347 ezer tonnára esett vissza, ami 70%-os csökkenés.

A visszaesés fő okai a tüzelőanyagok kén tartalmának csökkentése, a szén használatánál a kéntelenítő berendezések alkalmazása, valamint a széntüzelés visszaszorulása és a földgázfelhasználás előtérbe kerülése a háztartásokban.

A Genfi Egyezményt követően Helsinkiben (1985) készült az Első Jegyzőkönyv a kénkibocsátások és azok országhatárokon való átáramlásának legalább 30%-kal való csökkentéséről, majd a Második Jegyzőkönyv a kénkibocsátások és azok országhatárokon való átáramlásának további csökkentéséről. Hazánk vállalta, hogy SO₂-kibocsátását 2000-re 898 ezer tonnára, 2005-re 816 ezer tonnára, 2010-re 653 ezer tonnára csökkenti.

Az 1980 és 1990 évek között az ipari eredetű kén-dioxid kibocsátásának részaránya közel harmadára (32%-ról 11%-ra) esett vissza. A hőerőművek kén-dioxid-szennyezése meghatározó jelentőségű, bár abszolút értékben az utóbbi húsz év során a kibocsátás több mint 1200 ezer tonnával csökkent, részesedése az összkibocsátásból 40%-ról 65%-ra nőtt. Mindkét ágazat esetében a jelentősebb változás 1990 és 2000 között következett be.

A kén-dioxid kibocsátásának 78%-a a hőerőművekből, az egyéb hőtermelési ágazatokból, valamint az ipari tüzelés során a szén, a lignit és a kőolajtermékek elégetéséből keletkezett 2003-ban.

Over the period of 1980–2003 the quantity of emitted SO₂ has recorded a decreasing trend, it dropped from 1633 kilotons to 347 kilotons resulting in a decrease of 79%.

The main reasons for the significant downturn mentioned above are: reduction of sulphur content of fuels, utilisation of desulphurizing equipments at use of coal furthermore preferring gas to coal for heating in the households.

After the Geneva Agreement, the first protocol was adopted in Helsinki (1985) on reduction of emission and transboundary flow of sulphur oxides by 30% that was followed by the second protocol on further reduction. Hungary undertook the obligation to reduce the SO₂ emission by 2000 to 898 kilotons, by 2005 to 816 kilotons and by 2010 to 653 kilotons.

Over the period of 1980–1990 the share of industrial SO₂ emission fell down by 1/3 part (from 32% to 11%). SO₂ emission of power plants is significant, although in absolute figure, amount of these emissions decreased by 1200 kilotons in the last 20 years, their proportion of total emission increased from 40% to 65%. The most significant change can be observed between the years 1990 and 2000.

In 2003 78% of SO₂ emission was generated in power plants, other heating production industries as well as industrial combustion of coal, lignite and oil products.

Ammóniakibocsátás Emission of ammonia

A mutató az emberi tevékenységből származó összes ammóniakibocsátás éves mennyiségét követi nyomon.

The indicator represents the total annual emission of ammonia originated from anthropogenic activities.

A bemosódó nitrát és foszfát eredménye lehet a fokozott algásodás jelensége (eutrofizáció).

Nitrate and phosphate getting into surface water may result the phenomenon of eutrophication.

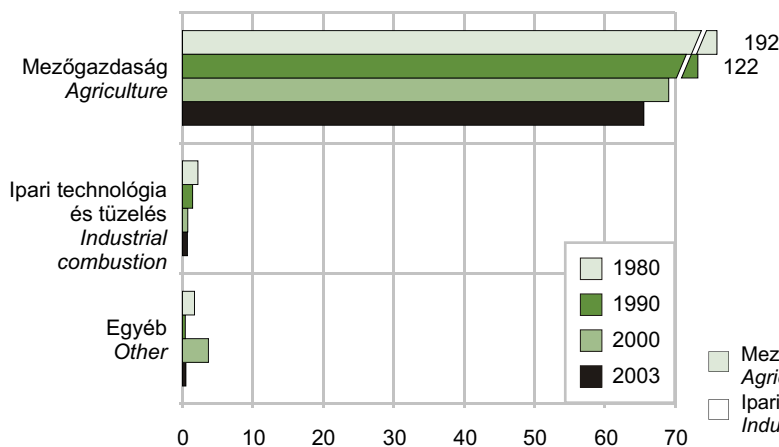
Ammóniakibocsátás Emission of ammonia

	(kg/fő – kg/capita)											
Megnevezés Denomination	1980	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Magyarország Hungary	18,3	14,1	12,0	7,5	7,6	7,4	8,1	6,9	6,9	6,5	6,4	6,6

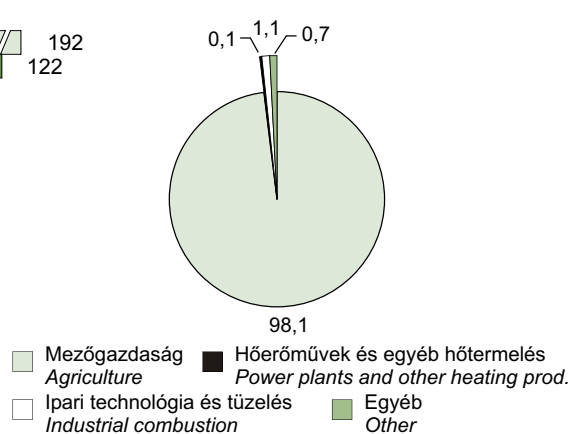
Forrás: Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatóság Környezetvédelmi Igazgatósága.

Source: Directorate for Environmental Protection of National General Directorate for Environment, Nature Protection and Water.

Az ágazati ammóniakibocsátás alakulása (ezer tonna)
Trend of emission of ammonia by industries (thousand tons)

Az ammóniakibocsátás megoszlása, 2003 (%)
Distribution of emission of ammonia by industries, 2003 (%)

Az ammóniakibocsátás az elmúlt húsz év alatt több mint 50%-kal csökkent. Ez annak is köszönhető, hogy csökkent a műtrágya-felhasználás a mezőgazdaságban. Az összes ammóniakibocsátás zöme mezőgazdasági eredetű (1980-ban 98%, 1985-ben 98,5%, illetve 2000-ben 94%).

Emission of ammonia has decreased by more than 50% over the last 20 years. It is due to the decrease of fertilizer used in the agriculture. Significant part of ammonia emission is originated from agricultural activities (98.0% in 1980, 98.5% in 1985, 94.0% in 2000).

A fő szennyezőforrások a mezőgazdasági ágazat (trágyázás, műtrágyázás, állattartó telepek) és a kommunális szennyvízkibocsátások.

The main pollution sources are the agriculture (fertilization, animal husbandry yards) and municipal waste water emissions.

A vizsgált időszakban a mezőgazdaság az összes ammóniakibocsátás 94–98%-át tette ki.

In the examined period the agriculture represented a share of 94–98% in total emission of ammonia.

Nem metán illékony szerves vegyületek (NMVOC) kibocsátása Emission of non methane volatile organic compounds (NMVOC)

A mutató az emberi tevékenységek során keletkező éves összes nem metán illékony szerves vegyület mennyiségét jelzi.

A nitrogén-oxidokkal együtt a nem metán illékony szerves vegyületeket fotooxidánsoknak nevezzük, amelyek a foto-kémiai szmog kialakulásának előidézői, különösen a nyári időszakban. Új felismerés, hogy a nem metán illékony szerves vegyületek sokkal fontosabb tényezők a felszíni ózon keletkezésében, mint a metán.

The indicator represents the total emission of non methane volatile organic compounds (NMVOC) originated from anthropogenic activities.

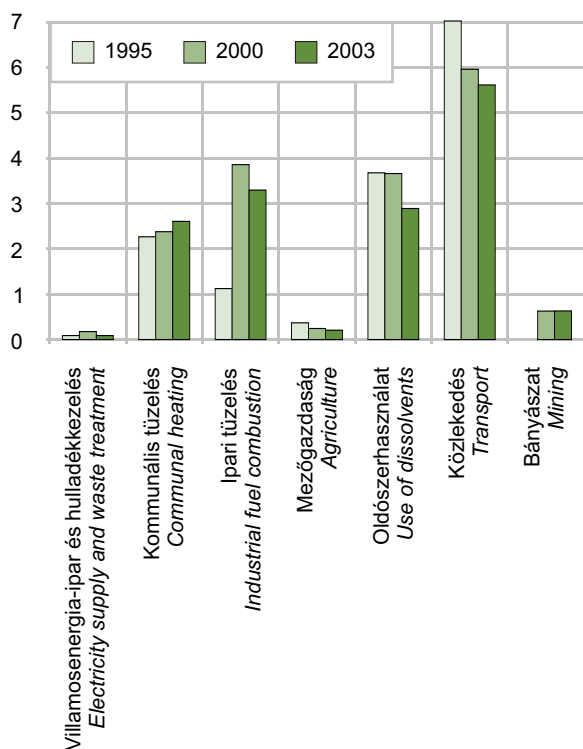
Together with nitrogen oxides, NMVOCs contribute to the formation of photo-oxidants and thus are responsible for photochemical smog, especially in summer. It is a new recognition that NMVOCs are more important ozone-precursors than methane.

Nem metán illékony szerves vegyületek kibocsátása Emission of non methane volatile organic compounds

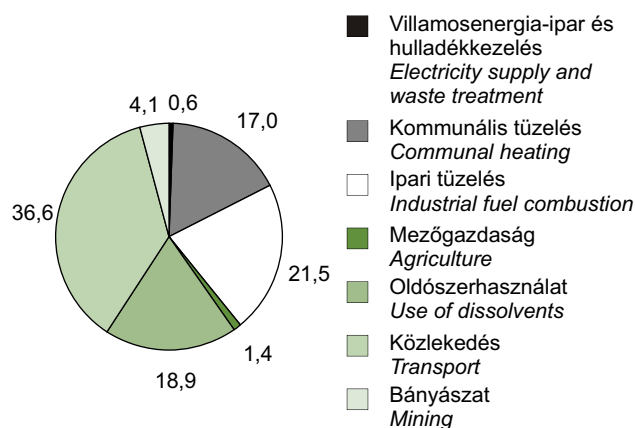
	(kg/fő – kg/capita)											
Megnevezés – Denomination	1980	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Magyarország – Hungary	20	22	20	15	15	14	14	17	17	16	15	15
EU-15	44	43	42	32	31	30	28	27	25	24	22	22

Forrás: Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatóság Környezetvédelmi Igazgatósága; Eurostat.
Source: Directorate for Environmental Protection of National General Directorate for Environment, Nature Protection and Water; Eurostat.

Nem metán illékony szerves vegyületek kibocsátásának változása ágazati bontásban (kg/fő) Change of emission of non methane volatile organic compounds by industries (kg/capita)

Nem metán illékony szerves vegyületek kibocsátása ágazati bontásban, 2003 (%) Emission of non methane volatile organic compounds by industries, 2003 (%)

A nem metán illékony szerves vegyületek kibocsátása nagyobb részt a fosszilis tüzelő-, illetve üzemanyagok párolgásából ered, kisebb részt a különféle oldószerek ipari és háztartási felhasználása során keletkezik. Legismertebbek a benzin, a benzol, az aceton, a toluol és a xilol, amelyek kellemetlen szaguk mellett mérgező hatásúak is.

Genfben 1991-ben jegyzőkönyvbe foglalták az illékony szerves vegyületek kibocsátásának és azok országhatárokon való átáramlásának korlátozását, a megállapodáshoz Magyarország is csatlakozott. Hazánk arra vállalt kötelezettséget, hogy az összes illékony szerves vegyület mennyisége 1999-ig nem haladhatja meg az 1988-as szintet, azaz az évi 205 ezer tonna. 2000-ben a hazai NMVOC-kibocsátás 173 ezer tonna volt.

2003-ban az illékony szerves vegyületek összkibocsátásának egyharmada közlekedési eredetű volt.

Az elmúlt nyolc év alatt a közúti közlekedésből és az oldószerhasználatból eredő nem metán illékony szerves vegyületek kibocsátása 23%-kal csökkent, míg az ipari eredetű kibocsátás mintegy háromszorosára, az egyéb ágazatoké 25%-kal emelkedett.

NMVOC emissions are mainly related to evaporation of fossil fuels and also related to the use of different solvents in the households. The most important substances in this relation are petrol, benzene, acetone, toluol and xilol that have not only unpleasant odour, but toxic impacts on the environment.

According to the Geneva Protocol emission and trans-boundary flows of VOCs are needed to be restricted. Hungary has undertaken an obligation of reducing the amount of emitted VOCs to the level of 1998 of 205 kilotons. In 2000 the emission of NMVOCs was 173 kilotons.

In 2003 1/3 part of NMVOC emission was originated from transport activities.

Over the last 8 years the emission of NMVOC originated from transport and the use of solvents decreased by 23%, while the emissions from industry was tripled and from other branches increased by 25%.

6.3 Összegyűjtött települési hulladék Municipal waste collected

Az indikátor az önkormányzatok által vagy az önkormányzatok megbízásából összegyűjtött és a hulladékgazdálkodási rendszerben kezelt hulladék mennyiségét mutatja. A települési hulladék nagy része a háztartásokból származik (vegyesen gyűjtött, szelektíven gyűjtött és lomtalanítási hulladék), de ide tartozik a kereskedelem, irodák és intézményekből származó „használt” hulladék is. A települési hulladék a következő főbb kategóriákba sorolható: papír, kartonpapír és papír termékek, műanyag, üveg, fém, élelmiszer-hulladék, kerti hulladék, egyéb hasonló hulladék.

A hulladékkezelés megelőzése és csökkentése fontos környezetvédelmi célkitűzés mind nemzeti, mind európai szinten, mivel a hulladéktermelés hozzájárul az erőforrások kimerüléséhez és a környezetszennyezéshez.

A fenntartható fejlődési stratégia célja a gazdasági fejlődés, az erőforrás-felhasználás és a hulladéktermelés szétválasztása. Ehhez olyan hulladékgazdálkodási rendszer felállítása szükséges, amely a hulladékkezelés megelőzését helyezi előtérbe, támogatja az anyagok újrafelhasználását és visszaforgatását, az energia-visszanyeréssel működő ártalmatlanítási módokat, valamint környezetbarát alternatív anyagok kifejlesztését.

Az integrált termékpolitikai megközelítés a hulladékcsökkentés fontos eszköze lehet, mivel a termékek környezeti hatásainak minimalizálására törekszik. Az integrált termékpolitika lényege, hogy az egyes termékek életciklusának elemzésével meghatározzák, hogy melyik fázisban (termelés, használat, lerakás) a leghatékonyabb a beavatkozás.

The indicator presents the amount of waste collected by or on behalf of municipal authorities and disposed of through the waste management system. The bulk of this waste stream is from households (unsorted, separately collected fractions of waste materials, and bulky waste), though 'similar' waste streams from commerce, offices, public institutions, businesses and municipal services are also included. Municipal waste is classified according to the following main categories: paper, paperboard and paper products, plastics, glass, metals, food waste, garden waste and similar materials, and other similar waste.

Promoting waste prevention and minimisation is a priority environmental objective at both national and European level, as waste generation is responsible for resource depletion and environmental pollution.

The sustainable development strategy aims to 'break the links between economic growth, the use of resources and the generation of waste', which implies setting up waste management systems aimed at promoting waste prevention, re-use and recycling, sound disposal facilities enabling energy recovery and development of environmentally friendly alternative materials.

The integrated product policy (IPP) approach is an important contribution to waste minimisation as it seeks to minimise the environmental impact caused by products by looking at all phases (manufacturing, use or disposal) of a product's life-cycle and taking action where it is most effective.

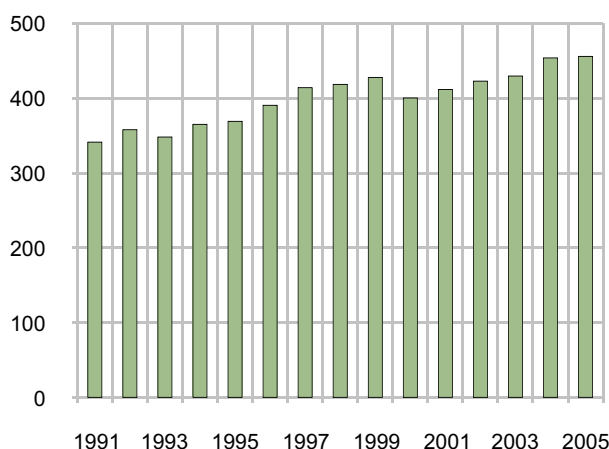
Összegyűjtött települési hulladék Municipal waste collected

(kg/fő – kg/capita)								
Megnevezés – Denomination	1991	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Összegyűjtött települési hulladék Municipal waste collected	341	369	400	412	423	430	454	456

Megjegyzés: 2003-ig közötti adatok az elszállított települési szilárd hulladék mennyiségére vonatkoznak, 2004-ben a keletkezett mennyiséget mutatják. Az adatokat 2004-től a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium gyűjti a Hulladékgazdálkodási Információs Rendszeren keresztül.

Note: until 2003 data refer to the amount of municipal waste collected, for 2004 data refer to the amount of municipal waste generated. From 2004 data are collected by the Ministry of Environment and Water via the Waste Information System (WIS).

Összegyűjtött települési hulladék (kg/fő) Municipal waste collected (kg/capita)

6.4 Települési hulladék kezelése – lerakás és égetés

Municipal waste treatment – landfill and incineration

Az indikátor az önkormányzatok által vagy megbízásából összegyűjtött települési hulladék lerakással és égetéssel (energiahasznosítással vagy anélkül) történő kezelését mutatja.

A lerakás a legelterjedtebb hulladékkezelési eljárás, mert az egyéni költségei általában alacsonyabbak, mint az égetésnek vagy a visszaforgatásnak. A Hatodik Környezetvédelmi Akcióprogram célkitűzése a lerakásra kerülő hulladék mennyiségének lehető legkisebbre csökkentése. A lerakás a legkevésbé környezetbarát kezelési mód, mivel a tápanyagok, nehézfémek és más toxikus összetevők kimosódásához, üvegházhatású gázok kibocsátásához, értékes területek elvesztéséhez és megnövekedett forgalomhoz vezet. Károsítja a levegőt, a talajt és a vizet, valamint ártalmas az emberekre, a növény- és az állatvilágra. A hulladéklerakásról szóló direktíva célja a visszaforgatás és a biológiai kezelés arányának növelése.

Az égetés lehetővé teszi az energiahasznosítást és a hulladék térfogatának csökkentését, de hátránya mérgező gázok, például dioxinok kibocsátása, a képződő salak, ami később lerakásra kerül (bár egy része visszaforgatható) és a gáztisztításból eredő vízszennyezés. A hulladékégetésről szóló 2000/76/EK direktíva célul tűzi ki a levegőbe, talajba és a talajvízbe történő kibocsátások által okozott szennyezés, és ezáltal az emberi egészséget fenyegető kockázat csökkentését.

The indicator presents the share of municipal waste collected by or on behalf of municipal authorities and disposed of through landfill, or incinerated with or without energy recovery.

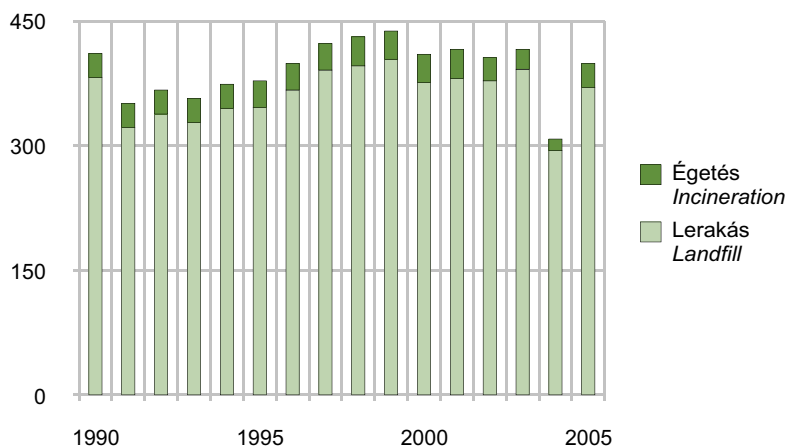
Waste landfill is the most common treatment and disposal method, because private costs are generally lower than recycling or incineration. The target set by the 6EAP concerns the minimisation of the overall amount of waste going to disposal. However, this implies mainly reducing landfill which is seen as the least environmentally friendly treatment method, leading to leaching of nutrients, heavy metals and other toxic compounds, emissions of greenhouse gases, loss of valuable land space, and increased heavy transport. This is harmful to air, soil and water and in turn to human beings, fauna and flora. The landfill directive aims to promote the orientation of waste towards material recycling and biological treatment.

If incineration offers a potential for recovery of energy and reduction of waste volumes, it also has drawbacks including the emission of toxic gases such as dioxins, production of ashes/residues which are then usually landfilled (but part of which can be recycled) and pollution of water from flue gas cleaning. Directive 2000/76/EC on the incineration of waste aims to reduce pollution caused by emissions into the air, soil, surface and groundwater, and thus lessen the risks which these pose to human health.

Lerakással és égetéssel ártalmatlanított települési hulladék mennyisége
Municipal waste landfilled and incinerated

	(kg/fő – kg/capita)							
Megnevezés – Denomination	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Települési hulladékok lerakása <i>Municipal waste landfilled</i>	382	346	376	381	378	392	294	370
Települési hulladékok égetése <i>Incineration of municipal waste</i>	29	32	34	35	28	24	14	29

Lerakással és égetéssel ártalmatlanított települési hulladék mennyisége (kg/fő)
Municipal waste landfilled and incinerated (kg/capita)

6.5 Háztartások villamosenergia-fogyasztása *Electricity consumption by households*

Az indikátor az összes szolgáltatott villamos energiából a háztartások által felhasznált összes hatásos villamos energia mennyiségének változását mutatja. Nem minősül háztartási fogyasztásnak a nem háztartási árszabással elszámolt ipari, foglalkozási célra vételezett villamos energia mennyisége.

Az EU energiafelhasználása az elmúlt évtizedben átlagosan hatékonyabbá vált, de az energiafogyasztás abszolút értékben továbbra sem csökken. Miközben néhány ország elérte a fenntartható fejlődés egyik legfőbb célkitűzését, nevezetesen a megújuló energiafajták arányának növelését, a tagállamok többségében a megújuló energiaforrások részarányának növekedését gátolja az összenergiafogyasztás, különösen a villamosenergia-fogyasztás általános növekedése.

A háztartások környezetterhelésben játszott szerepén gyakran átsiklunk. A rendelkezésre álló jövedelem növekedésével egyidejűleg az energia-fogyasztás mértéke is folyamatosan nő, elengedhetetlenül fontos a fogyasztók megfelelő információkkal való ellátása, a környezettudatos döntések elősegítése annak érdekében, hogy a háztartások is megfeleljenek a fenntartható fejlődés követelményeinek.

The indicator presents the trend in quantity of electricity supplied to households, consumption of industrial activities is not considered as household needs.

Energy consumption in the EU became more efficient in the last decades in general, but it has still not decreased in absolute figures. Meanwhile some countries have proved that share of renewable energy sources can be raised, reaching more and more significant contribution of renewable is prohibited by growing GIC, especially because of higher electricity consumption patterns.

Significance of environmental pressure caused by households is often ignored. Energy consumption and income of households are simultaneously increasing, nevertheless the number of domestic appliances with improved energy efficiency is also growing, there is a great need for improved availability and quality of information to citizens on environment and for the preparation of practical tools allowing them to benchmark their individual and household environmental performance and giving information on how to improve it.

Háztartások villamosenergia-felhasználásának, elektromos energia éves fogyasztói árának és a bruttó hazai termék termelésének volumenindexei *Volume index of households' electricity consumption, electricity price and GDP*

(előző év = 100,0% – previous year = 100,0%)

Megnevezés – Denomination	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Háztartások villamos energiafelhasználása <i>Electricity consumption of households</i>	101,6	99,5	103,5	104,2	103,5	99,5	100,2
Elektromos energia éves fogyasztói ára, nappali, 10 kWh <i>Electricity daytime, 10 kWh</i>	115,2	107,3	106,4	104,7	110,2	117,8	106,3
A bruttó hazai termék (GDP) volumenindexe <i>Volume index of gross domestic product</i>	104,5	105,5	104,3	104,6	104,4	105,1	104,5

Megjegyzés: a GDP 2000. évi áron számolva. A GDP számítása 2000-től új módszertan (ld.: Bruttó hazai termék, 2005 (Előzetes adatok II.), Központi Statisztikai Hivatal, Nemzeti számlák és Szektorszámlák főosztálya, Budapest, 2006) szerint történt.

Note: GDP is calculated at 2000 prices. GDP is calculated according to new methodology from 2000 (see: Gross Domestic Products, 2005, (Preliminary data II.), Hungarian Central Statistical Office, National Accounts Department, 2006).

Az elektromos energia éves szinten is jelentősen növekvő fogyasztói ára döntően, a GDP termelésének alakulása kevésbé befolyásolja a hazai háztartások villamosenergia-felhasználásának alakulását.

Electricity prices significantly, GDP slightly influence the electricity consumption of households in Hungary.

6.6 A háztartások összetétele *Household composition*

Az indikátor a háztartások számát, valamint azok nagyságát mutatja. Ez utóbbi a háztartásokban élők átlagos számát jelenti.

A háztartások összetétele (azaz, hogy házastársakból vagy egyedülálló felnőttekből állnak, van-e eltartott gyerek) az elmúlt évtizedekben megváltozott, amely hatással van a háztartásokban élők számára és ezáltal a háztartások számára is. Ezek a jellemzők a háztartások fogyasztási mintáin keresztül egy sor társadalmi, gazdasági és környezeti tényezőt befolyásolnak

This indicator reports on the number of private households, and the size of households, expressed as the average number of people per household.

The composition of households, whether including couples or single adults, with or without dependent children, has changed in the last decades, with an impact in terms of the number of people per household and consequently the number of households. These characteristics affect a whole set of social, economic and environmental features determining households' consumption patterns in all domains.

A háztartások száma, nagysága *Number and size of households*

Megnevezés – Denomination	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Háztartások száma (1000 db) <i>Number of households (1000 pieces)</i>	3 815	3 806	3 807	3 773	3 766	3 751	3 759	3 748	3 738	3 745	3 837
Háztartások átlagos létszáma <i>Average size of households</i>	2,65	2,65	2,70	2,66	2,66	2,65	2,68	2,68	2,68	2,67	2,59

6.7 Állatállomány-sűrűség Livestock density

Az állatállomány-sűrűség-index a mezőgazdasági területre vetített számosállat-állományt tükrözi. (A számosállat-állományt jelen index esetében az alábbi állatfajok figyelembevételével számítottuk: ló, szarvasmarha, juh, kecske, sertés, baromfi és nyúl.) A számosállat az állatállomány egészét összefoglalóan kifejező egyenérték, amely nemzetközileg elfogadott koefficiensek alkalmazásával lehetővé teszi az eltérő fajú, korú és ivarú egyedek összesítését.

A vizsgált állatállomány (elsősorban a korcsoportos bontás szerinti) kategorizálása és az alkalmazott szorzók eltérnek a mezőgazdasági statisztikában elfogadottól, mivel kialakításuk a környezeti szempontok figyelembevételén alapszik.

Az intenzív állattartás – különösen a sertés- és baromfiteenyésztés esetében – az istállótrágya fő forrása, amely döntő részben felelős a tápanyagtöbblet kialakulásáért. E tápanyagtöbblet jelentős mértékben terheli a vízbázisokat.

A szarvasmarha- és az egyéb állatállomány nagysága számottevően befolyásolja az üvegházgáz koncentrációt és az egyéb mezőgazdasági eredetű káros kibocsátásokat is.

Az extenzív gyepgazdálkodás ösztönzése – amely fontos szerepet játszik a természet és a tájkép megőrzésében – egyik kiemelt célja az uniós agrárkörnyezeti programoknak.

Livestock density index reflects the livestock unit (LSU) per hectare of agricultural area. (For this index the calculation of livestock unit was based of the following species: equidae, cattle, sheep, goats, pigs, poultry and rabbits.) The LSU is a reference unit which facilitates the aggregation of livestock from various species and ages through the use of LSU coefficients, which are established by convention.

The categorisation (mainly aged-group break down) of the examined livestock and the used coefficients differs from those accepted in agricultural statistics since they are established on the basis of environmental aspects.

Intensive livestock rearing especially pig and poultry production is a main source of farmyard manure, a key component of potential nutrient surpluses. These nutrient surpluses make remarkable pressure on aquatic systems.

The number of cattle and other livestock also has a significant influence on greenhouse gas and other harmful emissions from agriculture.

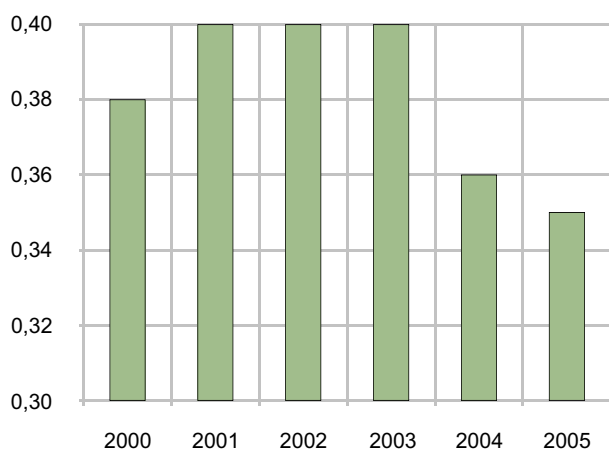
Incentive of extensive management of grasslands (in the context of livestock rearing) – which plays an important role in nature- and landscape conservation – is an important goal of EU agri-environment programmes.

Az állatállomány-sűrűség változása Trends in livestock density

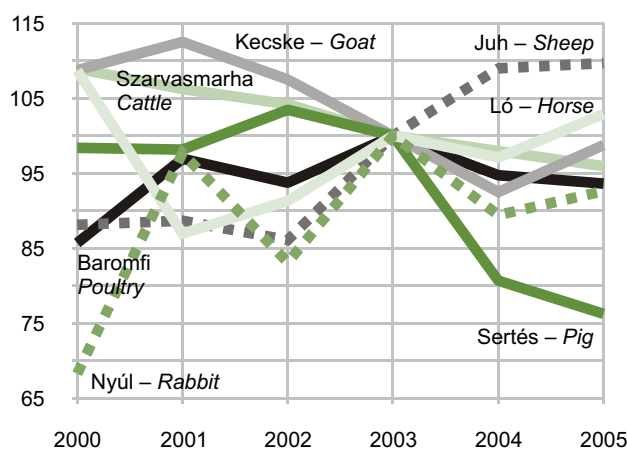
(számosállat/hektár – livestock unit/hectare)

Megnevezés – Denomination	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Állatállomány-sűrűség Livestock density	0,38	0,40	0,40	0,40	0,36	0,35

Állatállomány-sűrűség (számosállat/ha)
Livestock density (livestock unit/hectare)

Állatállomány-változás (Index 2003 = 100%)
Changes in livestock (Index 2003 = 100%)

Az egy hektárra jutó számosállat-állomány 9%-kal csökkent 2003-hoz képest. Ez a változás elsősorban a sertésállomány csökkenésével magyarázható.

The livestock unit per hectare of agricultural area decreased by 9% compared to. This change can be explained with the decreasing number of pigs.

6.8 Nitrogéntöbblet *Nitrogen surplus*

A mutató a mezőgazdasági talajok nitrogénfeleslegét jelzi hektárra vetítve, amelyet a mezőgazdasági rendszerbe jutó (input) és az onnan kikerülő (output) nitrogénmennyiség különbségeként számolunk.

Az input oldaláról a műtrágyából, a szerves trágyából, a biológiai megkötésből (pillangós növények), a vetőmagból, valamint a száraz és nedves légköri ülepedésből származó nitrogén mennyiségét, míg az outputoldalról a betakarított szántóföldi növények és a takarmánynövények nitrogéntartalmát vesszük számításba.

A mezőgazdasági talajokból történő tápanyag-kimosódás napjainkban a mezőgazdaság egyik állandó problémája. A vizekbe kimosódó tápanyagok kedvezőtlenül befolyásolják a vízminőséget, és a talajvizek elszennyeződését, a felszíni vizek eutrofizációját okozzák.

A vízminőség javítása, megőrzése érdekében az alábbi fontosabb intézkedések születtek:

a mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelem (Korm. rend 49/2001. (IV. 3.) az uniós nitrátdirektívával (91/676/EC) összhangban);

a vizek megfelelő ökológiai státuszának 2015-ig történő elérése (vízkeretirányelv (2000/60/EC)).

The indicator shows the potential surplus of nitrogen on agricultural land per hectare, calculated as the difference between nitrogen inputs to an agricultural system and nitrogen removed from the system.

The nitrogen inputs taken into account the mineral fertilisers and organic manure applied to agricultural land, biological fixation (by leguminous crops and clover) and wet and dry deposition from the atmosphere. Nitrogen outputs are the nitrogen content in harvested arable crops and crops used for fodder.

Run-off of nutrients from agricultural soils is one of the persistent problems of modern agriculture. Overloading of water bodies with these nutrients affects the water quality unfavourably causing groundwater pollution as well as eutrophication in surface water.

In order to improve and to preserve water quality the following measures were introduced:

protection of waters against nitrate pollution originated from agriculture (Government directive 49/2001 IV.3) in line with EC Nitrates Directive (91/676/EC);

achievement of the "good ecological status" of waters by 2015 (Water Framework Directive 2000/60/EC).

A nitrogén felesleg alakulása – *Trends in nitrogen surplus*

(kg/ha – kilogram per hectare)

Év – Year	Input	Output	Felesleg – Surplus
1970	91,7	49,0	+43
1985	121,3	80,9	+41
1990	89,0	72,1	+17
1995	59,3	58,9	0
2000	73,8	50,1	+24
2001	79,0	69,0	+10
2002	82,0	55,7	+26
2003	80,9	47,1	+34
2004	82,6	81,8	+1

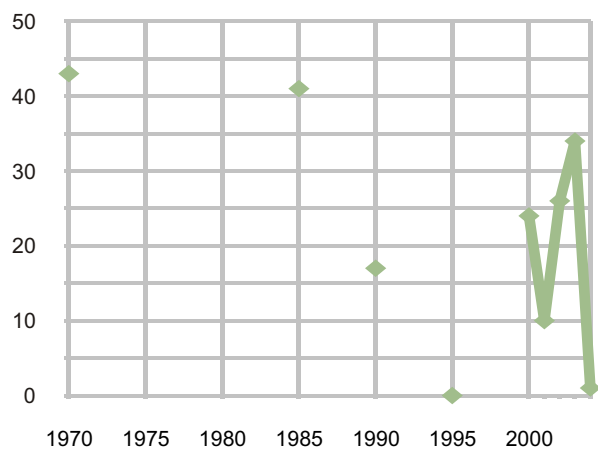
Forrás: MTA Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézete (TAKI).

Source: Research Institute for Soil Science and Agricultural Chemistry of the Hungarian Academy of Sciences.

Hazánk mezőgazdasági hasznosítás alatt álló talajai a legmagasabb N-mérlegegyenleget (+43 kg N/ha) az intenzív műtrágyázás „időszakában” (1970-89) mutatták. 1990-ben a műtrágya-felhasználás drasztikus visszaesése következtében a N-mérlegegyenleg számottevően lecsökkent (0 N kg/ha), majd az azt követő években +1 és +34 kg N/ha között ingadozott.

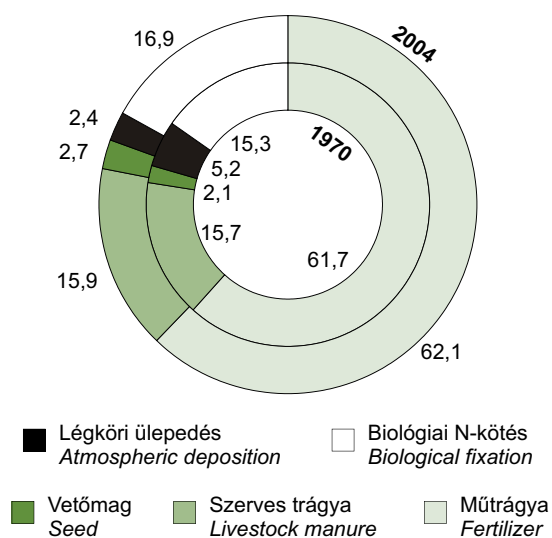
In Hungary, agricultural soils showed the highest nitrogen-balance (+43 kg N/ha) during the period of the intensive fertilizer consumption (1970-89). In 1990 the N-balance decreased remarkably (0 N kg/ha) due to that fertilizer consumption reduced then in the following years it fluctuated between +1 and +34 kg N/ha.

**A mezőgazdasági talajok nitrogénmérleg-egyenlege
(kg N/ha)**
Nitrogen balance of agricultural soils (kg N/ha)

A nitrogéninput megoszlása (%)

Distribution of nitrogen inputs (%)

6.9 Ökológiai gazdálkodás – *Organic farming*

Az indikátor az ökológiai gazdálkodásba bevont területek mezőgazdasági területen belüli arányának alakulását mutatja.

The indicator shows the share of area occupied by organic farming in total utilised agricultural area.

Az ökológiai gazdálkodás – összhangban a fenntartható mezőgazdaság elvével – a környezetkímélő, azaz a tradicionális, biológiai, illetve mechanikai módszerek alkalmazására épül, és mellőzi a környezetre és egészségre veszélyes anyagok, technológiák (növényvédő szerek, műtrágya, génmanipuláció, hormonkezelés) használatát.

Organic farming – in accordance with the principle of sustainable agriculture – based on environmental-friendly i.e. traditional, biological as well as mechanical methods and it ignores the using of products or technologies (pesticides, fertilisers, gene manipulation, hormone treatment) which are dangerous for human health or for the environment.

A mezőgazdaság termelési módszerei nagy szerepet játszanak a biodiverzitás és a kultúrtáj fenntartásában, megőrzésében. A napjainkra jellemző intenzív mezőgazdaság számos környezeti terhelés (vízszennyezés, erőforráskimerülés, talajtermékenység csökkenése, élőhely-csökkenés) kialakulásáért felelős.

Agricultural production methods play an important role in the maintenance and in the preservation of biodiversity and cultural landscape. The intensive agriculture which is used in nowadays can be responsible for numerous environmental pressures (water pollution, resource depletion, reduction of soil productivity, decrease of habits).

Ebből adódóan az unió közös mezőgazdasági politikájának, valamint Hatodik Környezeti Akcióprogramjának is egyik fontos célkitűzése az extenzív termelési módok, az integrált gazdálkodási gyakorlatok, a megújuló nyersanyagfelhasználás, valamint az ökológiai gazdálkodás ösztönzése.

For these reasons one of the main goals of the Common Agriculture Policy (CAP) and the Sixth Environment Action Plan of the Union is to encourage the application of extensive production methods, and of the integrated farming practices, the using of renewable raw material as well as the organic production

Az ökológiai gazdálkodásba bevont terület a vizsgált időszakban folyamatosan növekedett, kivéve 2005-öt, amikor nagysága az előző évhez képest 4%-kal csökkent.

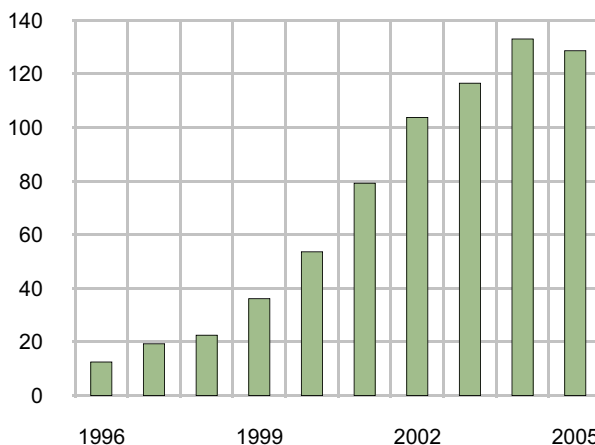
The area of organic farming increased continuously during the examined period, except for 2005 when it was decreased by 4% compared to the previous year.

Az ökológiai gazdálkodásba bevont terület – Area of organic farming

Év Year	Területe – Area 1000 ha	Aránya – Rate (%)
1996	12,5	0,2
1997	19,3	0,3
1998	22,5	0,4
1999	36,1	0,6
2000	3,6	0,9
2001	79,2	1,4
2002	103,7	1,8
2003	116,5	2,0
2004	133,0	2,3
2005	128,6	2,2

Forrás: Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (FVM). – Source: Ministry of Agriculture and Rural Development (MARD).

Az ökológiai gazdálkodásba bevont terület (1000 ha) – Area of organic farming (1000 ha)

7.
TERMÉSZETI ERŐFORRÁSOK
MANAGEMENT OF NATURAL RESOURCES

Társadalmunk gazdasági fejlődése a természeti erőforrások használatára épül. Erőforrásainkkal azonban úgy kell gazdálkodnunk, hogy ne veszélyeztessük a jövő nemzedékek szükségleteinek kielégítését. A természeti erőforrások az alapvető létfeltételeket biztosítják számunkra.

Human development is based on the use of natural resources. A sense of stewardship is necessary to manage the stocks of natural resources carefully, with a view to guaranteeing their availability for the needs of future generations. Natural resources provide essential life support functions.

Bár az erőforráskészletekben beálló kismértékű minőségi vagy mennyiségi változás a legtöbb esetben csekély közvetlen veszéllyel jár, ezek a változások mégis magukban hordozhatják annak a veszélyét, hogy a környezet már nem képes fenntartani az ökoszisztéma zavartalan működését.

Although small changes in the quantity or quality of most stocks of natural resources pose little immediate threat, these changes should not damage the capacity of the environment to continue providing all essential ecosystem services.

Göteborgban a Tanács arra a következtetésre jutott, hogy a fenntartható fejlődés csak a gazdasági növekedés, a természeti erőforrások felhasználása és a hulladéktermelés kapcsolatának átalakításával valósulhat meg. Hangsúlyozta továbbá, hogy a gazdasági teljesítmény növekedésének együtt kell járnia az erőforrások fenntartható használatával, a hulladéktermelés csökkentésével, a biológiai sokféleség és az ökoszisztémák megőrzésével, valamint az elsivatagosodás elkerülésével. Ezek a gondolatok megfogalmazódnak az EU Hatodik Környezeti Akcióprogramjában is.

The Gothenburg Council concluded that to achieve sustainable development, 'the relationship between economic growth, consumption of natural resources and the generation of waste must change' further emphasising that 'strong economic performance must go hand in hand with sustainable use of natural resources and levels of waste, maintaining biodiversity, preserving ecosystems and avoiding desertification'. The EU Sixth Environment Action Programme reiterated these needs.

Egy nemrég kiadott jelentés értékelése alapján azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a környezeti terhelések már eddig is súlyos veszteséget okoztak szinte valamennyi ökoszisztémában.

However, as made clear in a recent report of the millennium ecosystem assessment, pressure on the natural environment has already led to very significant losses in virtually all types of ecosystems.

A biológiai sokféleség csökkenése jól tükrözi azt a számtalan veszélyt, amellyel az emberi tevékenység fenyegeti az egyes környezeti elemeket (levegő, föld, víz).

Biodiversity loss epitomizes the many threats that human activities pose to the different environmental media: air, land, and water.

7.1 A mezőgazdasági élőhelyekhez kötődő madárfajok állományváltozása

Population trends of farmland birds

Az indikátor a mezőgazdasági élőhelyekhez táplálkozási és szaporodási szempontból kötődő gyakori madárfajok állománybecslésén alapuló aggregált index, ami a mezőgazdasági területeken található élőhelyek állapotát, illetve a mezőgazdasági gyakorlat fenntarthatóságát tükrözi.

Magyarországon a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) Monitoring Központja végez erre vonatkozó megfigyeléseket önkéntes felmérők közreműködésével 1999-től. A felmérés az ország területének 2%-ra kiterjedően folyik. Az alkalmazott módszertan az Európai Madármonitor Szervezet (EBCC) ajánlásain alapul.

The indicator is an aggregated index of population trend estimates of selected group of breeding bird species dependent on agricultural land for nesting or feeding. It reflects the state of habitats in agricultural land and the sustainability of farming practices.

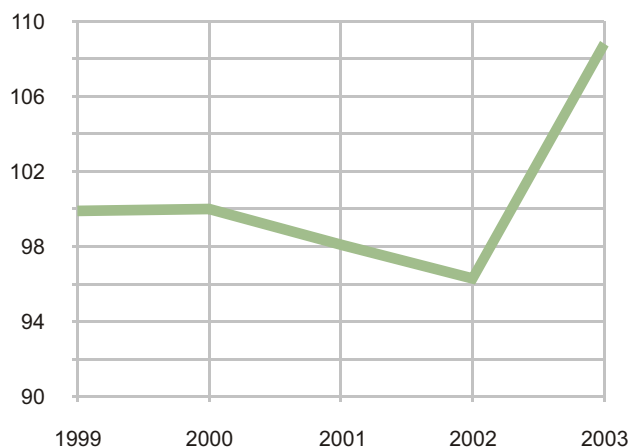
In Hungary monitoring of farmland birds has been carried out by MME Monitoring Centre since 1999 involving volunteer counters. The survey covers 2% of the country. The applied survey methodology is based on the recommendations of European Bird Census Council (EBCC).

A madárállomány változása
Population trend of farmland birds

(%)					
Megnevezés – Denomination	1999	2000	2001	2002	2003
Index (2000 = 100%)	99,9	100,0	98,1	96,3	108,8

Forrás: Eurostat, Páneurópai Madármonitoring Program.
Source: Eurostat Pan-European Common Bird Monitoring scheme.

A madárállomány változás indexe (2000 = 100%)
Index of population trend of farmland birds (2000 = 100%)

Az index növekedése azt jelzi, hogy több azon fajok száma, amelyek populációja növekedett, mint amelyeké csökkent.

Increase of the index means that there are more species whose populations have increased than those which have decreased.

7.2 Felszínalattvíz-kivétel – Groundwater abstraction

Az indikátor az éves felszínalattvíz-kivételek összegét mutatja a hosszú időszak (legalább 20 év) alatt rendelkezésre álló készletek százalékában. A rendelkezésre álló készleteket a következőképpen számítják: a felszínalattvíz-visszatöltődésből kivonják az ökológiai vízminőségi célok elérése érdekében a kapcsolódó felszíni vízhez szükséges víz hosszú idejű éves átlagos mennyiségét. A felszínalattvíz-visszatöltődés a vízáadó rétegbe kívülről visszajuttatott víz teljes mennyisége, amit a csapadék, a párolgás és a nettó felszíni vízmérleg alapján számítanak.

A mutató lehetővé teszi a felszín alatti vízkészletek mennyiségi terhelésének értékelését. A jelenlegi fogyasztási szokások és az infrastrukturális állapotok miatt egyre nagyobb a víz iránti igény, csakúgy, mint más erőforrások esetében. A fenntartható vízhasználat lehetővé teszi a talaj-vízszintek megtartását, és így hozzájárul a kapcsolódó ökoszisztémák (pl. vizes élőhelyek) és gazdasági tevékenységek (pl. mezőgazdaság) fennmaradásához. Mivel a felszín alatti vízkészlet megújuló, használata során alapvető szabály, hogy csak az átlagos éves többletet emelik ki, míg a tároló kapacitást legalább állandó szinten tartják.

Bár a fenntartható fejlődési stratégiát megalapozó dokumentumok közvetlenül nem említik prioritásként, a víz védelme és körültekintő használata lényeges a fenntartható fejlődés elérése érdekében. A Hatodik Környezetvédelmi Akcióprogram megköveteli a tagállamoktól, hogy a vízkészletek kitermelési aránya hosszú távon fenntartható legyen. Hangsúlyozza továbbá a víz keretirányelv fontosságát, ami a koherens és fenntartható vízgazdálkodást célozza meg mennyiségi és minőségi értelemben. A Johannesburgban elfogadott megvalósíthatósági terv felhívja a figyelmet a megelőzési és a védelmi intézkedések bevezetésére a fenntartható vízhasználat és a vízhiány kezelésének előmozdítása érdekében.

The indicator presents the annual sums of abstracted groundwater are presented as a percentage of the resources available for abstraction over the long term (at least 20 years). The available resources are calculated from the groundwater recharge less the long-term annual average rate of flow required to achieve ecological quality objectives for associated surface water. The groundwater recharge is the total volume of water added from the outside to the saturated zone of an aquifer, and it is calculated from precipitation, evapotranspiration and the net surface water flow balance.

This indicator provides an assessment of pressure on groundwater resources, solely in terms of quantity. Current consumption patterns and infrastructure conditions are putting increasing demand on water, as on other natural resources. The sustainable use of water would make it possible to maintain the levels of groundwater tables and would therefore contribute to the viability of dependent ecosystems, such as wetlands, and economic activities, such as agriculture. Since groundwater is a renewable resource, the basic rule of using only the average annual surplus while keeping the recharge capacity at least constant should be applied.

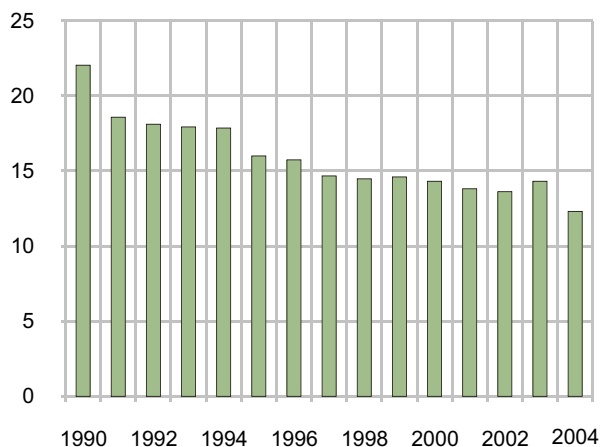
Although it is not directly mentioned as a priority in the documents establishing the sustainable development strategy, water protection and sensible use is crucial to achieving sustainable development. The Sixth Environment Action Programme requires Member States to ensure that the rates of extraction from water resources are sustainable over the long term. It stresses the importance of the water framework directive, which aims to achieve coherent and sustainable water management, both in terms of quality and quantities. Moreover, the Johannesburg Plan of implementation calls for the adoption of prevention and protection measures to promote sustainable water use and to address water shortages.

Víztermelés felszín alatti vizekből – Water abstraction from groundwater

Év Year	Víztermelés felszín alatti vizekből, millió m ³ Water abstraction from ground water, million m ³	Kitermelhető felszín alatti vízkészlet, hosszú idejű éves átlag millió m ³ Groundwater available for annual abstraction, long term annual average million m ³	Felszín alatti vízkivételek a rendelkezésre álló felszín alatti vízkészletek százalékában (%) Groundwater abstraction as a percentage of available groundwater resources (%)
1990	1 488	6 752	22,0
1991	1 254	6 752	18,6
1992	1 222	6 752	18,1
1993	1 211	6 752	17,9
1994	1 206	6 752	17,9
1995	1 080	6 752	16,0
1996	1 063	6 752	15,7
1997	990	6 752	14,7
1998	977	6 752	14,5
1999	986	6 752	14,6
2000	967	6 752	14,3
2001	933	6 752	13,8
2002	920	6 752	13,6
2003	966	6 752	14,3
2004	841	6 752	12,3

Forrás: KvVM. – Source: MoEW.

Felszín alatti vízkivételek a rendelkezésre álló felszín alatti vízkészletek százalékában (%)
Groundwater abstraction as a percentage of available groundwater resources (%)

Magyarországon a rendelkezésre álló vízkészletek százalékában kifejezett víztermelés 1990 és 2002 között csökkent, majd 2003-ban kismértékben emelkedett. A csökkenés részben a vízgazdálkodási tervek eredménye, amelyek a nyári aszályok megelőzése érdekében vízkorlátozási intézkedéseket tartalmaznak, részben pedig a csökkenő ipari termelés és a növekvő újrafelhasználás és visszaforgatás következménye. A közüzemi vízműrendszerek magánkézbe adásával eltolódás történt a fogyasztott víz mennyiségével arányos számlázás felé, ami részben magyarázza a gondosabb vízfogyasztási szokásokat.

In Hungary the water abstraction as a percentage of available water resources decreased between 1990 and 2002, partly as a result of water management schemes including water restriction measures to prevent summer droughts, and as a consequence of a declining industrial production and increased re-use/recycling. The privatisation of the water management systems has been accompanied by a shift to unit pricing, which may partly explain the more careful consumption patterns.

7.3 Települési szennyvíztisztítás Waste water treatment systems

Az indikátor a települési szennyvíztisztító hálózatba bekapcsolt vagy az egyedi szennyvíztisztítással rendelkező lakásokban élő népesség arányát mutatja tisztítási fokozatok szerint. Az adatokat a KSH szennyvíztisztításra vonatkozó adatgyűjtésének adatai alapján becsültük.

A települési szennyvíztisztítás magában foglalja az első, a második és a harmadik tisztítási fokozatot. Általában szennyvízcsatorna-rendszerhez kapcsolódik, de ezzel egyenértékű megoldás, amikor a szennyvizet a szennyvíztisztító telepre szállítják a zárt szennyvíztárolókból.

Az „egyedi szennyvízelvezető rendszer egyedi tisztító művel” fogalom sokféle egyedi szennyvíztisztítási módot takar (pl. emésztők, nádágyas rendszer, kisméretű biológiai tisztító telepek), amelyeket a ritkán lakott vidéki területeken használnak, és jellemzően 1–50 lakosegyenérték közötti szennyezőanyag terhelés megtisztítására képesek.

A mutató a szennyvíz tisztításának fokát méri. A nem tisztított szennyvíz kibocsátása nagymértékben szennyezi a felszíni vizeket. A szennyvízkibocsátás káros következményei közé tartozik az eutrofizáció, a bakteriális szennyezés, a nehéz fémekkel és egyéb mérgező anyagokkal történő szennyezés. A nem tisztított szennyvíz kibocsátása károsan hat a folyókban élő növényekre, halakra, kétlélűekre és egyéb vízi szervezetekre, valamint a szennyezett vízben úszó és abból ivó madarakra és emlősökre.

A szennyezettség csökkenti a felszíni vizek ipari felhasználhatóságát (pl. hűtés), ezzel hozzájárul a talajvízkészletek további kimerüléséhez. Végső soron a szennyezés a tengerbe kerül, és károsan hat a tengeri élet kényes egyensúlyára.

A települési szennyvíztisztításra vonatkozó módosított irányelv határidőket állapít meg a kibocsátás előtti szennyvíztisztítás alkalmazására. Az alapkövetelmény a második tisztítási fokozat. A tagállamok által meghatározott érzékeny területek esetében azonban a szennyvíztisztításnak hatékonyabbnak kell lennie (második és harmadik fokozatú tisztítás).

This indicator is defined as the percentage of the population connected to an urban waste water treatment plant, or to a collecting system with independent treatment by the treatment type. Data are estimated by the HCSO data collection on waste water treatment.

Urban waste water treatment includes primary, secondary and tertiary treatment. Connection is normally via a sewer pipe system but can equally be ensured by trucks transporting the sewage from storage tanks to the treatment plants.

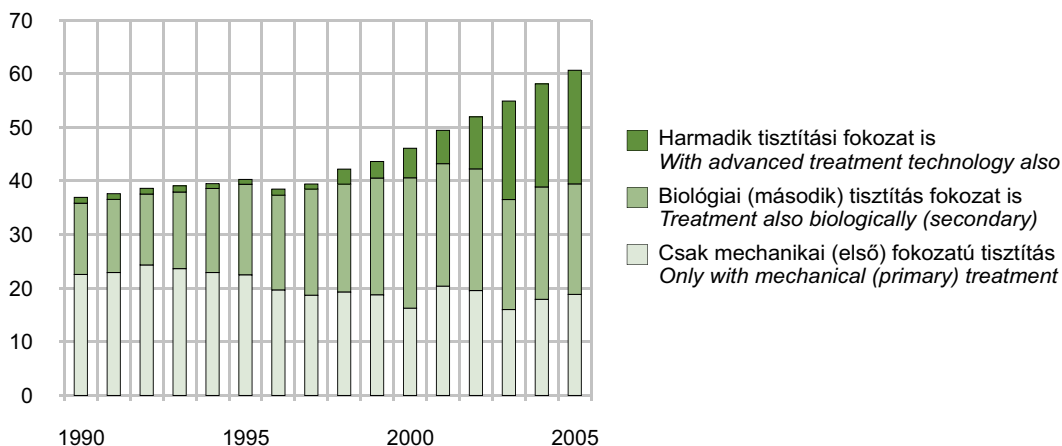
Independent waste water collection systems with independent treatment refer to various types of small independent systems (examples are septic tanks, reed bed systems or miniaturised biological treatment plants) that are primarily used in sparsely populated rural areas and typically are designed to treat between one and 50 population equivalents.

This indicator monitors the degree of treatment of waste water. The discharge of non-treated waste water is largely responsible for the pollution of surface water. Detrimental consequences of waste water discharges may include eutrophication, bacterial pollution and contamination by heavy metals and other toxic substances. There are impacts on riverine plants, fish, amphibian and other aquatic organisms as well as on birds and mammals which swim in or drink from these waters.

Pollution also reduces the utility of the surface water for industrial purposes, even cooling, thus putting additional strain on groundwater resources. Eventually the pollution ends up in the sea, and continues to affect the delicate balance of life there.

The urban waste water treatment directive, as amended, sets deadlines for applying waste water treatment before discharge. The basic requirement is secondary treatment level. However, treatment has to be more stringent (secondary plus tertiary treatment) for discharges into sensitive areas, identified by Member States.

A települési szennyvíztisztításhoz csatlakoztatott lakásokban élő népesség aránya (%)
Population connected to urban waste water treatment systems (%)

A települési szennyvíztisztításhoz csatlakoztatott lakásokban élő népesség aránya
Population connected to urban waste water treatment systems

Év Year	Csatlakoztatott lakásokban élők becsült aránya, % – Estimated ratio of population connected, %			
	csak első fokozatú szenny- víztisztításhoz <i>only to the primary treatment</i>	második fokozatú szennyvíztisztításhoz is <i>to the secondary treatment also</i>	harmadik fokozatú szennyvíztisztításhoz is <i>to the tertiary treatment also</i>	szennyvíztisztításhoz összesen <i>to waste water treatment total</i>
1990	22,6	13,3	1,1	36,9
1991	22,9	13,6	1,1	37,6
1992	24,3	13,2	1,1	38,6
1993	23,6	14,3	1,2	39,1
1994	22,9	15,7	0,9	39,5
1995	22,5	16,9	0,9	40,3
1996	19,6	17,7	1,1	38,5
1997	18,7	19,8	0,9	39,4
1998	19,3	20,1	2,8	42,2
1999	18,7	21,8	3,1	43,6
2000	16,2	24,3	5,5	46,1
2001	20,3	22,9	6,2	49,4
2002	19,6	22,7	9,7	51,9
2003	16,0	20,5	18,4	54,9
2004	17,9	21,0	19,2	58,1
2005	18,8	20,6	21,2	60,6

A települési szennyvíztisztítással ellátott népesség tekintetében 2000-től jelentős fejlődés tapasztalható Magyarországon. 2005-ben már a lakosság 60,6%-a csatlakozott valamilyen mértékű szennyvíztisztításhoz. Erőteljesen növekszik a szennyvíztisztításon belül a III. tisztítási fokozathoz csatlakoztatott népesség aránya, 2005-ben elérte a 21,2%-ot.

There was a significant progress in the rate of population connected to urban waste water treatment systems since 2000 in Hungary. In 2005 the percentage of the population connected to the any kind of waste water treatment is 60.6%. It is important to mention that the ratio of the population connected to the advanced treatment technology has also dynamically increased. In 2005 the percentage of population connected to the advanced treatment reached 21.2%.

7.4 Beépített terület *Built-up area*

Az indikátor a beépített területek arányát mutatja az ország területéhez viszonyítva.

A beépített terület az Eurostat meghatározása szerint magában foglalja a lakó-, az ipari területeket, a bányákat, kőfejtőket, a gazdasági, a közterületeket, az infrastrukturális és rekreációs területeket.

A területhasználatban bekövetkező visszafordíthatatlan változásoknak (urbanizációs folyamatok, infrastrukturális fejlesztések) számos negatív környezeti hatása van, mint például a természetes élőhelyek feldarabolódása (ami veszélyezteti a biodiverzitást), a természetes vízbázisok utánpótlódásának megakadályozása, illetve a vízkörforgalomba való beavatkozáson keresztül az árvizek előfordulásának növekedése.

Az 1990–1992, valamint a 1998–1999 közötti állapotot tükröző adatok a Földmérési és Távérzékelési Intézet országos felszínborítottságot felmérő programjából (CORINE Land Cover) származnak. A köztes és az 1999-et követő évek adatai számított adatok. A becslés során az éves növekedés ütemét az adminisztratív forrásból (Körzeti Földhivatalok) származó, a mezőgazdasági művelés alól végleg kivont területek éves nagysága képezte.

The environmental indicator represents the share of permanently occupied land in country area.

Built-up area according to Eurostat definition includes: residential- and industrial lands, quarries, pits and mines, commercial land, land used by public services, land used for infrastructure and for recreation.

The irreversible changes in land use (urbanisation, infrastructural developments) surface) have many negative environmental impacts like the fragmentation of habitats which endangers biodiversity, prevention of replenishment of aquifers, and contributing to flooding by increasing the pressure on the rainwater removal system.

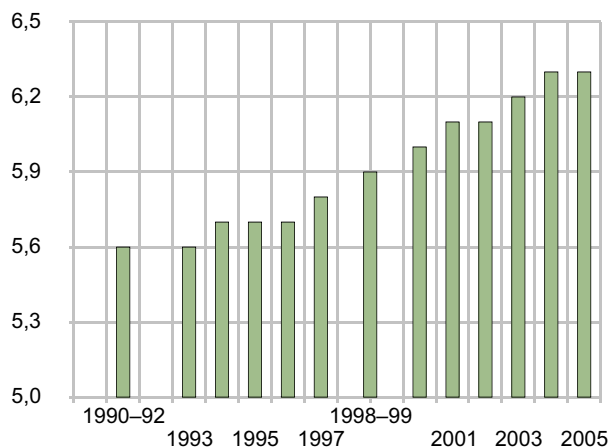
Data refer to the periods of 1990–1992 and 1998–1999 derived from CORINE Land Cover project implemented by the Institute of Geodesy, Cartography and Remote Sensing. Data referring to years before and after these periods are estimated. The estimation was based on land areas permanently withdrawn from agricultural cultivation originated from administrative source (land register district office) which was considered as an annual increase.

Beépített területek – Built-up area

Megnevezés – Denomination	1990–92	1995	1998–99	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Nagysága, 1000 ha Area, 1000 ha	521,0	529,4	550,2	557,2	565,1	569,7	576,7	583,3	589,4
Az ország területének %-ban % of total area	5,6	5,7	5,9	6,0	6,1	6,1	6,2	6,3	6,3

Forrás: FVM, CORINE Land Cover (CLC100, CLC50 adatbázisok alapján). – Source: MARD, CORINE Land Cover (according to CLC 100, CLC 50 databases).

A beépített terület aránya (%) – Ratio of built-up area (%)

A vizsgált időszakban a tartósan beépített területek aránya kismértékben ugyan, de folyamatosan nőtt. 2005-ben a beépített terület nagysága mintegy 13%-kal haladta meg az 1990. évi szintet.

Over the reference period the permanently occupied area increased continuously although in a small degree. In 2005 the built-up area exceeded the value of 1990 by 13%.

7.5 Levélvesztés Defoliation

Az indikátor a levélvesztés szempontjából közepesen és erősen károsodott, valamint az elhalt fák arányát mutatja az erdőben és az egyéb fás területeken élő fákra vonatkozóan. A megfigyelési rendszerben a levélvesztésen a lombzat veszteségét kell érteni az adott termőhelyen ideálisnak tartott lombsűrűséghez képest. A kárfokokatok nem tartalmazza az egyértelműen azonosítható okok miatti (például törésből vagy lombrágásból eredő) levélvesztést.

Magyarországon az erdővédelem komplex programján belül működik az erdők egészségi állapotát megfigyelő 4x4 km-es hálózati rendszer, amely egyúttal része az egész Európára kiterjedő erdővédelmi monitoringnak is. Hazánkban 1988 óta több mint ezer mintaponton figyelik a szakemberek a fák egészségi állapotát.

This indicator is defined as the percentage of trees on forest and other wooded land in the defoliation classes moderate, severe and dead. Defoliation is needle or leaf loss in the assessable crown as compared with a reference tree. Defoliation classes do not contain damages from identifiable causes such as break or foliage gnaw.

In Hungary in the framework of the Programme for the Protection of Forest a network system of 4x4 km was set up, which is a part of the Forest Monitoring System for the EU. In Hungary the state of the trees has been monitored (more than 1000 samples) since 1988.

Az erdők egészségi állapota a levélvesztés alapján
Health condition of forests

(%)

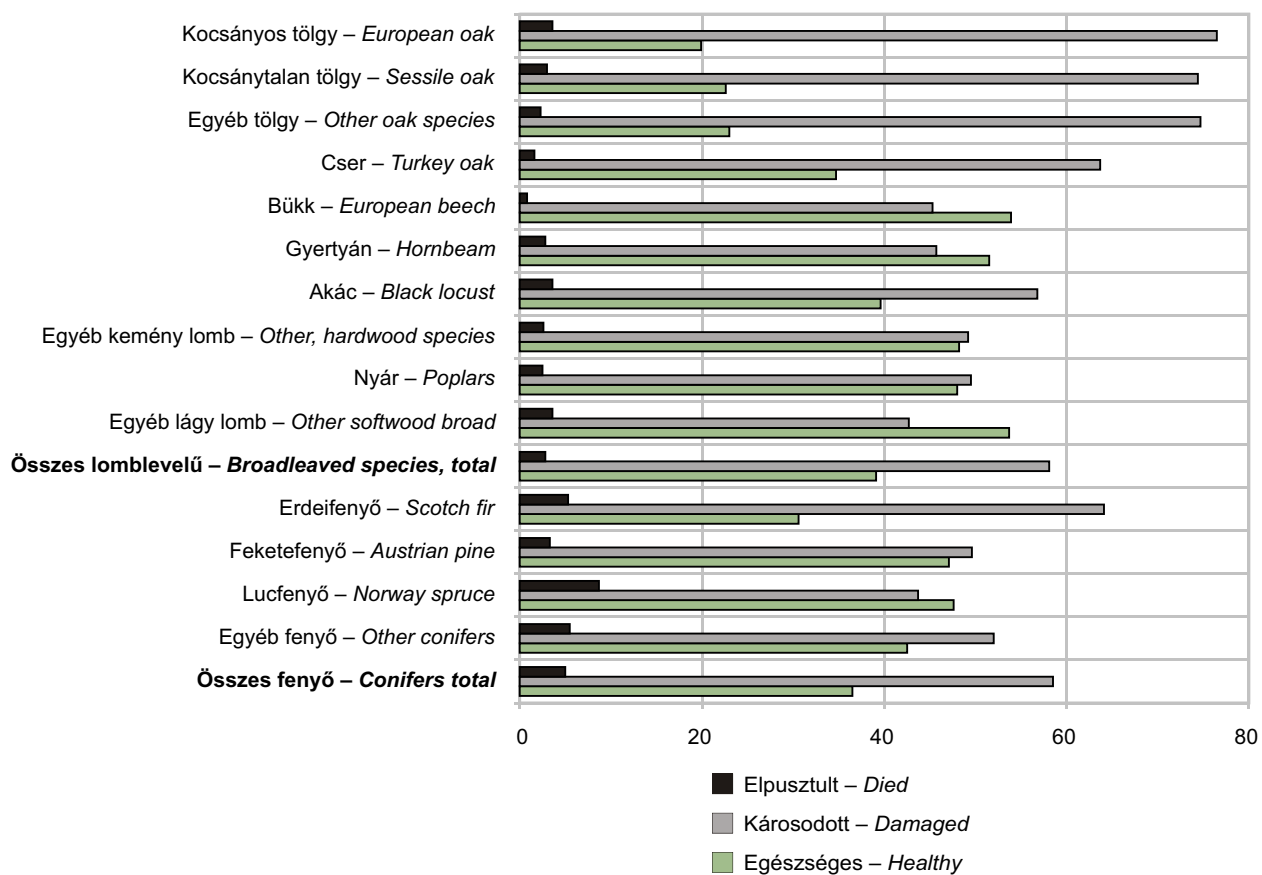
Év Year	Tünetmentes Healthy	Gyengén Slightly	Közepesen Moderately	Erősen Strongly	Elhalt Dead
Károsodott – Damaged					
1990	49,6	28,6	17,5	2,5	1,8
1991	49,4	31,6	15,3	1,9	1,8
1992	42,4	36,1	17,4	2,4	1,7
1993	45,8	33,2	16,0	2,6	2,4
1994	41,9	36,4	15,8	2,8	3,1
1995	43,9	36,2	14,5	2,6	2,9
1996	43,2	37,5	14,1	2,4	2,8
1997	43,8	36,8	14,5	2,3	2,6
1998	42,5	38,5	14,6	2,2	2,2
1999	41,3	40,5	13,8	2,2	2,2
2000	38,8	40,4	15,9	2,5	2,4
2001	37,0	41,8	16,3	2,5	2,4
2002	38,1	40,7	16,0	2,7	2,5
2003	35,6	41,9	17,1	2,8	2,6
2004	39,9	38,6	15,6	3,1	2,8
2005	38,8	40,2	15,2	2,7	3,1

Forrás: Állami Erdészeti Szolgálat. – Source: National Forest Service.

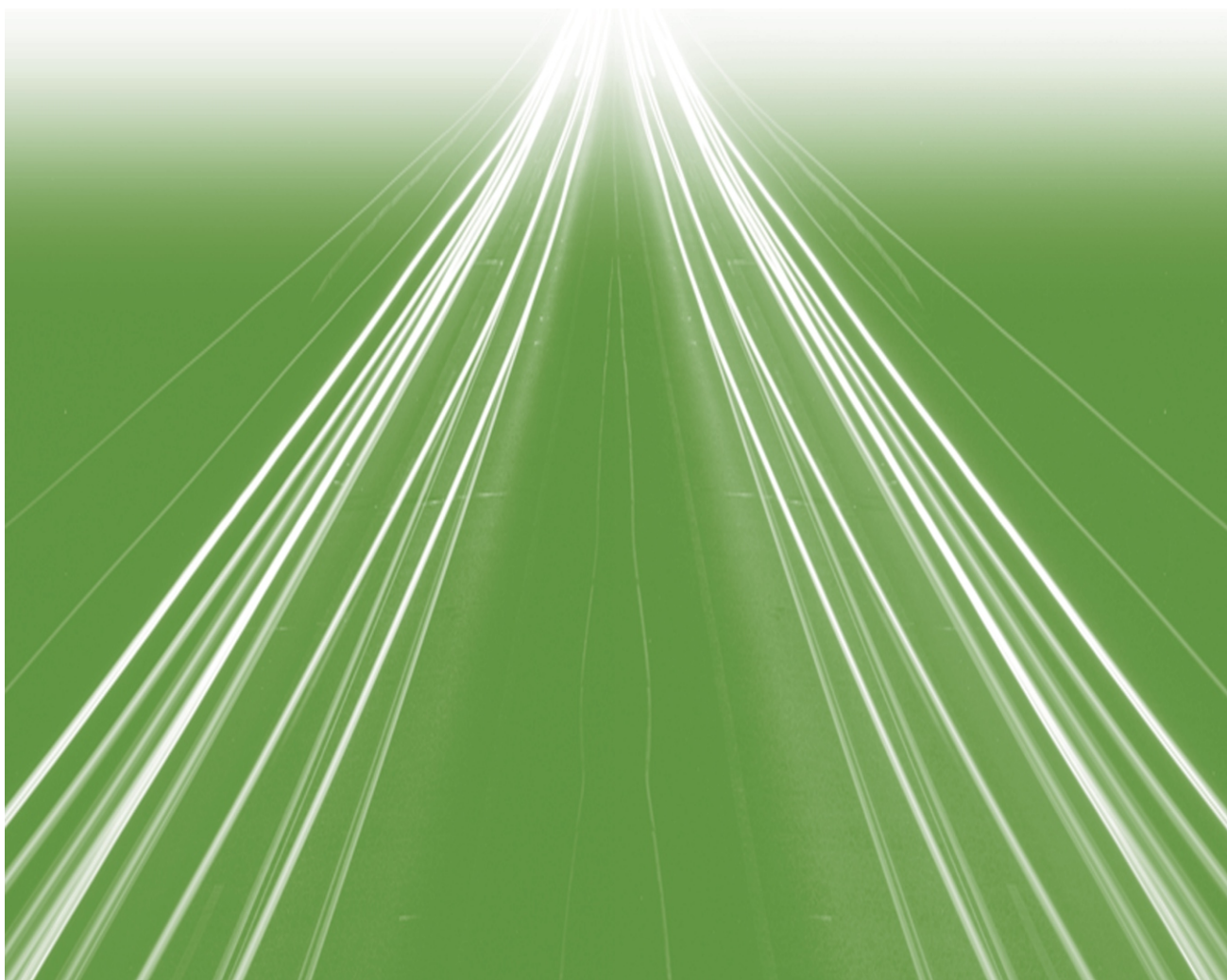
Bár a levélvesztés mértéke alapján Magyarország az európai országok között a közepesen károsodott területek közé tartozik, az ismételt felvételek kedvezőtlen tendenciát mutattak. Az utóbbi időben évről évre csökkent az egészséges, és növekedett a károsodott, valamint az elpusztult fák aránya.

Nevertheless Hungary is seen as a moderately damaged country regarding defoliation rate, unfavourable changes is foreseen based on periodical surveys. In the last few years the rate of the healthy trees are decreasing year by year while the rate of the damaged and dead trees are increasing.

Az erdők egészségi állapota fajok szerint, 2005 (%)
Health condition of forest by speices, 2005 (%)

8. KÖZLEKEDÉS *TRANSPORT*

A közlekedés alapvető szerepet játszik a társadalomban: biztosítja a nyersanyagok és késztermékek szállítását, valamint a munkaerő mobilitását. Az Európai Unió lakosságának 6%-a a szállítási szektorban dolgozik, amely nem tartalmazza azokat az egyéb, szállítással kapcsolatos alágakat, mint pl. a járműgyártás. A szállítás ág bruttó hozzáadott értéke a GDP közel 6%-át adja, míg a közlekedés a háztartások kiadásainak 14%-át teszi ki. A közlekedési infrastruktúrában jelentős összegű közösségi és egyéni beruházás valósul meg. A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy a szállítási szektor nagy fontosságú.

A közlekedés a fenntartható fejlődés egyik kritikus pontja, mert a szektor alapvető gazdasági és társadalmi előnyei nehezen egyensúlyozzák a magas társadalmi és környezeti költségeket. Továbbá a közlekedés társadalmi és környezeti költségeinek többsége nem a költségek okozóira, hanem a társadalom egészére hárul.

A közlekedés témakörében bemutatott indikátorok a fenntartható fejlődés stratégiájának célkitűzéseit tükrözik. A fejezet bemutatja a forgalomműködést, valamint a forgalomműködés és a gazdasági fejlődés összevetését, a közúti közlekedés részesedését, valamint a közlekedés negatív mellékhatásait, úgymint az üvegházhatású gázok és a szennyező anyagok kibocsátását, valamint a közlekedésbiztonság kérdését.

Transport is of fundamental importance to human society, providing mobility and facilitating industry and trade. About 6% of the EU population work directly for the transport services sector, with additional transport related jobs in other sectors, such as vehicle manufacturing and infrastructure construction. Value added by the transport sector amounts to some 6% of GDP, whilst about 14% of household spending is on transport. There are large amounts of public and private investment in transport infrastructure. The sector is thus of considerable importance.

The essential economic and social benefits, which are so difficult to balance against the high social and environmental costs, make transport crucial sector for sustainable development, as recognized in the EU sustainable development strategy. Furthermore, many of the social and environmental costs of transport are not confined to those who are responsible for them, but paid by society as a whole.

The indicators selected for this theme reflect the objectives set out in the sustainable development strategy, addressing transport growth and its relation to economic development, the share of road, the negative side effects such as emissions of greenhouse gases, and pollutants as well as road safety.

8.1 A közlekedés energiafelhasználása *Energy consumption of transport*

Az indikátor a közlekedés során felhasznált energia mennyiségének változását a változatlan áron számolt GDP növekedésével összevetve mutatja be.

Mivel a jelenlegi közlekedési szokások magukban hordozzák a negatív mellékhatásokat, kívánatos lenne a gazdasági növekedéssel egyensúlyt tartó, de annál kisebb mértékben növekvő közlekedési rendszer létrehozása, ami a fenntartható fejlődés egyik legfőbb célkitűzése. Ehhez kapcsolódik az Európai Tanács göteborgi csúcscrétékezletén megfogalmazott célkitűzés is: „Intézkedéseket kell hozni a forgalomnövekedés és a GDP növekedési ütemének szétválasztására”. A fenti célkitűzés megvalósításának értékelése érdekében szükséges a szállítási teljesítmények és a GDP változásának statisztikai módszereken alapuló nyomon követése, egymással való összevetésük.

Mivel a közúti, személygépjárművel történő személyszállítási teljesítményekre vonatkozó teljes és szilárd alapokon álló statisztikai adatállomány jelenleg nem áll rendelkezésünkre, a közlekedés energiafelhasználása mint helyettesítő mutatószám jól használható a közlekedési igények jellemzésére. Mivel a helyettesítő indikátor jól bontható a közlekedés jellege szerint, alkalmas annak bemutatására is, hogy mennyire sikeres a közúti és a légi közlekedésnek a vasútra és a belvizekre, illetve az egyéni közlekedésnek a tömegközlekedésre való áttérése.

This indicator compares the growth of the energy consumption of transport with that of GDP at constant price.

Given that existing transport patterns are inherently associated with negative side effects, it would be desirable for strong economic growth to be achieved with weaker growth in transport. This is the background to the Gothenburg Council conclusion that 'action is needed to bring about a significant decoupling of transport growth and GDP growth'. To monitor this objective the ideal would be to monitor traffic volumes and GDP.

However, complete and consistent statistics on traffic volumes are not available and the current indicator considers growth in energy consumption as a proxy of growth in traffic. The indicator would also be responsive to shifts from road and aviation to rail and inland navigation, and from car to bus and rail. Energy consumption is therefore a plausible proxy for transport demand.

A közlekedés energiafelhasználása és a változatlan áron számolt GDP változása *Trend in energy consumption by transport and GDP at constant price*

(1991 = 100%)

Megnevezés – Denomination	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
A közlekedés energiafelhasználásának változása <i>Trend in energy consumption of transport</i>	103,8	116,6	121,7	121,5	127,4	134,4	134,9	142,2	163,9
Ebből – Of which									
Közúti közlekedés – Road transport	104,6	121,7	124,6	123,7	132,3	140,1	140,6	149,1	173,9
Vasúti közlekedés – Rail transport	77,7	76,9	77,0	73,3	70,6	68,4	69,0	69,8	66,5
Légi közlekedés – Air transport	141,3	147,8	158,6	168,7	143,2	153,5	157,4	162,1	176,4
GDP változása – Trend in GDP	106,7	111,9	116,6	122,6	127,6	133,2	138,7	145,4	151,6

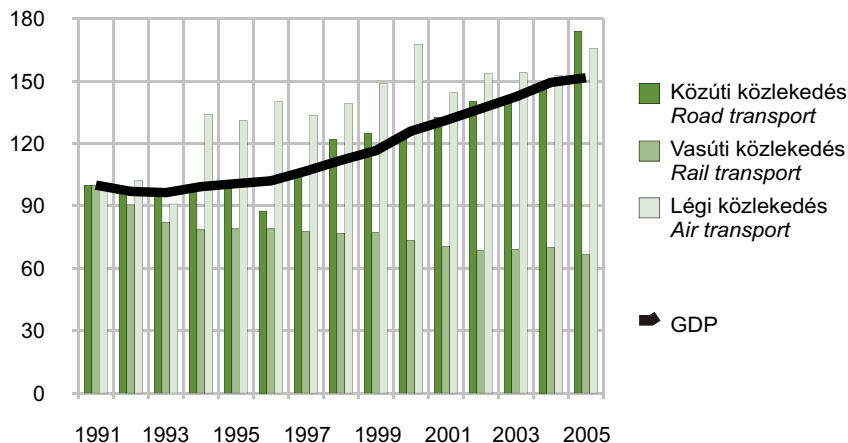
Megjegyzés: a GDP 2000. évi áron számolva. A GDP számítása 2000-től új módszertan (ld.: Bruttó hazai termék, 2005 (Előzetes adatok II.), Központi Statisztikai Hivatal, Nemzeti számlák és Szektorszámlák főosztálya, Budapest, 2006) szerint történt.

Note: GDP is calculated at 2000 prices. GDP is calculated according to new methodology from 2000 (see: Gross Domestic Products, 2005, (Preliminary data II.), Hungarian Central Statistical Office, National Accounts Department, 2006).

Forrás: Energia Központ Kht. – Source: Energy Centre Pbe.

A közlekedés energiafelhasználása és a változatlan áron számolt GDP változása (1991 = 100%)
Trend in energy consumption by transport and GDP at constant price (1991 = 100%)

Hazánkban a közlekedés energiafelhasználása 1991-ről 2005-re jelentősen, 64%-kal növekedett, ezt meghaladja a közúti (73%) és a légi közlekedés (76%) forgalmának fejlődése. Ettől eltér a vasúti közlekedés energiafelhasználásának változása, a vasút teljesítménye évről évre jelentősen, 2005-re több mint 30%-kal csökkent.

A közlekedés energiafelhasználásában a közúti közlekedés részesedése meghatározó (85%), az 1990-es évekről napjainkra ez az arány a vasúti közlekedés rovására tovább nőtt.

In Hungary in the period between 1991–2005 energy consumption of transport represents an increase of 64%, which is exceeded by the growth of road (73%) and air transport (76%). On the contrary to that, rail transport showed a remarkable decrease year by year, it fell by nearly 30% by 2005

The most significant contribution to the energy consumption of transport was that of road transport (85%), from the 90s up to nowadays it has still increased, spoiling the possibilities of bringing about a shift in transport use from road to rail.

8.2 Személygépjárművek aránya a belföldi személyszállításban Car share in inland passenger transport

Az indikátor a személygépjárművek forgalmát mutatja a teljes belföldi gépjárműforgalomra (személygépjármű, busz és vasút) vetítve, utaskilométerben (egy utas egy kilométerre való elszállítása) kifejezve. A személygépjárművek utaskilométerben kifejezett forgalmát bemutató adatállomány jelenleg nem áll rendelkezésre, helyettesítő indikátorként alkalmazható a személygépjármű-állomány időbeli alakulását bemutató adatsor.

Az Európai Bizottság 2001. szeptember 12-én adta ki az európai közlekedéspolitikáról szóló, 2010-ig kitekintő „Fehér Könyvet”, amely a közlekedés dinamikus térhódításának egyik okaként a folyamatosan növekvő gépjárműhasználatot jelöli meg. A személygépjármű-állomány évente 3 millióval nő, az elmúlt 30 évben megháromszorozódott. Habár az unió legtöbb tagállamában a gépjárművek száma várhatóan stabilizálódik, 2010-re az EU-25 szintjén mégis jelentős állománynövekedéssel kell számolni, főként az újonnan csatlakozott országok miatt, ahol a gépjárműhasználat felfutóban van.

Az Európai Bizottság az Európai Tanács göteborgi ülése számára fő célkitűzésként jelölte meg a közúti közlekedésnek a vasútra és a belvizekre, illetve az egyéni közlekedésnek a tömegközlekedésre való áttérelésének megoldását annak érdekében, hogy a közúti közlekedés részaránya 2010-re ne legyen nagyobb az 1998-ban megfigyeltnél.

This indicator is defined as a percentage share of transport by passenger car in total inland passenger transport, expressed in passenger-kilometres. Inland passenger transport includes transport by passenger cars, buses and coaches and trains. Complete and consistent statistics on car share in inland passenger transport are not available, current indicator considers the stock of passenger road vehicles as a proxy of growth in passenger traffic volumes.

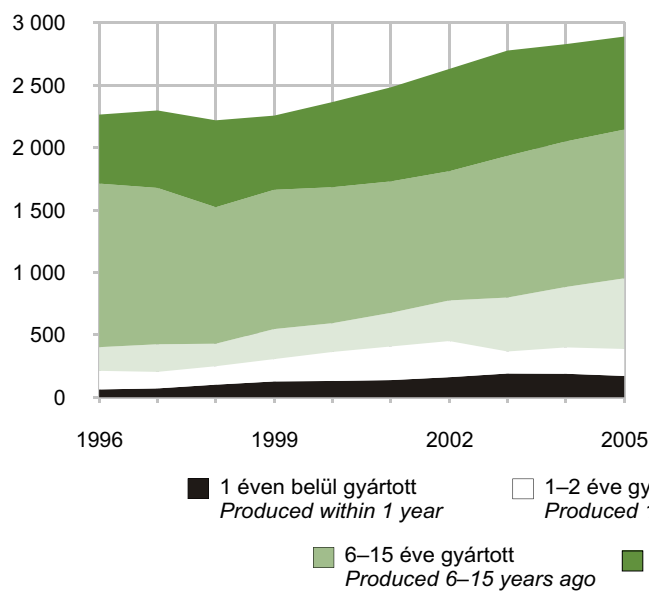
The 2001 'White Paper' states, in referring to the continued growth in demand for transport, 'for passenger transport, the determining factor is the spectacular growth in car use. The number of cars has tripled in the last 30 years, at an increase of three million cars each year. Although the level of car ownership is likely to stabilize in most countries in European Union, this will not be the case in the candidate countries, where car ownership is seen as a symbol of freedom. By the year of 2010, the enlarged Union will see its car fleet increase substantially'.

The Commission in its communication to the Gothenburg Council proposed as a headline objective to 'bring a shift in transport use from road to rail, water and public passenger transport so that the share of road transport in 2010 is no greater than in 1998.'

Személygépjármű-állomány – Stock of passenger cars

(db – pieces)						
Tárgyév	1 éven belül	1–2 éve	3–5 éve	6–15 éve	16 évnél régebben	Összesen
Years of reference	gyártott – produced					Total
	within 1 year	1–2 years ago	3–5 years ago	6–15 years ago	earlier than 16 years ago	
1996	62 849	148 591	189 766	1 310 407	552 552	2 264 165
1997	70 889	132 898	220 911	1 251 800	620 617	2 297 115
1998	101 343	147 249	180 540	1 092 976	695 902	2 218 010
1999	126 612	179 422	240 626	1 115 109	594 207	2 255 526
2000	130 397	232 288	230 653	1 088 795	682 573	2 364 706
2001	137 835	269 288	269 333	1 052 689	753 682	2 482 827
2002	160 703	289 466	325 412	1 035 039	818 906	2 629 526
2003	190 147	176 891	431 914	1 134 799	843 468	2 777 219
2004	188 522	210 583	484 284	1 165 701	779 343	2 828 433
2005	170 536	216 503	565 733	1 191 041	744 922	2 888 735

A személygépjármű-állomány alakulása (ezer darab)
Trend in stock of passenger cars (thousand pieces)

A személygépjármű-állomány korösszetétele (%)
Distribution in stock of passenger cars by age-groups (%)

A személygépjármű-állomány adatainak elemzése előtt figyelembe kell venni azt a tényt, hogy a Belügyminisztérium Adatfeldolgozó Hivatala 1998. szeptember–december között a forgalomból már korábban kivont gépjárművekkel pontosította a nyilvántartásokat, a módszertani változás az idősorban törést okoz.

Hazánkban a személygépjármű-állomány 1996-ról 2005-re 27%-kal, évente átlagosan 3%-kal nőtt. Ebben az időszakban a legnagyobb növekedést az 1 és a 3–5 éven belül gyártott autók mutatják, állományuk 1996–2005 között mintegy háromszorosára, évente átlagosan 12 és 13%-kal bővült. Az 1–2 éves, illetve a 16 évnél régebben gyártott gépjárművek száma 2005-ig évente átlagosan 4%-kal nőtt. A 6–15 év közötti autók száma ezzel szemben 1996-ról 2005-re 10%-kal csökkent.

During September–December 1998 the Data Processing Office of Ministry of Interior revised their registration regarding the previous finally deregistered vehicles. This change in the methodology causes a break in the time series.

In Hungary from 1996 to 2005 the total volume of passenger cars increased by 27%, and at an annual average growth of 3% per year. Regarding number of cars produced within one and 35 year exhibited the highest percentage increase of 300%, with an annual average increase of 12 and 13% respectively per year. Passenger cars produced 1–2 years ago and more than 16 years ago were the third in ranking with an annual average increase of 4% per year until 2005. On the contrary to that cars produced between 6–15 years decreased by 10% in the reference period.

8.3 A közúti áruszállítás részesedése a szárazföldi áruszállításban Road share of inland freight transport

Az indikátor bemutatja a közúti áruszállítás részesedését a teljes (közúti, vasúti és belvizek) áruszállításra vetítve. A mutató mértékegysége árutonna kilométer (egy tonna tömegű áru egy kilométer távolságra való elszállítása).

This indicator is defined as the percentage share of road in total inland freight transport. It is based on transport by road, rail and inland waterways. The unit of measurement of the indicator is freight tonne-kilometres (the transport of one tonne of goods to a distance of one kilometre).

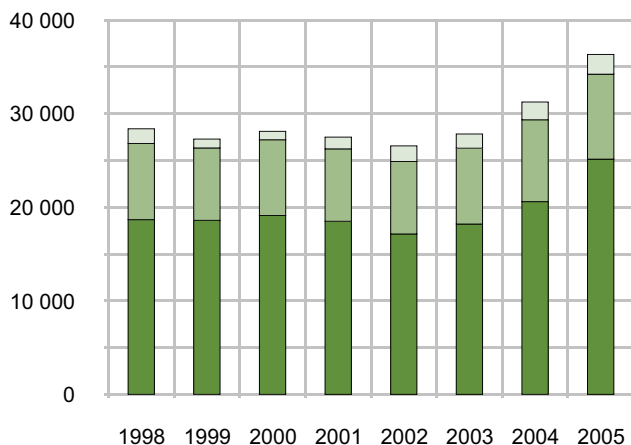
Az európai közlekedéspolitikáról szóló „Fehér Könyv” értelmezésében az áruszállítási teljesítmények alakulását döntően meghatározza az a tény, hogy az európai gazdaság és a termelés jellege alapvetően megváltozott. Az elmúlt 20 évben a gazdaság a raktározás helyett az áramlás alapú termelés felé mozdult el. Ezt a jelenséget megerősíti az a tény, hogy számos iparágat áttelepítettek – elsősorban a magas munkaerőigényűeket – a termelési költségek csökkentése érdekében, még abban az esetben is, ha a telephely több száz vagy akár több ezer kilométerre esik a végső összeszerelő teleptől, illetve a vásárlóktól. A unián belül a határok megszüntetése okán megvalósult az „éppen időben”, illetve a „folyamatosan feltöltődő raktározás” elvén alapuló termelési rendszer.

According to 'White Paper' growth in goods transport is due to a large extent to changes in the European economy and its system of production. In the last 20 years, we have moved from a 'stock' economy to a 'flow' economy. This phenomenon has been emphasised by the relocation of some industries – particularly for goods with a high labour input – which are trying to reduce production costs, even though the production site is hundreds or even thousands kilometres away from the final assembly plant or away from the users. The abolition of frontiers within the Community has resulted in the establishment of a 'just-in-time' or 're-volving stock' production system.

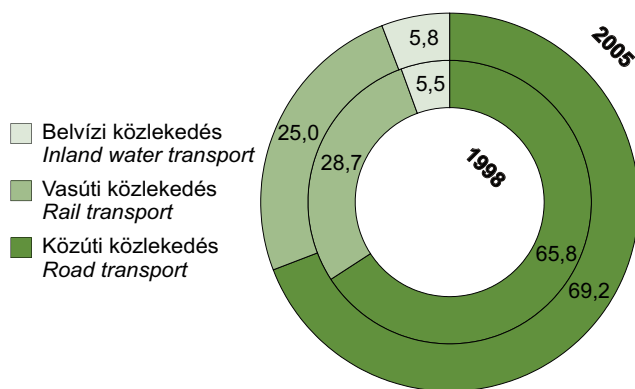
Szárazföldi áruszállítási teljesítmények – Volume of inland freight transport

(millió tkm – mio tkm)								
Megnevezés – Denomination	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Közúti – Road	18 674	18 599	19 123	18 503	17 143	18 199	20 598	25 138
Vasúti – Rail	8 150	7 734	8 095	7 731	7 752	8 109	8 749	9 090
Belvízi – Inland water	1 561	958	891	1 259	1 668	1 517	1 904	2 110
Szárazföldi szállítás összesen Inland total transport	28 385	27 291	28 109	27 493	26 563	27 825	31 251	36 338

A szárazföldi áruszállítási teljesítmények alakulása (millió tkm)
Trend in distribution of inland freight transport (million tkm)

A szárazföldi áruszállítási teljesítmények megoszlása a közlekedés jellege szerint (%)
Distribution in inland freight transport by mode of transport (%)

1998-ról 2005-re hazánkban a közúti áruszállítás teljesítménye 35%-kal, a szárazföldi áruszállításban való részesedése 3,4 százalékponttal növekedett. Amíg az 1998–2000 közötti időszakban a közúti áruszállítás részesedése 3%-kal nőtt, a 2000–2005 közötti időszak ettől elmarad: alig 2%-os növekedés figyelhető meg.

From 1998 to 2005 the tonnage of road transport and its share in total freight transport has increased by 35%, and by 3.4 percentage point respectively. In Hungary in the period of 1998–2000 the share of road transport in total inland freight transport grew by 3%, this represents an increase over the rate for the period 2000–2005 (2%).

8.4 A szállítási ágazat áruszállítási teljesítménye és a változatlan áron számolt GDP

Volume of freight transport and GDP at constant price

Az indikátor az egyes szállítási ágazatok teljesítményeit a változatlan (2000. évi) áron számolt GDP-vel összevetve mutatja be. Az indikátor a közúti, a vasúti és a belvízi szállítási ágazatok teljesítményeit tartalmazza.

This indicator is defined as the ratio between the volume of freight transport (inland modes) measured in tonne-kilometres and GDP at constant 2000 prices. Inland modes cover transport by road, rail and inland waterways.

A szállítási ágazat áruszállítási teljesítményének és a változatlan áron számolt GDP változása

Trend in volume of inland freight transport and GDP at constant price

(előző év = 100% – previous year = 100%)							
Megnevezés – Denomination	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Közúti – Road	99,6	102,8	96,8	92,6	106,2	113,2	122,0
Vasúti – Rail	94,9	104,7	95,5	100,3	104,6	107,9	103,9
Belvízi – Inland water	61,4	93,0	141,3	132,5	90,9	125,5	110,8
Szárazföldi szállítás összesen Inland total transport	96,1	103,0	97,8	96,6	104,8	112,3	116,3
GDP	104,5	105,5	104,3	104,6	104,4	105,1	104,5

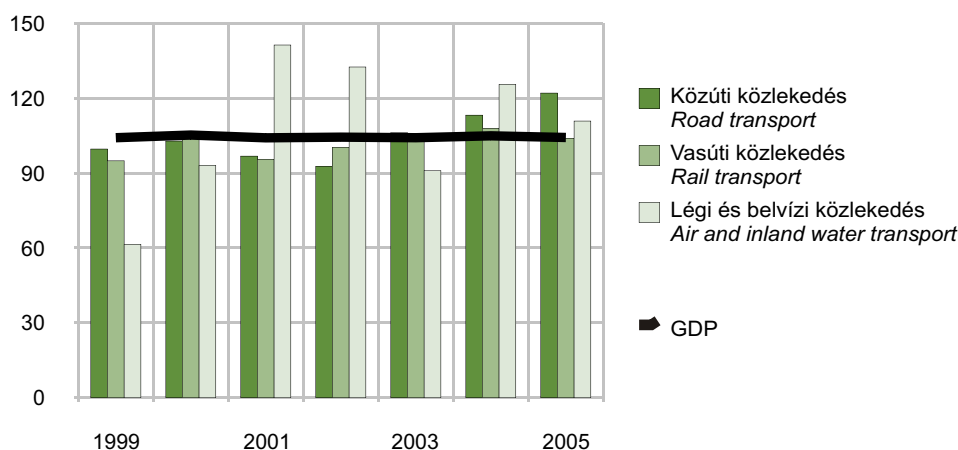
Megjegyzés: a GDP 2000. évi áron számolva. A GDP számítása 2000-től új módszertan (Id.: Bruttó hazai termék, 2005 (Előzetes adatok II.), Központi Statisztikai Hivatal, Nemzeti számlák és Szektorszámlák főosztálya, Budapest, 2006) szerint történt.

Note: GDP is calculated at 2000 prices. GDP is calculated according to new methodology from 2000 (see: Gross Domestic Products, 2005, (Preliminary data II.), Hungarian Central Statistical Office, National Accounts Department, 2006).

Forrás: Energia Központ Kht. – Source: Energy Centre Pbe.

A szállítási ágazat áruszállítási teljesítménye és a változatlan áron számolt GDP alakulása (előző év = 100)

Trend in volume of inland freight transport and GDP at constant price (previous year=100)

Hazánkban az 1998–2005 közötti időszakban a szárazföldi, ezen belül a közúti áruszállítás teljesítménye évente átlagosan 3,6%-kal, illetve 4,3%-kal nőtt.

In Hungary in the period of 1998–2005 either inland freight transport or road freight transport exhibited an annual average increase that of 3.6% and 4.3% respectively.

A 2003–2005 közötti időszakot vizsgálva megállapítható, hogy a közúti áruszállítási teljesítményében közel 14%-os, míg a GDP-ben 4% körüli évi átlagos növekedés tapasztalható.

In the period of 2003–2005 road freight transport represented an annual average increase of 14%, while GDP grew at an average rate of 4% per year.

8.5 A közúti közlekedésben meghaltak száma *People killed in road accidents*

Az indikátor a közúti közlekedésben meghaltak számát mutatja, ide értve a különböző pedálos és motoros járművek vezetőit és utasait, valamint a gyalogosokat, akik a balesetet követően 30 napon belül meghaltak. Az eltérő definíciót használó tagállamok számára célszerű egy korrekciós faktor bevezetése.

Bár 1970 és a 21. század első évei között a közúti balesetekben meghaltak száma felére csökkent, a közúti közlekedés biztonságossága az egyik legfőbb megoldandó probléma, hiszen a kibővített unióban évente 50 000 haláleset fordul elő. A halálesetek többsége elkerülhető lenne, ezért az EU a 2001-ben kiadott „Fehér Könyv”-ében célul tűzte ki, hogy 2010-re 2000-hez képest a közúti balesetek áldozatainak száma felére csökkenjen. Ezt követően az unió kifejlesztette azt a közúti közlekedés biztonságáról szóló cselekvési programot, amely már tartalmazza a fenti célkitűzés megvalósításához szükséges konkrét intézkedéseket.

A közúti balesetek a fiatal felnőttek halálozási okai között az első helyen szerepelnek. A huszonévesek kétszer olyan gyakorisággal halnak meg közúti balesetben, mint az idősebbek.

The indicator measures the number of fatalities caused by road accidents, which includes drivers and passengers of motorised vehicles and pedal cycles as well as pedestrians, killed within 30 days from the days of the accident. For Member states not using this definitions, correction factor were applied.

Despite the halving of fatalities in road traffic accidents between 1970 and the early 2000s, road safety is still an issue of major concern with some 50 000 fatalities per year in the enlarged Union. Most of the fatalities could be avoided and for this reasons the Commission, in its 2001 'White Paper', proposed a target of reducing the number of victims by half by 2010, relative to 2000. Since then the Commission has adopted a road safety action programme which describes the measures considered necessary to meet this target.

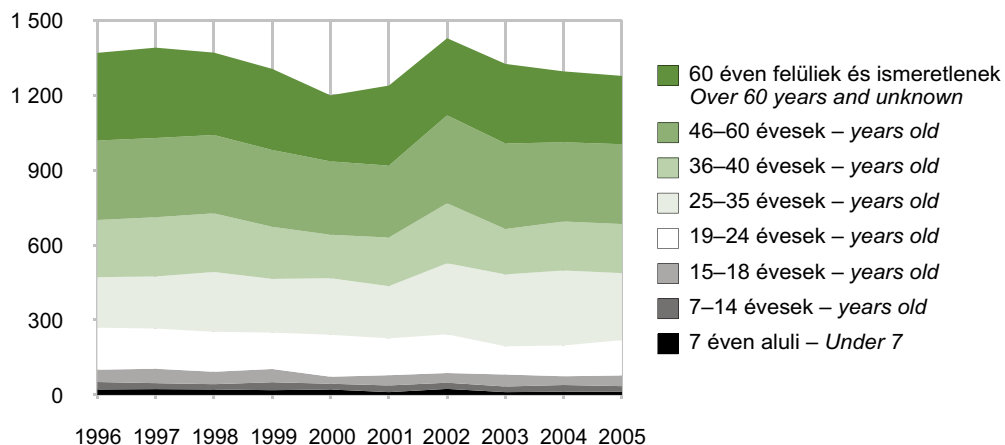
Road accidents are the major cause of death for young adults. Those in their twenties are almost twice as likely to be killed in a road accident than older people.

A személysérüléses közúti balesetek áldozatai *Victims of road accidents causing personal injury by age*

(fő – inhabitants)

Megnevezés – Denomination	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Meghalt és sérült személyek összesen Killed and injured persons total	25 309	26 148	27 763	25 976	23 898	25 388	27 407	27 953	29 350	28 783
Ebből meghaltak – of which killed										
7 éven aluli – Under 7	21	22	21	18	21	10	23	10	12	12
7–14 évesek – years old	30	24	21	32	23	27	25	23	27	22
15–18 évesek – years old	49	58	50	53	28	41	39	48	35	43
19–24 évesek – years old	169	161	160	146	168	148	155	13	123	142
25–35 évesek – years old	202	209	240	215	227	209	285	288	301	268
36–45 évesek – years old	229	237	235	209	174	195	240	182	196	197
46–60 évesek – years old	319	318	314	308	294	288	353	343	318	320
60 éven felüliek és ismeretlenek Over 60 and unknown	351	362	330	325	265	321	309	319	284	274
Meghaltak száma – Persons killed	1 370	1 391	1 371	1 306	1 200	1 239	1 429	1 326	1 296	1 278

A közúti balesetekben meghaltak száma, életkor szerint (fő)
Persons killed in road accidents, by age (habitants)

Magyarországon az 1990-es évek elejétől – az 1996–1998. évek kisebb visszaesésével együtt – tendenciájában 2001-ig csökkent a közúti közlekedési balesetben meghalt, megsérült személyek száma. Ez a tendencia azonban 2001-ben megállt, és a sérültek és meghalt személyek száma növekedni kezdett. Az Országgyűlés határozott a 2003–2015-ig szóló magyar közlekedéspolitikáról, melyben célul tűzte ki, hogy a 2001. évi személysérüléssel balesetszám és a balesetben elhunytak száma 2010-re 30%-kal csökkenjen. A sérültek számában a csökkenés jelei első ízben 2005-ben, míg a meghaltak számában már 2003-tól mutatkoztak, de a balesetben életüket vesztett személyek száma még így is meghaladja a 2001. évi szintet.

Az életkor szerinti bontást figyelembe véve a fiatal felnőttekből, azaz a 19–35 éves korosztályból kerül ki a meghalt személyek közel egyharmada.

The 1990's in Hungary saw a significant drop in the number of traffic injuries and fatalities with a slight decrease in 1996–1998. This tendency halted in 2001 and the number of people killed or injured in road accidents was on the rise again. The Parliament decree on the Hungarian transport policy 2003–2015 has targeted the reduction of personal injuries and fatalities by at least 30% from 2001 to 2010. In 2005 appeared the first signs of decrease in the number of injured persons. The number of killed decreased already in 2003 although it still exceeds in number the level of 2001.

Taken the age grouping into consideration, the young adults – age group 19–35 – represent nearly one third of killed persons.